

dergi

DIE ZEITSCHRIFT

dergi'den

"Dergi" 6. sayısıyla birlikte yayın yaşamındaki ilk yılını dolduruyor. Göz açıp kapayana dek geçen bu kısa zaman içinde neyi başarıp neyi başaramadığımızın hesabını dökmeye kalktığımızda, terazide başaramadıklarımızı doldurduğumuz kefe oldukça ağır basıyor. Yapmak isteyip de yapamadıklarımız, eksik yaptıklarımız, vb... ama bu durum tespiti cesaretimizi kırıyor. Bir yıl boyunca her sayıda bir adım daha ilerleyerek yayın yaşamını sürdürebilmiş olmanın tek başına tüm eksiklikleri affettirecek bir başarı olduğuna inanıyoruz. Bu, kuşkusuz sadece yazı kurulunu oluşturan arkadaşların değil, "Dergi"ye her alanda yardımlarını esirgemeyen yazarların ve okurların ortak başarısı.

Eksikler, yapılamayanlar, doygunsuzluklar sanıyoruz ki her zaman olacak ve olmalı. Daima daha ileri gidebilmenin bir koşulu da bu olsa gerek. Ne var ki, geçen sayılarda bizi düşündüren, zora koştan bazı noktaları da bir an önce aşmak gerekli. Bunlarla ilgili iki sevindirici haberimiz var:

Bunlardan ilki, Türkiye'deki yazarlar ve eleştirmenlerle daha içten ve dinamik bağlar kurmak için atılan adımlar. Bugüne dek "Dergi"nin önemli bir görevi olan Türkiye'deki edebiyat yaşamını yurtdışına yansıtma çabalarımız böylesi bağlarımızın eksikliği nedeniyle çok verimli olamamıştı. Geçen sayının yayınlanmasından hemen ardından bir mektupla Türkiye'deki edebiyat çevrelerine kendimizi tanıtmaya çalıştık. Açık söylemek gerekirse beklemediğimiz kadar çabuk ve sevecenlik dolu yanıtlar aldık. Hemen bu sayıda yazılarını yayınladığımız Tarık Dursun K. ve Mehmet Başaran'dan başlayarak birçok yazardan gelen bu yanıtlar bizi hem onurlandırdı, hem de ikinci yayın yılımıza yeni bir ivmeyle girmemizi sağladı.

İkinci önemli nokta da yazı kurulumuzdaki değişiklik. Tayfun Demir işlerinin yoğunluğu nedeniyle yazı kurulundan ayrıldı. Bundan böyle kendisi sürekli yazılarıyla "Dergi"yi desteklemeye devam edecek. Yazı kurulumuzdan boşalan yeri, önemli bir eksikimizi karşılayacak bir başka arkadaşımız, Selçuk Ceylan aldı. Böylece bize her zaman zorluk getiren Almanca yazılar sorunu olmaktan çıktı. Selçuk Ceylan, "Dergi"nin Almanca bölümünün sorumluluğunu yükledi.

Önümüzdeki yıl daha başka sorunlarımızı da çözebilecek miyiz? "Dergi"yi sürekli "tehlikeli bölge"de tutan parasal eksikliğimizi aşabilecek miyiz? Çoğu okuyucumuzun da arzu ettiği gibi aylık bir "Dergi"yi başarabilecek miyiz? Yanıt ve çözüm bekleyen daha birçok soru ve sorun var. Ama başında da belirttiğimiz gibi hep birlikte başarılı ve geleceğe güvenliyiz. "Dergi"nin yazarları ve okurlarının desteğiyle daha çok yayın yılını arkada bırakacağına inanıyoruz... ve hepimize sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

IMPRESSUM

"DERGİ"—2 Aylık Edebiyat Kültür Dergisi. Sahibi: "Dergi" girişimi Duisburg. Yazı Kurulu: M.Asar, S.Ceylan, F.Hendek, Y.Selek, K.Sinanoğlu, W.Angerhausen, A.Yeşilyurt (V.İ.S.d.P.)
Adres: "Dergi" Hansastr. 86, 41 Duisburg 1, Tel: (0203)331795/343197.
Hesap no: Deutsche Bank, Duisburg 623 18 64 (BLZ: 350 700 30)
Dizgi-Grafik: Verlag DAYANIŞMA, Duisburg 1, Tel: 342833,
Baskı: Offset Druckel, Bockamp Tel: 664949,
Kapak fotoğrafı: "İşçi ve İşveren", İhsan ECE. Karışık teknik kolaj, 1982,
Fiyatı: 3 DM.,
Yıllık abone tutarı: F.Almanya için 15.-DM, diğer ülkeler için 20.-DM.
(Türkiye aboneleri abone tutarı karşılığında kitap gönderebilirler).

İçindekiler/Inhalt

Cemil Fuat Bir Yıl=12 ay=52 hafta= 365 gün=8760 saat	3
Tarık Tursun K. Yad Eller Edebiyatı Üstüne	4
Tektaş Ağaoğlu Almanya'nın Bir Küçük Kentinde	5
Şiir / Kerim Korcan	5
Mehmet Başaran İsveçli Kadın	6
Şiir / Öner Yağcı	7
Akman Yüzbaşıoğlu Yaşamışsan Senindir	8
Tayfun Demir İki Dile Şiirler "Gurbet İkilemi" İki Dilde Şiirler	9
Yusuf Ziya Bahadınlı On Bire Bir Kala	10
Aydın Karahasan Hasan Hüseyin'le Düşsel Görüşme	12
Metin Buz "Umud'un Dönüşü	13
Şiir / Kenan Sinanoğlu	14
Şiir / Ünal Sakallı	14
Monika Pfeifer-Ceylan Zwei Kinderbücher	15
Şiir / Ali Özenç	16
Şiir / Gesina Lassen	16
Şiir / İ. Tanyeli	16
Türkiyeli Sanatçı Arkadaşlar	16
Mehmet Ünal'la Röportaj	17
Gönül Özgül Renkli Mantolar	18
T. Aday Üstün İnsan, Üstün Kültür ve Yabancılar	19
Şiir / Kemal Erdoğan	19
Abdullah Gürgün İsveç'ten Sıcak Bir Ses: Özkan Mert	20
Şiir / Özkan Mert	20
Şiir / Özkan Mert	21
Ein Interview mit Zafer Şenocak	22
Şiir / Zafer Şenocak	23
Anna Seghers'in Bilinmeyen Mektubu	24
Şiir / Gültekin Emre	25
Yüksel Selek Bir Konser'den İzlenimler	26
Şiir / Cengiz Doğan	27

1 Yıl=12 ay=52 hafta=365 gün=8760 saat

Cemil FUAT

1 yıl=12 ay=52 hafta=365 gün=8760 saat. Bu sayıları ilkokul öğretmenimin zoruyla ezberlerken kafamda zaman kavramıyla ilgili hiç bir şey oluşmuş değildi. Çok küçükken elimizde kutlanan yılbaşı toplantılarını anımsıyorum. Görkemli giysileriyle gelen konuklar, gürültüyle açılan şampanya şişeleri, çeşitli mezelerle donatılmış masalar. Bir yılı bitirip yenisine başlamanın neden kutlanması gerektiğini bir türlü kavrayamazdım. Konuklarımız gibi neşelenmeye çalışırdım ama faydasız. İstedğim gibi neşelenemediğim için de mahzun olurdum, giderek içime kapanırdım. O gürültü patırtıda kimsenin benimle uğraşacak hali olmadığı için sessizce odama çekilir sonsuz bir hüznün ve yalnızlık duygusu içinde uyu-maya çalışırdım.

Daha sonraları zaman birimi olarak 1 yılı okul süresine bağlı olarak algılamaya başladım. Her yaz tatilimin başında bir yılı arkada bırakmanın sevincini duyar oldum. Bir yılın geçtiğini belgeleyen elimdeki okul karnesine bakarken —bütünlemeye kaldığım dersler bir yana— “oh bir yılı daha geride bıraktık” der, önümdeki tatilin sevinciyle coşardım, “yılbaşımı” kutlardım.

Böylece 1 Ocak—31 Aralık tarihleri arasındaki 8760 saat, 365 gün ve 52 hafta benim için anlamı olmayan matematiksel değerler olarak kaldılar. Zaman kavramıyla ilgili ölçü birimlerim sürekli olarak yaşadığım koşullarla, yaptığım işlerle ilgili olarak değişti durdu. Kimi zaman yıllık iznim, kimi zaman kızımın doğum günü, kimi zaman başka şeyler bana bir yılı arkada bıraktığımı anımsattı.

Şimdi, geçen bir yılı belgeleyen Dergi'nin 6. sayısının hazırlıklarıyla birlikte yeni bir “yılbaşı”na yaklaşıyorum. “Dergi”nin bir yıllık yaşama savaşımına katılmanın, onu hayatta tutmak için gösterilen çabaya katkıda bulunmanın coş-

kusunu, başarılı gördüğüm şeylerin sevincini, eksiklerin ve ulaşılamamış olanların burukluğunu yaşayarak kutlanacak bir “yılbaşı” bu.

Bundan bir yıl önce “Dergi”nin ilk sayısını elimize aldığımız zaman redaksiyondaki arkadaşlarla paylaştığımız sevinci anımsıyorum. Ne kadar rahat, kolay ve acısız bir doğum olmuştu. Hepimiz böylesi bir dergiye olan gereksinim üzerinde görüş birliğinden hareket ederek aramızdaki diğer alanlardaki ayrılıklara bakmaksızın bu işe girişmiştik. Eksikleriyle, dizgi hatalarıyla, pek de iyi olmayan baskısıyla ilk sayının çıkabilmiş olması, ona katkısı olan herkesi sevindirmeye yetmişti. Çünkü henüz hiçbirimiz başta kolay gibi görünen bu doğumun acılarının, ağrılarının, zorluklarının sonradan geleceğini bilmiyorduk.

İlk sayının yayınlanışının hemen ardından tebriklerin yanısıra bazıları kendimizin de hemen farkettiğimiz eksikler üzerine eleştiriler, öneriler gelmeye başladı. Her biri çalışmalarımıza hız ve enerji kazandıran, bize moral destek veren bu tepkilerin yanısıra bazı çevrelerden “bunlar kim oluyor da dergi çıkarmaya kalkıyorlar” gibi sesler de yükseldi. Olumsuz, ard niyetli deşindirmelere karşın bizi tüm yüreğiyle destekleyen, yazılarıyla besleyen, çevrelerinde “Dergi”yi tanıtan ve yaygınlaştıran edebiyatçılar, edebiyat dostları olmasaydı kuşkusuz bugüne gelemezdik.

Bugüne dek nice dergiler, gazeteler yayınlandı, bir yıla kalmadan yayın yaşamında çekildi. Eh, kolay değil, Dergi yayınlamanın ne demek olduğunu ancak bu işi yapan bilir. Her yeni sayının çıkışıyla yaşanan coşku, her yeni sayıda saptanan eksik ve yanlışların ve hemen ardından gelecek sayıya hazırlanmanın telaşı... *Okonudayeterince yazıyı koymak şart bunu bırakalım hayır-*

bu olmaz ötekikalsınyeni yayınlanan-şukitabıneleştirisinedengelmedi-röportajınfotoğraflariekşikalmancaveviriyikim yapacaktıyahubukadarçok yazıyı nereye sıkıştıracağız zaman-baskıyagecikiyoruz, vb., vb.,... ve en önemlisi parasal sorunlar!

Böylesi bir yayının salt satışlarla ve abonelerle yaşaması çok zor. Yayın yaşamını sürdüren hemen hemen tüm gazete ve dergiler ya reklamlarla ya da çeşitli fonlardan aldıkları yardımlarla yaşıyorlar. “Dergi” bu alanda hiçbir başarı gösteremedi. İlk üç sayı için Türk Danış teşkilatının verdiği yardım daha ikinci sayının dağıtımında tükendi. Üçüncü sayının baskı giderlerini aboneler karşıladı. Ondan sonraki sayılar bir küçük yayınevinin desteği ve yazı kurulundaki arkadaşların “iman gücü”yle çıktı. İyi ki de öyle oldu! F.Almanya'daki yabancılara tüm kültürel, sanatsal etkinliklerine sadece etnolojik, sosyal-pedagojik materyal gözüyle bakan “kültür” kuruluşlarının, projelerin ve resmi makamların isteklerine uygun bir dergi çıkarsaydı tüm parasal sorunlarımız kolaylıkla aşılabirdi. Üstelik bu çevreler omzumuzu okşar, “aman ne güzel Türk işçileri dergi de yayınlıyorlar” derdi. Çeşitli resmi raporlarda derginin adı anılır, ondan alıntılar yapılırdı. Ama o zaman o dergi “Dergi” olmazdı, başka bir şey olurdu.

Altıncı sayı için bu yazıyı yazdığım şu sıralarda da baskı için gerekli olan paranın nasıl bulunacağı belli değil ama biz “Dergi”nin geleceğinden kuşku duymuyoruz. Bu güne dek ona destek vermiş olan dostlarının ve ileride onu tanıyacak olan başkalarının yardımları ile yaşamaya devam edeceğini biliyoruz. “Dergimize yeni okuyucular bulun, abone kazanın, bize destek olun” gibi alışılmış, çiğnenmiş laflar etmeğe gerek var mı? Hayır yok. Bunlar zaten oluyor.

Ve ben “Dergi”nin ve okurlarının yeni yılını kutluyorum.

Liebe Leserinnen, liebe Leser!

dergi, das bedeutet auf Deutsch "die Zeitschrift", existiert mit dieser Ausgabe seit einem Jahr. Sechs Ausgaben: von Mal zu Mal umfangreicher, inhaltlich verbessert und graphisch schöner -**dergi** hat diese schwere Phase mit Erfolg hinter sich gebracht. Das haben wir nur Dank der Unterstützung durch Literaten und Leser erreicht, die **dergi** vielfältig unterstützt haben. Ohne ihre energische Hilfe, sachliche Kritik und interessante Vorschläge wäre dies nicht möglich gewesen.

Wenn wir von "Erfolg" reden, meinen wir selbstverständlich nicht, daß **dergi** eine vollkommene Literaturzeitschrift geworden sei. Wir wissen, daß es immer noch viele Schwächen gibt, die möglichst schnell verbessert werden müssen. Unserer Ansicht nach fehlte es sehr in zwei Bereichen, in denen wir bereits einige Maßnahmen ergriffen haben:

Erstens: Wir mußten die bekannten Persönlichkeiten der Literaturszene in der Türkei für **dergi** gewinnen, um mehr gute Beispiele aus der zeitgenössischen türkischen Literatur veröffentlichen zu können, denn es ist ein wichtiger Schwerpunkt für **dergi**, die Literaturfreunde in der Bundesrepublik mit diesen Beispielen bekannt zu machen. Nach der 5. Ausgabe haben wir uns mit einem Rundbrief an uns bekannte Schriftsteller, Lyriker und Literaturkritiker gewendet. Wir haben eine -ehrlich gesagt- unerwartet schnelle und positive Resonanz bekommen. Aufmunternde Briefe der Freunde aus der Türkei, teilweise ergänzt mit Kurzgeschichten, Gedichten und Essays, haben uns neuen Schwung für die Zukunft von **dergi** gegeben.

Wir werden diese Kontakte in den nächsten Ausgaben noch verstärken und versuchen, eine gute Reflektion der heutigen türkischen Literatur zu bieten.

Zweitens: Wir mußten unsere Deutschschwierigkeiten überwinden. Obwohl eine wichtige Aufgabe von **dergi** darin liegt, türkische und deutsche Texte im Original zu veröffentlichen, aber Leser beider Sprachen gegenseitig möglichst umfassend zu informieren, konnte diese Aufgabe wegen der Deutschschwierigkeiten der Redaktionsmitglieder nicht befriedigend gelöst werden. Die

Deutsch-Leser wurden bis jetzt vernachlässigt.

Wir hoffen, diese Schwächen mit einem neuen Redaktionsmitglied überwinden zu können. **Selcuk Ceylan**, der seit 20 Jahren in der Bundesrepublik lebt, studierte in Berlin und befaßt sich seit Jahren mit der neuen hier im Lande entstehenden Literatur der Einwanderer. Er wird ab der nächsten Ausgabe die redaktionelle Verantwortung für den deutschsprachigen Teil von **dergi** übernehmen. In der zukünftigen Ausgaben werden mehr deutschsprachige Texte Platz finden, eine kurze Zusammenfassung der türkischen Texte soll beigelegt werden.

Weiterhin ungelöst sind unsere finanziellen Probleme. **dergi** wurde zunächst mit einer einmaligen Hilfe der Arbeiterwohlfahrt, Kreisverband Duisburg, herausgegeben. Diese Starthilfe, die für die ersten drei Ausgaben vorgesehen war, wurde mit dem Erscheinen der zweiten Ausgabe ausgeschöpft. Mit den Abommeneinnahmen wurde die dritte Ausgabe finanziert. Die folgenden Ausgaben sind Dank der Unterstützung eines kleinen türkischen Verlages erschienen.

Keine Zeitschrift in diesem Bereich kann ohne Subventionen, nur von den Verkaufserlösen leben. Da in **dergi** keine kommerzielle Werbung abgedruckt wird (ausgenommen die Ankündigung von Neuveröffentlichungen und kulturellen Aktivitäten), kommt auch von dieser Seite keine finanzielle Entlastung.

"Hätten wir eine Zeitschrift nach dem Konzept von vielen Institutionen und Kulturprojekten herausgegeben, die alle kulturellen Aktivitäten und künstlerischen Tätigkeiten der Ausländer als ethnologisches/ sozialpädagogisches Material betrachten, wären unsere finanziellen Schwierigkeiten leicht zu überwinden. Man hätte uns auf die Schulter geklopft und gesagt: "Wie schön, die türkischen Arbeiter veröffentlichen eine Zeitschrift", **dergi** wäre in vielen offiziellen Berichten erwähnt und würde häufig zitiert. Aber diese Zeitschrift wäre dann nicht mehr **dergi**, sondern etwas anderes gewesen." (Aus dem Artikel "1 Jahr= 12 Monate= 52 Wochen= 365 Tage= 8760 Stunden" von C. Fuat, S.3)

Es steht heute immer noch nicht fest, wie **dergi** langfristig finanziert werden kann. Hat Cemil Fuat Recht, wenn er meint, daß die distanzierte -besser gesagt abwartende- Haltung von Persönlichkeiten, die der Redaktion hier weiterhelfen könnten, nur deshalb besteht, weil die Redaktion Anspruch auf literarische Texte erhebt und ihre Abneigung gegen die sogenannte **Gastarbeiterliteratur** offen zeigt? Oder hat die Redaktion sich nicht ausreichend um eine Unterstützung für diese von vielen Lesern gelobte Zeitschrift bemüht? Es hat keinen Zweck, über diese Fragen zu spekulieren. Die Hauptsache ist, daß **dergi** nach sechs Ausgaben heute noch existiert.

Wir glauben fest an die Unterstützung der **Freunde von dergi**, die ihre bisherige Existenz ermöglicht haben, und versprechen uns eine erfolgreiche Zukunft für **dergi**.

die Redaktion

Eine Tagung in Loccum: Kulturelles Wirken in einem anderen Land

Die Beauftragte der Bundesregierung für Ausländerfragen hat zusammen mit der Kulturpolitischen Gesellschaft und der Evangelischen Akademie Loccum eine Tagung am 20.-22. Februar 1987 unter dem Stichwort „Kulturelles Wirken in einem anderen Land“ organisiert.

An dieser Tagung nahmen viele in der Bundesrepublik lebende ausländische Künstler, Schriftsteller, Publizisten, Theaterleute, Musiker, Filmemacher und andere Kulturschaffende teil. Zwei Redaktionsmitglieder von **dergi** waren auch dabei.

dergi hat ein Extrablatt über diese Tagung vorbereitet, bei der viele interessante Vorträge und Diskussionen stattfanden. In diesem „Extrablatt über die Loccumer Tagung“ befinden sich ein Bericht über die Tagung und die Vorträge von Frau Dr. Beate Winkler-Pöhler (Das Amt der Ausländerbeauftragten), Franco Biondi (Italienischer Schriftsteller, Lörzweiler), El Loco (Lyriker, Maler-Graphiker aus Togo, Duisburg), Dr. Michael Haerdter (Leiter des Künstlerhauses Bethanien, West Berlin) in Türkisch und Deutsch.

Dieses Extrablatt über die **Loccumer Tagung** (in Briefmarken) bei der unterstehenden Adresse zu bestellen.

dergi - die Zeitschrift
Hansastr. 86
D - 4100 Duisburg 1
Tel.-Nr.: (0203) 3 1795

Loccum'da bir seminer:
**Başka Bir Ülkede
Kültürel Etkinlik**

Federal Yabancılar Dairesi, Kulturpolitische Gesellschaft ve Evangelische Akademie Loccum ile birlikte 20-22 Şubat 1987 tarihlerinde "Başka Bir Ülkede Kültürel Etkinlik" adı altında bir seminer düzenledi.

Seminere Federal Almanya'da yaşayan bir çok yabancı sanatçı, yazar, yayımcı, tiyatrocu, müzisyen, film yapımcısı ve diğer sanat adamlarının yanı sıra, **dergi** redaksiyonunu temsilen Cemil Fuat Hendek ve Mevlüt Asar katıldılar.

dergi seminerde yapılan tartışma ve konuşmaları içeren bir broşürü Almanca ve Türkçe olarak hazırladı. **Extrablatt über die Loccumer Tagung** adlı bu broşürde, seminerle ilgili bilgiler ile Federal Yabancılar Dairesinden Bayan Dr. Beate Winkler-Pöhler'in, İtalyan yazar Franco Biondi'nin, şair, ressam ve grafiker El Loco'nun, Batı Berlin Bethanien Künstlerhaus yöneticisi Dr. Michael Haerdter'in seminerde yaptığı konuşmalar Almanca ve Türkçe olarak yer alıyor.

Bu dökümanları 2,40 DM'lik posta pulu karşılığında aşağıdaki adresten temin etmek mümkündür.

dergi - die Zeitschrift
Hansastr. 86
D - 4100 Duisburg 1

Sie finden in dieser Ausgabe:

S. 3

1 Yil= 12 Ay= 52 Hafta= 365 Gün= 8760 Saat

(1 Jahr= 12 Monate= 52 Wochen= 365 Tage= 8760 Stunden)

Cemil Fuat (Duisburg) hält Rückschau nach dem ersten Jahr von **dergi**

S. 4

Yad Eller Edebiyatı Üstüne
(Über die Literatur in der Fremde)

Tarik Dursu K (berühmter türkischer Schriftsteller und Kritiker, Istanbul) hat nach unserem Rundbrief sofort reagiert und uns diesen Artikel geschickt, in dem er Beispiele über die Reflektionen des Migrationsprozesses in der Literatur wiedergibt. Nicht nur türkische Autoren in der Bundesrepublik und der Türkei, sondern auch H. Böll, S. Lenz und M. von der Grün sind hier mit ihren Werken erwähnt, in denen sie türkische Charaktere dargestellt haben.

S.5

Almanya'nin Bir Küçük Kentinde
(In einer deutschen Kleinstadt)

Tektas Agaoglu (bekannt mit seinen Essays und Übersetzungen aus der Weltliteratur, lebt z.Zt in der Schweiz) schreibt über den türkischen Schriftsteller **Sahap Sıtkı**, dessen Stimme er vor kurzem in der türkischen Sendung des WDR hörte. Er lobt S. Sıtkıs langes literarisches Schaffen, in dem er nie an Ruhm und "Erfolg" gedacht hat.

"In allen Bereichen des Lebens, auch in der Literatur, verändern sich die Werte. Die Interessen werden breiter. Die Aufmerksamkeit verteilt sich auf viele Gebiete, dadurch beschleunigt sich die vergängliche Zeit. Den Erfolg erlangt derjenige, der in diesem Kampf die stärksten Ellenbogen hat. Sahap Sıtkı ist fern von diesen Bestrebungen, sich unbedingt behaupten zu wollen. Er mit seiner begeisternden Arbeit und seiner ganzen Persönlichkeit weicht nicht von seinen Prinzipien. So wie eine Blume, die ohne Sonnenlicht gedeiht und blüht, widersteht er aufrecht den Versuchungen der sich verändernden Werte und den Jahren."

S. 6-7

Isvecli Kadın
(Die Frau aus Schweden)

Eine Kurzgeschichte von **Mehmet Basaran** (bekannt mit seinen Erzählungen in der Türkei), die er nach unserem Rundbrief den **dergi**-Lesern gewidmet hat.

S. 8

Yasamışın Senindir
(Es ist deins, was du erlebt hast)

Akman Yüzbaşıoğlu (Duisburg) bespricht das in der Türkei erschienene Buch **Gülünün Soldugu Aksam** (An jenem Abend, verwelkte seine Rose) von **Erdal**

Öz. "Ein neues Beispiel von vielen in den letzten Jahren veröffentlichten belletristischen Werken", die seiner Meinung nach "eine gewisse Entpolitisierung predigen."

Mit seinem Buch **Gülünün Soldugu Aksam** erreichte **Erdal Öz** die Bestseller-Listen. "Die politische Moral jener Werke, die in den letzten Jahren diese sogenannten Bestseller-Listen erreicht haben", bewertet **Yüzbaşıoğlu** negativ. Aber bevor man sich über die politische Amoral der Leser aufregt, an die diese Literaturanknüpft und die sie noch weiter unterstützt, sei es notwendig, die politische Amoral der Schriftsteller zu sehen.

Akman Yüzbaşıoğlu zitiert **Fakir Baykurt**: "Laßt die Hände weg vom Autor. Kritisiert sein Werk, nicht seine Moral." (**dergi** Nr.2, S.3) **Yüzbaşıoğlu** meint im gegensatz dazu, daß es nicht möglich sei, Moral und Verhalten des Schriftstellers von seinem Werk völlig zu trennen und nur sein Werk zu kritisieren. Auch sein Werk sei in einer gewissen Weise von der Moral des Schriftstellers geprägt. **Yüzbaşıoğlu** hält es unter den heutigen politischen Umständen für unrecht, die linke politische Szene der siebziger Jahre zu kritisieren, die nicht in der Lage sei, sich selbst zu verteidigen.

S. 9

İki Dile Siirler "Gurbet İkilemi"
İki Dilde Siirler
(Gedichte für zwei Sprachen
"Dilemma in der Fremde"
Gedichte in zwei Sprachen)

Tayfun Demir (Duisburg) schreibt eine ausführliche Rezension über den neuerschienenen Gedichtband von **Mevlut Asar** (Duisburg).

S. 10-11

On Bire Bir Kala
(Eins vor Elf)

Eine Erzählung von **Y. Ziya Bahadinli** (ein berühmter türkischer Schriftsteller, der z.Zt. in Hannover lebt).

S. 12

Hasan Hüseyin'le Görüşme
(Eine Traum-Unterhaltung mit
Hasan Hüseyin)

Aydin Karahasan (Gelsenkirchen) hat ein interessantes 'Interview' mit **Hasan Hüseyin** (ein bekannter türkischer Dichter, der vor 3 Jahren gestorben ist) gemacht, in dem er die Gedichte des Dichters als Antworten auf seine Fragen gewählt hat.

S. 17

Mehmet Ünal'la Röportaj
(Ein Interview mit Mehmet Ünal)

Mehmet Ünal (der türkische Fotograf und Journalist aus Mainz) ist vor kurzem aus Nicaragua zurückgekommen. **dergi** befragt ihn nach den ersten Eindrücken in Nicaragua.

S. 18-19

Renkli Mantolar
(Die bunten Mäntel)

Eine Kurzgeschichte von **Gönül Özgül** (Frankfurt)

S.19

Üstün İnsan, Üstün Kültür ve Yabancılar
(Übermensch, Über-Kultur und
die Ausländer)

T. Aday (Duisburg) kritisiert die Aufteilung der Welt und der Kulturen in hoch- und unterentwickelte Kulturen, Industrieländer und Agrarländer oder in Bürger- und Bauernvölker. Er meint, daß solche Aufteilungen auch das Zusammenleben der Ausländer und der Deutschen negativ beeinflussen können. "Ausländer -d.h. die Unterentwickelten müssen sich an die Hochentwickelten anpassen."

Obwohl die "hochentwickelte" Kultur die andere prägt, sei mehrmals bewiesen schreibt **T. Aday**, daß die sogenannte "Hochentwicklung" -durch Probleme wie Nuklearkriegsgefahr, Großstadtheftik etc. nicht das Beste für die Menschheit anbieten kann. Der Autor schlägt ein Zusammenleben vor, in dem keine Kultur den anderen eine Anpassung vorschreibt, sondern gemeinsam versucht wird, einen neuen Weg aufzubauen.

S. 20-21

İsvec'ten Sicak Bir Ses: Özkan Mert
(Eine warme Stimme aus Schweden:
Özkan Mert)

Abdullah Gürğün (Stockholm) interviewt **Özkan Mert** (ein bekannter türkischer Dichter, der seit 10 Jahren in Schweden lebt).

S. 22-23

Eine Synthese der gedanklichen
Sättigung und
der farbigen Gemütsausstrahlung

Ein Interview mit **Zafer Senocak**. (In Deutsch)

S. 24-25

Anna Seghers'in Bilinmeyen Mektubu
(Ein unbekannter Brief
von Anna Seghers)

Celal Canöz überetzt einen in türkisch noch nicht veröffentlichten Brief von **Anna Seghers** an **Dymschitz**.

S. 26-27

Bir Konserden İzlenimler
(Impressionen aus einem Konzert)

Yüksel Selek (Duisburg) schreibt über ein Konzert in der Kölner Musikhochschule unter der Leitung von **Betin Günes**, einem türkischen Dirigent und Koponist, der in der Bundesrepublik studiert hat. Bei dem Konzert wirkten auch **Yesim Gökalp** (Klavier) und **Selcuk Sahinoglu** (Klarinett) mit. Der Artikel endet mit einer Unterhaltung mit den Künstlern.

In dieser Ausgabe finden Sie
die Gedichte von

Kerim Korcan (S. 5.), **Öner Yagci** (S. 7.), **Kemal Erdogan** (S. 19.), **Özkan Mert** (S. 20. u. 21.), **Zafer Senocak** (S. 23.), **Gültekin Emre** (S. 25), **Cengiz Dogan** (S. 27.)

In **Sergi** (die Ausstellung)

S. 13.-15. finden Sie:

"**Umud'un Dönüşü** (Rückkehr der "Hoffnung"), eine Erzählung von **Metin Buz** (Frankfurt); **Zwei Kinderbücher**, **Monika Pfeifer-Ceylan** (Duisburg) bespricht zwei Kinderbücher ("Die Reise nach Tamerland" von **Angelika Mechtel** und "Alles für Karagöz" von **Ilse van Heyst**) in Deutsch; und die Gedichte von **Kenan Sinanoglu** (Duisburg), **Ünal Sakalli** (Berlin), **Ali Özenc** (Köln), **Gesina Lassen** (Duisburg) und **L. Tanyeli** (Berlin).

Yad Eller Edebiyatı Üstüne

Tarık Dursun K.

1

YERLEŞMİŞ, oturmuş bir toplum kendine özgü düzeni, eğer dıştan zorlanıyor, türlü etkilerin görünür görünmez baskılarıyla karşılaşılırsa; dilediği kadar savunsun kendini, bundan kurtulamaz. Federal Almanya'nın teknik gücü, ucuz insan gücüne gereksinme duyuyordu. Bunu büyük bir rahatlıkla sağladı. Aşağı yukarı dört milyonluk bir yabancı işçi ülkeye akın etti. Bunlar, gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerin, üstelik niteliksiz işçileriydi. Çoğunluk, kırsal kesimden geliyordu ve bırakın sınır dışına çıkmayı, yaşamlarında bir büyük kente olsun ayak basmamışlardı.

Ansızın, düşlerinde bile görmedikleri bir ülke; o ülkenin yaşam koşulları ve insanlarıyla karşı karşıya geldiler. Bir bölümünün giderek yeni koşullara ayak uydurdıkları görüldü; bir bölümü de bir tür kapalı toplum yaşamını seçtiler. Ne olursa olsun, yine de iş saatlerinde ve dışında, içlerine girdikleri toplumsal yaşamdan etkilerden, koşullandırmalardan, insan ilişkilerinden kaçınmaları, uzak durmaları mümkün değildi.

Yeni gelenlerle eskiler, bir çok noktada hem çelişkiye düştüler, hem de çatıştılar. Yeniler, gelenek ve görenekleriyle alışkanlıklarından kurtulamıyorlardı. Bunları yitirmek, onlar için benliklerini ve kişiliklerini yitirmekle eşdeğerliydi. Eskilerin ilk dönemlerdeki şaşkınlıklarıyla hoşgörülerini, gitgide tepkiye, karşıtlığa, daha sonra da ortaya çıkan çatışmalarla da bir çeşit savunmaya dönüştü.

Yapılacak hiçbir şey yoktu. Teknolojik aşama, her iki yana da kendine özgü acımasız kurallarını uyguluyordu zaten.

Edebiyat; düzen sarsıntılar geçirir, yetkili organlar ne yapacaklarını bilemez ve herkes kendi yasalarını kendince uygulamaya girişmişken, bundan uzak mı kalacaktı? Sözelgesi, Türk edebiyatı yabancı işçi göçü konusuna, insanın yabancı ellerdeki çarpıtılmasına ve yabancılaşmasına yönelirken (Yıldız, Baykurt, Savaşçı, Üstün, Furuza, Dursun K. vb.) Federal Almanya yazarları (bunların dışında Yugoslavyalı Bulatoviç'le Pavlovski'ye Avusturyalı Simmel'i katabilirsiniz) bu etkin gücü görmezden mi gelecekti?

Başlı Böll çekti: "Fotoğrafta Kadın da Var" romanında Böll'ün başkışileri arasında Kaya, Ali ve Mehmet adlarındaki Türk işçileri de yer alırlar. Böll, bu "çağdaş köle"lere pek kem gözle bakmaz.

Fakat Siegfried Lenz, olguyu Böll gibi doğal karşılamaz. Bir kazayı konu edindiği serüvende kaçak Türk işçisinin başına gelenleri, çevresinin güdüsel savunmaya geçişini yadırgayarak anlatır. "Wie bei Gogol", Lenz'in şimdiki dek yazar olarak izlediği tutuma da aykırı düşmektedir.

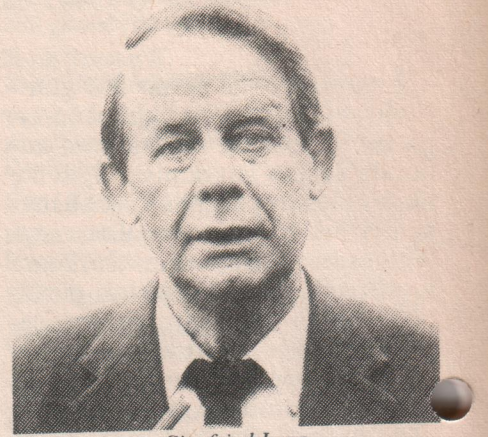
Max von der Grün, romanı "Stellenweise Glatteis"de, Böll'e ve Lenz'e bakarak daha gerçekçi, daha ayakları yerdedir. Burada üzerine basa basa durduğu, kendi toplumunun yabancı işçilere karşı gösterdiği tepkidir. Bu, özellikle "getto" türü bir mahallede oturan bir avuç Türk işçisinin hüznü serüveninde başışlanması zor bir tepkidir.

Üstelik, vakti zamanında Afrika'dan gemiler dolusu getirtilerek Güney Afrika'nın (Latin Amerika değil) büyük toprak ağalarına peşkeş çekilen karaderili kölelere, beyazların gösterdikleri o acımasız ve aşağılayıcı tepkiden farklı değildir.

II

BİR ülkede ya da bir ülkenin bir bölümünde nüfus gitgide yoğunlaşır, ekonomik koşullar ağırlaşır ve çalışma alanları da daraldığında; o bölgede yaşayan insanlar, daha değişik koşulları arayıp bulmak üzere yıllar yılı yaşadıkları yerlerden kalkıp göçerler. Önce iç göç başlar fakat iç göçlerle yeni aranıp bulunanlar da tıkanıp, bu kez, dış göçlere yönelir. Yeni açıklanan bir gerçeğe göre, her yıl Anadolumuzdan İstanbul kentine göç edenlerin sayısı 200 binin çok üstündedir. Türkiye'den Batı ülkelerine çalışmak için gidenlerin sayısı da ikibuçuk milyonu çoktan geçmiştir şimdi.

İnsanın doğup büyüdüğü, bir çeşit kök saldığı yerlerden kopup yeni ve hiç bilmediği bir başka yere göç etmesi, bu yeni ellerde yeni baştan kök salıp tutturmaya çalışması zordur kuşkusuz. Anadolu'dan İstanbul'a gelmek neyse nedir ama, dilini, gelenek ve göreneklerini tanyıp bilmediğimiz bir ülkeye gidip oralarda yerleşmek, kelimenin tam anlamıyla bir dramdır. Yabancılaşma du-

Siegfried Lenz

varını aşamazsınız, yozlaşırsınız, bozulursunuz.

Neye benzetmeli insanoğlunu? Çiçeğe ya da bir başka bitkiye mi? Yeni göç ettikleri topraklara bir türlü alışamaması, bir türlü kök salıp yaşamını eski düzeninde sürdürememesi nedeniyle böylesi bir benzerlik kurulabilir pekala. Kurur, kavrulur, büyüüp dal budak salamaz. Kötü, koşullandırılmış bir bitkisel yaşamın sürdürücüsüdür o artık.

Maria Puzo, "Anne"sinde böyle bir aileyi anlatır size. Yer, Amerika'dır, kişiler de "el dorado"ya göçmüş eski kıtanın, İtalya'nın yoksul insanları. Romanın sonlarına doğru bütün yoksulluklar sona erer emesine, ama, neler karşılığında? "Ben, bütün bunları acı çekmeden istedim," der Anne Lucia Santa. "Ben, bütün bunları iki kocayı ve sevgili bir evladı yitirmeden istedim. Bütün bunları, gerçek bir aşkla yarattığım evladın nefreti olmadan istedim. Bütün bunları, ben, suçluluk duymadan, üzülmenden, ölümden ve hüküm gününden korkmadan benim olsun istedim."

Evet, anne Lucia belki bunları geçmişinin, gelenek ve göreneklerinin, ulusallığının köksalararak yaşadığı anavatanda elde etmiş olsaydı, bu denli üzülmez, gözyaşı dökmez; iterek değil, kollarını açarak ve gönül yüceliğiyle kabul ederdi. Ne var ki, "Amerika'da daha büyük düşler kurmak mümkün"dür ve "Lucia Santa bunların varlığından bile habersiz"dir. Anne Lucia, göç ettiği bu yeni dünyada "yalnızca ekmek ve ev, yeterlidir" sanıyordu.

Edebiyatımız dün de, bugün de dış göçe önem veriyor. Dış göç insanını enine boyuna alıp şiirinde, romanında, hikayesinde, sinema ve tiyatrosunda (kıt bile olsa resminde de) işlemeye çalışıyor. Biliyorum, Puzo öyle ahim şahım bir yazar değil, genelde bir "moda yazar". Ama konuya yaklaşışı da, bakış açısı da değişken, etkili ve çarpıcı.

Olaya bizim de öyle bakmamız mı gerek, dersiniz?

Max von der Grün

Almanya'nın Bir Küçük Kentinde

Tektaş AĞAOĞLU

Geçende Köln radyosunu dinlerken adı birden kulağıma çalındı. Sonra sesi geldi. Şahap Sıtkı konuşuyordu. Yıllar önce, 1950'ler sonunda Ankara'da duyduğum ince, kısık ses. Şimdi daha da kısılmış. Daha yaşlı. Ama onun sesi. İnce uzun gövdesini, geniş ve kemikli alınını altında derinden, biraz yorgun bakan iri gözlerini görür gibi oldum.

Coşkuyla konuşuyordu. Söyleyeceği söz vardı. Programlanmış üç beş dakikalık radyo sohbetinde ne söylenebilirdi ki? Programcının onun söylediklerini dinlemekten çok, geçen dakikalarla ilgilendiğini hissettim.

O geçen dakikalar gibi günler ve yıllar da geçiyor insanların üzerinden. Yaşanan yılların yıllanmış sese yansıyan coşkusu ve o coşkuyu hep canlı tutan bütün bir ömrün çabası kalıyor geriye. O çabaya büyük saygı duyuyorum. "Başarı"ndan, ünden ne kadar uzak kalmışsa o kadar çok saygı duyuyorum. Toplum hayatının her alanı gibi edebiyatta da gittikçe değişen ölçüler, çeşitlenen ilgiler, dağılan dikkatler zamanın geçişini büsbütün hızlandırıyor. Günlerin getirdiği götürdüğüne yetişemiyor. Başarı da, ün de o hengamede genellikle kapanın elinde kalıyor. Şahap Sıtkı'ların coşkulu çabası ise kendini ispat telaşından uzak onurlu kişilikleriyle uyumlu çizgisinden hiç şaşmıyor; güneş yüzü görmeden de serpilip tohuma varan çiçekler gibi başını dik tutup yıllara, değişen ölçülere, dağılan dikkatlere direniyor.

Edebiyatta ve genel olarak sanatta "başarı" ile yetenek arasında çoğu zaman birebir ilişki olmadığını, tersinin de geçerli olabileceğini ötedenberi düşünmüşümdür. Başarının yetenektan tümüyle değil tabii ama bir hayli bağımsız başka "vecibe"leri, sorumlulukları vardır. Herşeyde olduğu gibi edebiyatta da gürlüti koparmayı ve ünü yetkinliğin en önde gelen kıstası sananlar için o sorumluluklardan kaçmanın bedeli ağırdır. Bu arada başarının, yarıda kalmış kariyeri üzerine koskoca bir kitap yazan bir İngiliz yazarının sözüyle, daha başka "düşmanları" da olabilir. Kişilikli tevazu, insan sevgisi ve yaşanan hayatlara saygı, tek kelimeyle bir başka türden sorumluluk anlayışı bazen başarının o düşmanları arasında yer alabiliyor galiba.

Şahap Sıtkı hiç bir zaman önündekileri iteleyip yanındakilere dirsek atarak, günü mevsimi kollayıp değişen ilgilerin, dağılan dikkatlerin peşine takılarak ünlüler arasında yer tutmaya savaştı. Edebiyatı da hiç bir zaman insana ve hayata yeğ tutmadı. İlgisini yaşanan hayatlardan, yüreğini o hayatları yaşayan insanların alnyazılarından uzak düşürmedi. Hikayelerinde, romanlarında işlediği sıradan kişilerin sade serüvenlerinde yansıyan trajedi boyutunun sırrı buradadır. Şahap Sıtkı ve onun gibi ömürlerini böylesi bir sorumluluğa adanmış ve o yüzden dikkatlerin gerisinde

kalmış ya da şimdilerde "modası geçmiş" daha bir çok yeteneğin edebiyatla insan ve hayat arasındaki göbekbağını canlı tutmaya ettikleri hizmet bu bakımdan yanına kolay kolay varılamayacak kadar büyüktür. Türkiye'de hikayenin ve romanın kuyruklu yıldız türünden gözalcı fenomenler peşinde ne idüğü belirsiz alemlere sürüklenerek değil, onların ayağı yere basan çabalarının hakkını ve

rerek ve onlara olan borcunu ödeyerek, insanlarımızın somut yaşantılarının özüne inen gerçekçi gözlemler ve irdelemelerle yetkinliğe ulaşacağına inanıyorum.

Ve Şahap Sıtkı'nın aziz sesini yıllar sonra yeniden, Almanya'nın bir küçük kentinde gaipden gelircesine yeniden iştikten duyduğum mutluluğu kendisi de bilsin istiyorum.

Diyor ki

Canım Torunum
Yelda Çakan'a

İki elimiz kanda da olsa
Şöyle durur bakarız hayran hayran
bir ufuk çizgisidir
Titreşir titreşir ta uzaklarda
Odur geceyle gündüzü
Umutla umutsuzluğu
Birbirinden ayıran.
Gözümüzü çeker gönlümüzü çeker
Ama ama soruyorum cevap verin
Kim yerleştirmiş bu yıldızları
Elleri hiç mi hiç titremeden
Gökyüzüne teker teker
Ne zaman ve nerde
Kimler tarafından kurulmuş
Başlarımızın üstündeki
Bu yücelerde esrarlı
Bu gamlı bu masmavi dam?

Büyük Balkan Otelinin
Gepgeniş bir odasında
Bir çocuk resmini karşısına almış
Düşünüyor ebedi abideler gibi
Düşünüyor düşünüyor
O aksaçlı adam.

Ve diyor ki:
Ben hâlâ bu acıların
Uğraşır üstesinden gelebilirim
Halktan alırsam
Gücümü savaştan kuvvetimi
Tekmil çocukların ah be
Gözyaşlarını silebilirim.

Kerim KORCAN

(Sofya, 1 Mayıs 1980)

Not: Yazarın *Ey Gaziler* adıyla yayınlanacak şiir dosyasından.

Bir Öykü

İsveçli Kadın

Mehmet BAŞARAN

Her yıl izinli geldiğinde sosrarmış. Geçen yaz Küçük-yalıdaki evde aramış, daha önce Lüleburgaz'da.. Ceylanköy'e bile gitmiş. Sonunda... Daha alni yüzü kırışmamış, orta boylu, şişmanca biri.. Gözlerinde dost pırlı-talar.. Pek yabancı gelmiyor ama..

Duraksadığımı görünce:

"Anımsayamadın mı be Agam" diyor. "Kırk yıl gerilere dön şöyle. Ben Kepir'den Evrensekizli Hasan.."

Kolay mı kırk yıl gerilere, öğrencilik yıllarına dönmek?. Sesi bizim oralardan belirsiz çağrışımlarla yüklü.. Her yıl beni arıyormuş. Yok, bizim otuz kişilik sınıftan değil; daha küçüklerden olmalı bu.. Gene de içimde, bir yakınım kavuşmuş gibi sıcak bir kaynama..

"Üçüncü sınıftan, sazcı Hasan be Agam..."

Sazcı Hasan... Sazcı Hasan.. Evrensekiz'den..

Enstitüde Cumartesi şenlikleri.. Mandolinler, kemanlar ve saz.. Öbür Enstitülerde çoktu da, bizde bir ya da iki taneydi saz.. Kepir'e yakındı Evrensekiz köyü.. Deliorman mı, Serez geçmeni miydi halkı.. Daha bir hoş görülüydüler öbür köylerden.. Daha bi yanık türküler vardı dillerinde Rumelinden.. Bir o köyde saz...

Ve belleğimde, kanatları yanık bir kuş gibi uzak bir ses:

Lofçanın ardında kaya

Kayadan bakarlar aya..

Kırk yıllık bir özlemle kucaklaşıyoruz.. Okulu bitirişimizden bu yana, ilk görüşmemiz bu..

"Saçları ağartmışsın be Agam... Vay, vay, vay!... Alnının hali ne böyle? Herkeste yatay olur şu çizgiler, sende bıçakla çizilmiş gibi dik dik!. Bi harita ki..."

"Yıllarca iğne deliklerinden, sık eleklerden geçtik kardaş.. Köyden, Enstitülerden gelmenin haritasını işlediler alnımıza kızgın demirle.."

"Yedek Subay'dan çavuşa çıkarıldığınızı duyduk.. Bize de az çektirmediler ha.. Ne yıllardı be!"

Derin derin içini çekti, dalıp gitti bir süre..

"1953'ta Edremit'teyken evin arandı değil mi Agam?"

"Etime iğneler batırılmış gibi irkildim"

"Evet?"

"Ha, işte o zaman biz içerdeydik.. Ciplerle topladılar bir sabah köylerden. Önce Reşat Şemsettin, ardından Tevfik İleri, yıllarca ateş püskürdüler Enstitülere.. Köylerde, soluğumuz daraltıldı. "Köy Kalkınma Derneği" deyince, girdik biz de.. Meğer oyunmuş.."

Sazcı Hasan'ın bakışı, Serez çarşısındaki çıplak ağaça gerilmiş Bedrettin'in bakışı.. Sesi, "sosyal mücadeleler tarihi" nin derinliklerinden geliyor:

"Yıl, 1953. Demokratların azgın zamanı.. Tıkılmışız Kırklareli'nin zindanına.. Ne basının, ne dünyanın haberi var. Gizli örgütümüz sözde... Bir elçilikten de para yardımı istemişiz.. Duruşmalar sırasında "Gizli Maksatlarımıza Hizmet Edecekler Listesi" çıkardılar bir de.. Hiçbirimizin haberi yok, baştan sona tertip.. Liste dedikleri, galiba İstanbul'da hazırlanmış.. Göz açtırmıyorlar bize.. Konuşturmuyorlar.. Her duruşmada "Hainler, astıracam sizi! diye bar bar bağıyor savcı... Emniyet Müdürü, vali, Ankarayla telefonlaşmalar... Aramızdakilerden birkaçı ajanmış meğer. Niyazi Akıncıoğlu'nun savunması çok güzeldi ama, kim dinler..."

Hey be! Öğretmenliğim süresince karşıma çıkarılan olay.. Danıştay'a açtığım davada, "Takipsizlik Kararı'na karşı müsteşarın: 'Derneğe girmeden önce ve sonra...' dediği.. İki de bir, önüme çıkarılan engel.. Oysa..

"Peki ben?"

"Dedik ya Agam, baştan sona ayın-oyun.. Duruşmalarda sık sık adın geçti, bir de o "gizli maksatlara hizmet edecekler listesinde" vardın.."

Üç buçuk yıl yatmış Hasan.. Evrensekiz nere, Kırklareli nere!. Dernek dernek dedikleri.. Bir iki kişinin başına patlamış kabak.. Nazif Karaçam'a, Kamil'e bir şey olmamış. Yalnız, Numan Bayazit'in mahkum olduğunu belirtiyordu İçiş-

leri Bakanlığı yazısı.. Damdan çıkınca, ortada kalmış Hasan.. Ne iş veriyor, ne de girebildiği işlerde barındırıyorlarmış. Fabrikalarda, kantarda bi lokma ekmek için 1960'a değin... Altmıştan sonra şansı açılmış. İşçi olarak İsveç'e gitmiş karısı, bir süre sonra da, çocuklarıyla onu yanına almış... Yirmi iki yıldır İsveç'te işçiymişler..

"Bir olanak olsa, o 'Kırklareli Köyleri Kalkındırma Derneği' davasının dosyaları gün ışığına çıkarılsa.. Sorgulama, duruşma tutanakları.. Yaman gerçekler aydınlanır yani.. Düpedüz..."

Kalktı, sıkıntılı sıkıntılı dolaştı ortada.. Derken, kitaplığın önündeki yeşil pasaport ilişti gözüne; aldı, merakla evirip çevirdi:

"Hım, sahibiymiş be Agam! İyi vermişler bari bunu sana.. Nasıl, var mı dışarlara niyetin? Hani Avrupa'ya yolun düşer de bize uğramazsan, üzülürüm valla.. İsveç'te evimiz var, geniştir.. Gel dilediğin kadar kal Agam..."

Yoktu, hiç niyetim yoktu. Dursun araya girip Dışişleri Bakanlığına götürmese, bu pasaport da olmazdı. Daha önce yurtdışına çıkmam engellenmiş, Danıştay'da, yürütmenin kararını yasaya uygun bulmuştu.. Tüm sınırlar kapalıydı gayrı bana.. Karım da, kızlarım da şaşır kalmışlardı Ankara'dan bir yeşil pasaportla döndüğümde.. "Yıllarca acı çektilerdi sana, inat için kalkıp bir yerlere gitmelisin" diyorlardı. Bir buçuk yıldır orada duruyordu öyle.. Kimi zaman ona baktığımda olup bitenleri anımsıyor, sırtımdan ağır bir yük kalkmış gibi duyumsuyordum kendimi. Ürkek bir türküyü başlıyordu içimde bir ses:

Sınır kapılarını bekleyen baylar

Gayrı benim de pasaportum var

Hem de yeşil...

"Dövizini aldın mı, dilediğin yere gidersin" demişti adam ama, hala bir işe yarayacağından kuşkuluydum.

Bakanlıkça başıma açılan pasaport derdini, ta başından anlattım. Sınırlı sınırlı, piposunu doldurdu Hasan.. Bi zaman dumana battı:

"Vay be! Demek yirmi yıl önceki davayı gerekçe gösterdiler ha!. Oysa, ne ilgin vardı ki?"

Gülmeye başladı sonra:

"Yahu, ben o davadan üç buçuk yıl yattım; yirmi yıldır yurt dışına gidip geliyorum.. Senin sadece evin arandı, bırakılmıyorsun.. Ne garip değil mi!"

Aynı ananın, terslikler yüzünden yıllarca birbirlerinden uzak düşmüş oğulları gibiydik.. Geçmiş eşeledikçe, isticı korlar ışımaya başlıyordu içimizde. Sofrada, karımla kızlarım da havamıza giriverdiler. Hasan bize başından geçenleri, İsveç'i anlatıyor, biz ona dertlerimizi açıyorduk. Dışardan bakıldığında, bir düşülkeydi İsveç.. Sosyalist değildi ama, pek çok sorun çözülmüş, büyük ölçüde insanca bir yaşam gerçekleştirilmişti. Biraz kuzeydeydi, güneşi, aydınlığı azdı ama; iyi kazanıyor, yazın tadını da Türkiye'de çıkarıyorlardı.. Gene de ülkenin, insanlarımızın hali üzüyordu onları.. Pek az şey değişmişti yirmi yılda..

Ağzının içine bakıyordu bizimkiler, bir masal dinliyormuş gibiydiler.

Rakısını yudumladıkça, coşuyordu Hasan:

"Abe Agam" dedi birdenbire, "sana kardeşçe bir öneri: İsveç'e dönünce Yengeyle Deniz için bir çağrı başvurusu yapalım ben. Gelsinler, konuşumuz olsunlar üç ay orada.. Karım iyi insandır, o da çok sevinir bu işe. Hem biz yalnızlığımızdan kurtuluruz, hem de onlar şurdaki bunalıcı havadan uzaklaşmış, dünya görmüş olurlar biraz.. Deniz, üniversiteye bile yazılabilir belki.. O zaman, ona para da verirler.. Yani öyle olanaklar var ki..."

Deniz'in gözleri ışıdı. Çekinmese, kalkıp Hasan'ın boynuna sarılacak.. Almanya'ya gönderileceğini duyduğunda da böyle heyecanlanmıştı.. Bi zamanlar hayaller kurmuş, gerçekleşmeyince, o burukluk sürüp gitmişti içinde öyle.. Gerilimli yıllarda geçmişti üniversite öğrenciliği.. İktisadi bitirin-

ce bir bankaya girmiş, ama sevememişti o işi.. Çalıştığı Gazete de kapanınca...

"Ne iyi olur değil mi baba? Bunca yıllık özlem, Hasan amca sayesinde gerçekleşir.. Belki sevdiğim bir alanda.. Sen abla larla kalırsın, bir süre sonra ben çevreye alışınca, annem döner.. Bu kez olursa, yıllarca önceki gibi 'Sıpanın belini kıracağız' diyemezsin.."

Gülüştük.

"Yaş kız! Ver elini, oldu bu iş.. Emekli değil mi, bak-sın başının çaresine baban.. Göçmen Dairesinde tanıdığım var, iki aya kalmaz.."

"İsveçli konuğumuz" candandı, güven vericiydi. Önerisi gerçekten düşünmeye değerdi. 12 Eylül sonrası, yeni bir dönemece getirmişti Türkiye'yi.. Anarşi durmuş ama, tedirginliklerin boyutları da büyümüşü. Her akşam televizyonda... Öneri güzel olmasına güzeldi de kimi engeller çıkabilir, gerçekleşemeyebilirdi.

"Fazla düşünme be Agam.. Hocamın pasaportu olduğuna göre.. Bak, şunu açıkça söylüyorum; bize yük olacak değil-

ler.. Bir süre sonra istersen yeşil pasaportçuğunu cebine koy, kalk sen de gel.. Bütün Avrupa'yı gezdiririm sana Agam.. Kırklareli davası bahane edilerek yurt dışına çıkman yasaklanmış madem, o davada üç buçuk yıl yatan kardeşin, izin ver de kırsın o yasak zincirini..."

Hey gidi Evrensekizli Hasan! Kepir'in sazıcı Hasan'ı.. Dokundu mu sazın teline, Rumeliyi inleyen kardeş.. Sesi derinlerden gelen Bedrettin bakışlı dost.. Kibriti çaktım, ateşi tutuşturdu, o ateşte imgelerimizin ekmeğini pişirmek, ateşi harlı tutmak, bize kalıyor gayrı..

Görüşmeler, haberleşmeler, daha sonra da İsveç'le telefonlaşmalar sürdü.

Yıllar önce güz başında, ablasıyla anasını Londra'ya yolcu ettiğimiz gibi, Deniz'le anasını da Sirkeci istasyonundan Stockholm'e yolcu ettik.. Bu kez, uzaklaşan trenin ardından el sallayarak gözleri yaşaran, ablasıyla bendim...

Çağdaş Yayınları arasında çıkacak
YASAKLI adlı kitaptan

Barış Oluyorum

Yaşam beni sınıyor
Kürsü, hastane, sıra, fabrikayım şafağı paylaşan
Benimle yeşillenir
Tarla, bahçe, çiçek, yaprak
Barışın umuda uzanan elleriyim
Tutuşan.

Tanklar, füzeler, üç maymun ve kin diyorum
Çocuklara oyuncak diye verilmesin
Bilimin ayıbı olmasın nükleer
Can salsın mühendislik
Ölüm üretmesin.

Dev mantarların alevli bulutları cadılık yapmasın bebelere diyorum
Savaşı üretenleri hedef alıyor, savaşçısı oluyorum barışın.

Kucaklaşsın çocuklarım emekle eylem
Yarasalara geçit vermeyen bir dünya doğsun
çalımla çırpınsın kanatlarını
Güvercinler, tarla kuşları, turnalar
Onurlansın ekmek, şarap, tuz
Işıldasın zeytin dalı, defne yaprağı, lotus.

Hiroşima, Guernica, Auschwitz, My Lai
Tel Zaatar bir daha olmasın
Kalmasın yurtsuz halk diyorum
Fırça fırça renk renk çocuk gülüşleri resimliyorum
Gerçek sanatçısı oluyorum barışın.

Aklı, toprağı, yüreğiyim barışın
Gözleri, aydınlığı, kalesiyim barışın
Ben insanım
Sevdalısıyım barışın.

Öner YAĞCI
(1 Eylül 1986)

Yaşamışsan Senindir

Akman YÜZBAŞIOĞLU

Edebiyata doğrulmuş eleştiri son yıllarda, her zamankinden fazla bir ahlak ilkesi içermek zorunda kalıyor. Bu bir rastlantıdan kaynaklanmıyor; Türkiye'de edebiyatın güncel realitesinden dolayı böyle oluyor. Estetikle ahlakın bir arada bulunma zorunluluğunu reddetmekten başka, bunların birlikte olamazlığını savunan ve buna göre yazan o kadar çok yazar ortaya çıktı ki. Yazarın bir ahlak ekolüne bağlı olmasının gerekli olmadığı doğrusunun düpedüz istismar edilmesi olan bu tavır, giderek ahlaqsızlığı da beraberinde getirir oldu.

Somut bir örnekle başlayalım: Erdal Öz, "Gülünün Solduğu Akşam" kitabıyla satış listesinde başlarda geziniyor. Şüphesiz Türkiye'de son yıllarda bu "satış listelerini" oluşturan değerler bir hayli olumsuzdur. Ama, siyasi bir ahlaqsızlığı omuzlayıp yükselten okurun olumsuzluğundan çok, ahlaqsızlığın yazarını görmek gerekiyor.

İdam edilen üç genç (Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan) yakınlığı "merhabadan" ileri geçmeyen; esasen siyasete yakınlığı da bundan ibaret olan, iki ay süren tutukluluğuna "babasının ricası" ile son verilen ve "serbest bırakıldığına üzüldüğünü" söyleyecek kadar yarası olan bir kişinin yazar olmayacağına dair bir kural elbette yoktur. Ama artık doğrusu-yanlışı ile değil, olayın şeklinden dolayı birer siyasi değer haline gelmiş bulunan bu üç gencin, ölümden önceki günlerini yazmak sadece kendilerine düşerdi. "Vekaletlerini bana verdiler, benden yazmamı istediler" diye, tanığı bulunmayan kanıtlarla Erdal Öz kendini savunmaya çalışmaktadır.

Peki yazdı da ne yazdı? Uydurdu yazdı. Elbette uydurabilir, yazar uyduramaz diye bir kayıt yoktur. Ama üç genç ölüyü, ölümlerinden önceki psikoloji içinde tanıyabilmek için önceden de, mesela 6. filoya karşı gösterilerde, üniversite olaylarında, doğru-yanlış, banka soygunlarında da tanışmış olmak gerekmez mi?

Peki ya bildiklerini, duyduklarını, öğrendiklerini veya tahmin ettiklerini yazarken, magazin basınına sakladıklarını neden yazmaz. Kitabın reklamını dedi-kodu yaparak gerçekleştirmek elbette yazarlara yasaklanmamıştır, ama intihar etmek için bu üç gencin, kendisinden zehir istediklerini kitaba değil de basına yazmak hangi amaca hizmet eder ki. Neden bu üç genç, kendilerini hem önceden ve hem dava boyunca tanıyıp savunmuş olan, kendisi de "bal gibi" namuslu, cesur ve dürüst bir aydın olan Halit Çelenk'in onları anlatan kitabında başka, Erdal Öz'ün kitabında başka türlü görünürler?

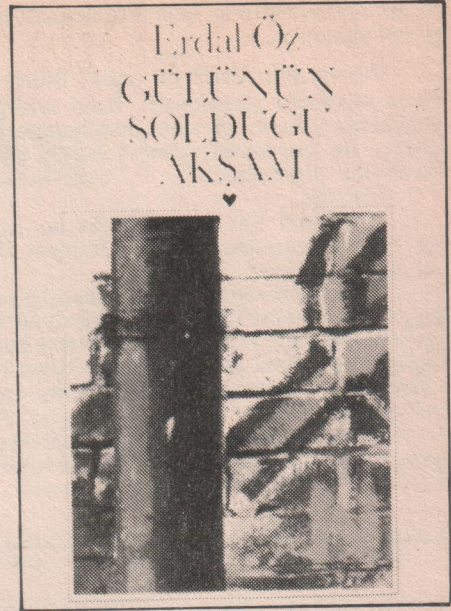
Şimdi Fakir Baykurt; "yazara ilşilmesin, eleştirilsin ama yapıtı eleştirilsin, ahlakı değil..." diyecektir belki de. Yazar, ahlakından soyutlanarak eleştirilmez değil elbette, ama bu yetenek ister;

insani olandan bağımsız bir kategori içinde düşünme ve karar verebilme kabiliyeti ister. İnsanoğlu "Adem"den buyana birkaç sınav geçirdi fazla değil; Spartaküs dönemine başka bir dünya girdi, ordan başka bir dünya çıktı. Fransız Devrimine başka bir dünya girdi, dünya oradan başkalaşarak çıktı; şimdi de dünya en son ve en soylu başkalaşım dönemini yaşıyor; insan burada kendine kayıtsız kalan her şeyi çöpe atma hakkına sahiptir. İnsan yeryüzünde yeni bir uygarlığı, ona uygun düşen bir ahlak sistemiyle beraber oluşturuyor. Hiç bir yazar kendini bu ahlaktan bağımsız hissetme hakkına sahip değildir.

Sonra yalanın değneksiz dolaşamayacağı kadar aydınlıktır Türkiye. Bu üç gencin idam edilmesini önlemek için Türkiye'de bir kampanya açılmış, onbinlerce imza toplanmıştı. Herkesin kendini sorumlu hissettiği bu kampanyada başta devrimci güçler olmak üzere Doğan Öz'den Ecevit'e ve zamanın CHP gençlik kolları başkanı S. Genç'e kadar pek çok ilerici-demokrat yürütücü-sürükleyici rol oynamıştı. Erdal Öz'e göre ise bu kampanya kendisinin ve Altan Öymen'in girişimiydi. Yazar "çok gayret etmiş ama bu üç genci kurtaramamıştı"!

Yazarlıkta hem para, hem de itibar kazanmayı birlikte götürmek en zor olanıdır. Çoğu yazarı ikisinden birini seçmek zorunda bırakan zorlama vardır. Yazarın birinden birini seçmek gibi bir mükellefiyeti elbette yoktur, ama sanatın, edebiyatın ve ahlakın böyle bir seçimi vardır. Üstünde yazılı bir fiyatı varsa her şey, başka her şeye eşitlenebilir; bir Kur'an-ı Kerim kitabı (30 DM ise) altı şişe şarapla (fiyatı 5 DM ise) değiş-tirilebilir; Fakir Baykurt'un "Tırpan" romanı üç-beş kutu ayakkabı boyasıyla aynı değerle algılanabilir. Bu durum anlaşılır bir şeydir; ama sanatın, edebiyatın, estetiğin ve ahlakın, yani kısaca insanın seçimi gündeme girdiğinde geçerli olamaz. Geriye ne kadar para verseniz de asla satın alamayacağınız Picasso'nun tablosu, Aragon'un şiiri kalır.

Neyse ki, küçük bir yazar için büyük örnekler kullanmanın yükünden, "Dergi" okurunun bundan rahatsız olmayacağını varsayarak kurtulmak istiyorum. 12 Eylül'den sonra Türkiye'de bir kısım yazar, öyle bir çizginin ötesinde oynadılar ki, bir adım berisi, sadece yetenekler bakımından değil, işte bizim inadına dikkat çekmek istediğimiz somut ahlaki değerler bakımından, büyük olanlara kaldı. Alınız ötekileri, Latife Tekin'i veya Ahmet Altan'ı; "genç şairlerimizi" (!) ya da... İnsanın ayağı kaymamış bulunsun, saklandıkları taşın altından başlarını uzatırlar, sömürecek kanın kokusunu almalırlar; topluma tepeden tanklarla saldırırken, bunlar içerden Pirhana balığı gibi, toplumu toplu yapan değerleri kemirmeye başlarlar.

"Sanatçının eseri eleştirilmeli...", aynen katılıyorum, ama bu öneride bile "insandan yana çıkınız" tavsiyesini buluyorum. İnsan, ona en çok ihtiyacı olduğu zamanda, sanatı ve edebiyatı, yazıyı ve yazarı, sözü ve sözcüyü yanında bulmayacaksa, yeteneğin "yüzüne tükürmeli". Otuzdan fazla genç insan siyasi nedenlerden dolayı asılmış, ikiyüzdüden fazla genç insan idama mahkum, asılmak için "parmak hesabı" beklerken, tamı tamına elli milyon insanın boğazından siyaset, lokmasının yarısını çekip almışken, bebekler daha sağlıklı büyüyüp gençler umutsuzluktan intihara sürüklenirken, yetmiş bin siyasi tutuklu cezaevlerinde hayatının en güzel yıllarını tüketirken; grev yapmak, dernek kurmak, barışı savunmak, başını alıp hatta sevgilisiyle elele dolaşmak yasakken, iffet mal olup pazara düşmüşken, siyasetlessiz hatta siyasete karşı sanata "her görüldüğü yerde ezilmeli" diye bakmalı. Eleştiri, en çok da böyle günlerde, kılıcı elden bırakmamalı.

Yanlışı affetmeye, bedelini ödeme-ye razıyız. Ama, öyle bir ülkeyiz ki "okuru soldan ibaret"tir ve "pazarını" soldan başka hiç bir yerde bulması mümkün olmayan yazarlar biraz daha sorumlu olmak zorundadırlar. Hiç kimse inancılı uğruna ölümü dahi göze almaktan çekinmemiş ve bunu hayatını ödemekle kanıtlamış olanları "gadre uğramış", "suçsuz"; "adli hata kurbanı" gibi sıradanlaştıramaz. Kamu vicdanına değil, kamu inancına söylenecek söz vardır; bu da Erdal Öz'e düşmez; magazin yazarlara düşmez.

Yazarın yazdıklarını, sanatçının yaptıklarını, şairin şiirini, "kendisinden ayırıp eleştirmek" nasıl olur ki? Kendini yazarak ve yaparak gerçekleştiren birinin ürünleri kendinden ayrı mıdır ki? Zor olan, aslında bu bütünlüğü bozarak bakmaktır.

İlerde dönüp hep bu günlere bakacak, kimin, kendisine asıl ihtiyacımız olduğu bir zamanda, neler yapıp, neler yazdığını arayacağız. Kimileri yazmış ve söylemiş olsalar da olumsuz ünlenecekler; bazıları hiç yazmamış ve söylememiş olsalar bile, suskunluklarıyla olumlu ünlenecekler. Erdal Öz, zaten ünlüydü (!) ününü geleceğe aktaranlardan oldu. ●

İki Dile Şiirler "Gurbet İkilemi"

İki Dilde Şiirler

Tayfun DEMİR

"Gurbet İkilemi", yirmiyedi şiir, biri önsöz, biri sonsöz ve dördü de bölüm başlarına serpiştirilmiş altı alıntidan oluşuyor. Mevlüt Asar, yazınsal, işlevsel düzlemlerde şiire bakışını, ondan beklentilerini ve şiirini kurduğu olguları seçiş nedenlerini, doğrudan söze girmek yerine, bu alıntılarla süzüp sunuyor.

İlksöz "Şiir yazmak, yazan ile okuyan arasında bir köprü kurmaktır" tanımıyla Hermann Kasack'ın. Şair böylece bireysel uğraşı olan şiirin kendince toplumsal işlevini belirliyor.

"Gurbet İkilemi" hem kitabın, hem şiirlerin ilk bölümünün, hem de kitapta yer alan ikinci şiirin adı. Bölüm, Christian Morgenstern'in "Kişinin sırası oturduğu yer değil / Anlaşıldığı yerdire" dizesiyle açılıyor, İlk şiir "Armağan", "Yüreğim ve ellerim / Yurdumdan getirdiğim... Bağdaş kurup aranız / ortak türküler söylemeye geldim". Yunus Emre, Pir Sultan, Karacaoğlan, Mimar Sinan, Mevlana ve nihayet Nazım'la örülmüş bir geçmişle yoğrulmuş "Anadolu insanının", "Akşam ülkesinin yorgun insanına" sunduğu "Ellerin ve yüreğin" şiiri. Şiiri izleyen ilk sayfada Alman okur, şiirde geçen adlar konusunda aydınlatılıyor. Acaba Türk okurlar için de bazı açıklamalar var mı, örneğin, Hermann Kasack, Christian Morgenstern, Bertold Brecht, Max Frisch ve sonsözün "Şair, yaşadığı çağın çaresizliğinin sesidir" alıntısıyla bırakıldığı Marie Luise Kaschnitz'i kısaca tanıtan notlar var mı diye, kitabı baştan sona bir daha tarıyorum. Yok. İkinci baskıda "Meraklısı için notlar" diye bir sayfa bulabilmeyi diliyorum.

Kitabın ikinci bölümü "Gurbette Yaşam" üzerine şiirlere ayrılmış. Yine Christian Morgenstern'den bir dize "Yüreğinde büyük bir sevinçle yanlarına geldiğin insanların umursamazlığından daha büyük bir düşkünlüğü yoktur". Bir şiir çözümleyicisi olsaydım, Mevlüt Asar'ın C. Morgenstern'e olan tutkusunu arayabilirdim şiirlerinde. Alman Romanizmi'nin cumhuriyet ideolojisindeki etkisi mi, Noel şarkılarının yurdundan uzak bir aydını sarıp sarmalayan "ruhaniliği" mi bu tutkunun kaynağı?

Üçüncü bölüm "Gurbette İşçilik" Bertold Brecht'in "Ancak gerçeklikten ders alarak o gerçekliği değiştirebiliriz" saptamasıyla ve dördüncü bölüm "Yurdum", Max Frisch'in "Bizim yurdumuz insandır" sözüyle açılıyor.

Kendimizi anlatamadık, bizi anlamıyor, anlamak istemiyorlar... yakınılarımızın bir ölçüde ortak paydası oldu. Derinlikleri ayrı da olsa, ayrı yörelerle, nedenlere de oturtulsa Mevlüt Asar'ın şiirlerinde de bu duyarlılıkla kuşanıyoruz. Sonra yalnızlık, özelemler, sevdalar, melankolik eğilimlerimizi okşayan şarkılar, kimi tutuk, sessiz, kimi atak, yer yer politik bir söylemin belletici edasıyla "Anadolu insanlarının" yeni "yurtlarındaki" sorunlarını yalın söyleyişlerle dile getiriyor Mevlüt Asar'ın şiirleri. Çelik işçileri, madenciler, çocuklar, okul,

öğretmenlik, akar bantlar, bir işçi kentinin (Duisburg'un) kurşunu göklü, yüksek fırınlı, mekanik uğultulu hüznü... Günün, dolaysız yaşananın, gazete haberlerinin (tabi içlerinde biz, kahrolası bir yazıyla konuşsak) çağrıştırdıkları; sözcüklere olabildiğince günlük kullanımlarıyla sınırlı bir düzlükte ve kolaylıkta anlamlar yükleyen Mevlüt Asar'ın şiir malzemesini oluşturuyorlar.

Şiirin "toplumsal işlevi"nin bir reği bu kolaylık. Mevlüt Asar, tanimatçı aydın geleneğimizin bir iz sürücüsü olarak, şiirini toplumsal sorunların çözümünde bir araç kılma tavrıyla seçiyor bu yolu. Bu anlamda varolanı yinelenmeden çekinmiyor. O, "bir köprü" kurmanın, bir köprü olmanın zorluklarını biliyor ve şiiri "kamulaştırıyor".

Göçmenliğimizin patikalarında düşe kalka bir çeyrek yüzyıldır aldığımız yol, henüz düzlüğe çıkaramadı bizi. Duygusal planda durmadan çığlıklandırdığımız kardeşçe yaşam, ortak türküler, işçilik bilinciyle büyütilen omuzdaşlık özelemlerini hep "karşı taraf"ın sorunları, açmazları olarak görmek de bir tür kolaycılık değil miydi?

"Öğrensen dillerini türkülerini
Yansa da yüksek fırın ateşinde
Hoş gelse de kulağına çan
sesleri

Dinlenmez bu ülkede
İnsana olan sevdan senin"
Biz "bağdaş kurup" aralarına "ortak türküler söylemeye" geldik. Ama "Dinlenmedi bu ülkede insana olan sevdamız".

Mevlüt Asar, şiirin dışında, toplumsal yaşamın hemen her alanında da bir atlı karınca, koşan, çırpınan, etkin bir insan. İlgileri günlük pratikte çok ileri hedeflere kucak açıyor:

"Dilini bilmediğin bu ülkeye
Hükümlü olduğun sürgün
En zor perdesidir yaşamın
Duygusalığa gelmez"

Ama şiirini kurarken güçsüzden, hakkı yenilmişlerden yana olmak adına, duygusalığın tuzaklarından kurtaramıyor kendini. Belki de kurtarmak istemiyor. Gerçeğe haksız bir büyüteç tutuyor. Günlük pratiğinde ustaca başa çıktığı, hesaplaştığı ikilemi bir bilinmeze erteliyor. En hesaplaşılabilecek yerde minderden kaçırıyor. Bilinçli bir kaçış bu. Kök söktürecek bir başkaldırının hazırlıklarında Mevlüt Asar.

İki yıl önce, bir edebiyat akşamında şiirlerini okumuştum Mevlüt Asar. "Ama kadınların sorunlarını dile getiren şiirler yazmıyorsunuz" diye çıkmıştı bir genç kız. Biraz da "suçluluk" mu duyuydu Mevlüt bu "eleştiri"den? Uzun bir yanıt ardından "onları da yazarız" demiş miydi?

"Sustular
Burçak tarlalarında
Susuyorlar
Fabrika tezgahlarında

Sustular sılada
Susuyorlar burada
Şaşıyorum sabrınıza
Acıyı bal eyleme gücünüze

Bir yanda
Analık kadınlık işçilik
Öte yanda
Başörtüleriyle bağlanmış
özgürlük

Sabır taşı mısınız siz"

"Suskun Analar" ve "Rita" şiirleri kadınlara uzanıyor. Yanlılık büyüteci burada da sezinleniyor. Bu kez iki kat, biri göçmenlik duyarlığı, diğeri "erkek" bir söylem gibi.

Kimi bir dize, bir tanım, bir imge, bir sözcük tanımlar sesler çağrıştırıp koparıyor insanı şiirden. "Acıyı bal eyleme" tırnak içine alınabilir miydi? Ya da "Yeni yıl umudu" şiirinde "Sıkı tutun safları çocuklar" sözcüklerin yeri değiştirilmeden tırnaklansaydı da olur muydu? Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Enver Gökçe kimi yaygın şiirleriyle akla düşüyorlar Mevlüt Asar'ın şiirlerinde:

"Konuk işçinin düş kırıklığı...
Utanın ey fabrikalar
Krupp Thyssen Mannesmann...
Utanın ey kentler
Duisburg Essen Dortmund...
Utanın ey...
Dostluk selamımı almayan
İnsanlar köpekler makineler"

"Sürgünde" şiirini okurken Arkadaş Z. Özger'in türkü de olmuş "Sevda"sını mırıldanıyorum. Bazen şiir yazmıyor Mevlüt, şiiri yeniden yazıyor. Çünkü o, şiire her şeyden evvel bir "kavga aracı" olarak bakıyor. "Sokaktaki adamla" köprüsünü kuruyor şiirle...

Ne bir şair ne de eleştirmenim ben. Kitapları sevmek tek suçum. Sonra koşullar işler yüklüyor insanlara. Gün geliyor, bir coğrafi mekanda özgürlüklerinden oluyorlar kitap dostları, yargılanıyorlar. Bir başka coğrafi mekanda, böyle, benim gibi, kendi dünyalarında kitaplardan mülkiyetlerine geçirdikleri tatları, açıp saçıyorlar dergi sayfalarında.

"Gurbet İkilemi" bir Erstling. Sanki göçmenliğimizin o ürkek, içe dönük, temkinli başlangıçla yol almasının izdüşümü. "Artık bir şeyler olacak" tedirginliğinde bekleyişlerin gerilimi sanki. Birlikte getirdiğimiz geçmişi yücelterek korunaklara dönüştürdüğümüz süreci noktalamanın coşkulu sarhoşluğu "Gurbet İkilemi".

Mevlüt Asar, şairi olmak istediği insanlara ulaşacak, onlar şiir okuyan yeni insanlar olarak, seçkin edebiyatımıza yeni tatlar, çarpıcı boyutlar ve ölçütler katacaklar.

"Gurbet İkilemi / Dilemma der Fremde" şiirler / Gedichte
Oberhausen, Ortadoğu Druck u. Verlag,
Aralık 1986, 100 S.

Bir Öykü

On Bire Bir Kala

Yusuf Ziya BAHADINLI

Ağustosun sıcaklığı yakıcı olurdu. Ama bu kahvede baharı yaşardın. Bunun kanıtlanması için olacak gölgeğin saçakları boşlukta bir uçurtma gibi çırpıp duruyordu.

İyi de neden insanı kendi haline bırakmazlardı? Sözülemi garson suya değil de dibine bakar gibi bakıyordu!

Yataktan gecelikle kalktım da geldim sanki! Biraz sonra beni sıkın şeyleri hep kovdum kafamdan. Şimdi serinliği yaşıyordum, denizi, adaları, vapuru! Sonra sesyayarda müzik ve yeni gelenler vardı kahveye.

"Öğle değil mi hanım kızım?" dediğinde adam, yüzümün kızardığını anımsıyorum, suçüstü yakalanmış gibiydim. Sesyayardaki şarkıyı düşünüyordum, bir caz şarkısı, "caz bir başkaldırı müziğidir kızım" derdi babam.

Ama bir kulağım da onlardaydı. Adam önce gelmişti, bense zaman dolduruyordum. "On birde değil, on bire bir kala" demişti Tan, "iskelenin önünde," Tan, gecikmelere çok kızardı.

Bir yerlerden de sela sesi geliyordu. Bu ses bende tarifi imkansız duygular uyandırır, uçurumlara, karanlıklara salar. Şimdiye çazla bir olmuş, duyan her bir yerime bir buruk tat sunmaya başlamışlardı.

Adam sigarasının dumanıyla oyalanıyordu, birden kıpırdandı, dikkatle bakmaya başladı. Kahveye doğru bir kadın geliyordu. Kadını da onu gördü sonra. Ayağa kalktı adam, yaklaştığında utangaç bir tavırla kadına:

"Bir çayımı içer misin?" dedi.

Kadın gülümsemeye çalışarak (nasıl bir tavır alacağını bilemiyordu):

"İşim var" dedi. Durdu, ekledi "peki bir beş dakika oturayım."

Nasıl oturup konuşacaklarını bilemez bir davranış içindeydiler. Nice sonra adam garsonu çağırdı, ardından da:

"Nasılsın?" dedi kadına.

Kadının dudaklarında gülümsemeye benzer bir kıvılcımlanma oldu.

"İyiyim!" dedi.

Birbirlerinin gözlerine bakamıyor gibiydiler. Garsonun getirdiği çaylarla oyalandılar bir süre...

Birşeyler sezinlemeye başlamıştım. Deniz, arada bir önümüzden geçen vapur yolcularıyla kurduğum anlık karartı yakınlığı, ille de tepemdeki sesyayardan dökülen çağrışmalar, sonra ötelere gelen sela, kadını adamın halleri ve biraz sonra Tan'ın söyleyecekleri beni sersemletmiş gibiydi!

Sonra kadın kollarını kavuşturdu, masanın üstünde öylece bıraktı, gözlerini kaldırıp adama bakmaya başladı. Yirmi yıllık birlikteliklerini (belki de otuz) bir kaç dakika sürecek bir filmde görmeye hazırlanıyor gibiydi. "Neden?" diyordu, "neden böyle olduk, başlarken neler düşünmüştük! Hele sen neler söyledin bana, neler yazdın, "insanoğlunun bugüne değin erişemediği ve bundan sonra da erişemeyeceği bir duygudur bizimki!..." "Ve şimdi görmeye bile katlanamıyoruz!"

Bu bakışlarda üzüntü vardı, kızgınlık, sevgi-nefret, pişmanlık, biraz anlamışlık, şaşkınlık...

Adam da öyle, karmaşık duygular içindeydi, durumu kabullenmiş görünüyordu:

"Biliyorsun" dedi, "birlikteliğimizde üç kez deprem oldu."

Kadın şaşırarak yüzüne baktı, "ne depremi?"

"Duvarlarımızdaki taşlar her sallantıda biraz daha kavşadı."

"Eskiden olduğu gibi" dedi kadın "Hep şifreli konuşuyorsun. Bizim durumumuzun depreme, mepremle ne ilgisi var, deprem senin içindedir."

"Yer yerinden oynasın, biz olduğumuz gibi kalalım, olacak iş değil. Ördüğün duvarda harc kullanmadın sen hiç!"

"Yine suçlamaya başladın."

"Anlamadığın işte bu. Toplumdaki sarsıntılar düşünen insanı etkilemez mi hiç? Bizim seninle kavgamız hem kişisel hem toplumsal..."

Gözü bana ilişti o anda işte, "öyle değil mi hanım kızım?" dedi.

Artık olup bitenleri kavramıştım. Buraya geleli yarım saat kadar olmuştu, daha oturabilirdim. Adam sorusuna onay bekliyor olmalıydı.

"Bilmem!" dedim, sonra toparlandım, "anlamadım" dedim, onları dinlemediğimi anlatmak istedim. Doğrusu ne söyledilerse duymuştum, ama onları dinlemek için oraya oturmamıştım. Hem o anda ben babamın söylediğini düşünüyordum. Sonra onlar var diye kalkıp gidecek değildim. Tan'la konuşacaktık, onun bana ne söyleyeceğini biliyordum.

Neyse ki adam sorusunu üstelemedi.

Şu bir gerçek ki, adam da kadını da ilgimi çekmişti, hele konuşmaları. Hırçınlıklar özlemlerinden geliyor gibiydi. Kadını aşağıdan yukarı doğru kaldırdığında başını öfkeli, çevirdiğinde gözleri buğulu bakıyordu. Adamsa gerçekçi olmaya çalışıyordu, üzüntülü ve sorguluydu, gözlerinde bir ışık yanıp söniyordu.

"Peki sorumluluk nerede kaldı, öyle bir şey yok mu senin için?"

Duyduğum yakınlık demek ondanmış, annemin sesiydi bu, nasıl da benziyordu! Yarım yüzyıllık bir zaman diliminden geliyor gibiydi: uğultulu, yorgun ve üzgün.

Bir film setindeydik sanki, sesbüyütürdeki ses gerçekliğe, alışkanlığa, alışılmışlıktan ayrılanlara sesleniyordu ve sela da bir olguya gereği olan bir hüznle katılıyordu.

"Beni ille de yönetmek istedin!" diyordu adam, eli titreyerek çayından bir yudum daha alıyordu, sigarasını tab-lada eziyordu ve babamdı sanki!

Evet evet bu kadar da olmazdı, şurada, bir adım ötemde oturanlar annemle babamdı. Konuşma biçimleri, yaşları, sorun yaptıkları şeyler, tavırları, olaylara bakışları! Annem kendi bildiklerinin doğruluğuna inanır, babam kendi. En küçük şeyden tartışmaya başlarlar. Biz hemen birer sandalye çeker, karşılımlarına kurulumuz. Önce anlamazlar, görmezler daha doğrusu, tartışmanın şiddeti yarıya indiğinde ayrımına varırlar, sonra hep birlikte gülmeye başlarlar.

Yoldan gelip geçenler vardı, sıcak, kemiklerini yumuşatmış da basamıyor, yürüyemiyor gibiydiler. Biraz ötede çocuk parkında anneler gölgeye sığınmış, çocuklarsa doğaya meydan okurcasına koşuyor, sallanıyor, bağırıyorlardı.

Gitme zamanı geliyordu, ama ben Tan'ı düşünmek istemiyordum, daha var diyordum, daha var!

Kahveye gelenler artmıştı. Biri "öyle mi canım!" diyordu, tatlı dilliydi kadın. Adam da geri kalmıyordu, "hayır sevgilim!"

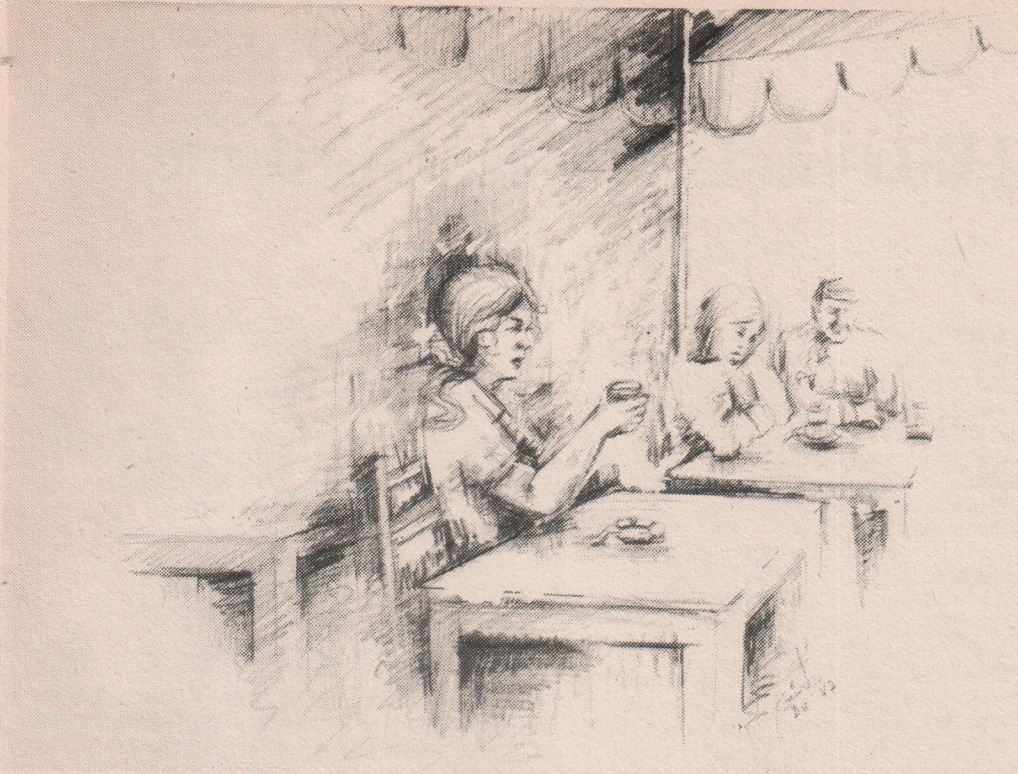
İçten mi söylüyorlardı, ağız alışkanlığı mıydı yoksa? En kötüsü de buydu, duymadan söylemek ya da kendini zorunlu saymak. Komşu kadına nasıl da benziyor. "İmdaat! cankurtaran yok mu? diye bağırıyordu birgün. Koştuk vardık, yumrukladık kapıyı. Kadın kanlar içindeydi, kocasıysa yumruklar sıkılı, gözler kanlı! Kızgın kızgın baktık adama. Biz öyle bakarken kadın koştu vardı, kocasının koluna girdi, "size ne oluyor?" dedi, "döver de sever de, kocam değil mi?"

Alışkanlıklar kimi güzelliikleri öldürüyor olmalıydı.

Bir vapur daha geçiyor, her yanı insan dolu, el sallıyorlar. Tanımadıkları biz kahvedekilere tanımadığımız vapur yolcuları neden el sallarlarsa diye düşünüyorum. Zenciler tepemde bağırıyorlar, ağız alışkanlığı, şimdi herkes söylüyor. İçimde bir kıpırtı var, parmaklarımdan anlıyorum, ama hemen gözlerim adama kadını buluyor. Sela sesi kasetten geliyor olmalı, duruyor sonra yine başlıyor, tüm sevdiklerim ölmüş de tek başıma kalmışım duygusu yaratıyor bende. Yalnızlaşıyorum, yüreğim sıkılıyor, bir yerlerimin acıdığını duyuyorum.

Gözlerimi kapadım, sonra diyorsam da Tan her an aklımdaydı. Bu kahveye gelmeseydim diyordum Tan'a daha bir gönül rahatlığıyla giderdim.

Tan beni bekliyor, önemli bir şey konuşmak istiyor. Ne söyleyeceğini biliyorum. Ona diyeceğim ki "birlikteliğimizi neden istiyorsun?" Yirmi dört yaşında bir kız sormalı. Adam

Desen: Sait Günel

"üç deprem geçirdik" diyor, bense depremin aralıksız sürdüğünü söyleyeceğim, toplumların durmadan sarsıldığını. Biliyorum Tan "bundan bize ne?" demiyektir, düşünecektir. "Tan" diyeceğim, "sevgili Tan, dünyanın neresinde görülmüş güneş olmayan yerde çiçek açar, ha, haydi açtı kaç gün yaşar?" Ona "sevgilerimizi bize bırakmıyorlar Tan!" diyeceğim.

Yüreğimde bir sıkışma duydum, baktığımda kadın annemdi, adam da babam. Sonra Tan'ın yirmi yıl sonraki hali geldi oturdu yanıma: Evet evet babam adamdı, adam Tan'dı, kadın annemdi, annem bendim! Fırlayıp gitmek geldi içimden, başka çağrışımly yerlere gitmek. Saatime baktım, daha yirmi dakika vardı, Tan'la açık açık konuşmalıydım.

Sesyayardaki tepinmeler sürüyor. Babam, cazdaki bu çılgınlığın aslında bir yalnızlığı simgelediğini söylemişti. Zenci köle tarlada çalışırken karı koca yanyana, beyin elinde kırbaç, birden aklıma geldi, "seni seviyorum" diyebildiler mi dersiniz, fırsat bulabildiler mi?

Babam bir de Avrupa deyip duruyor, gördük, orayı da gördük, millet anını yaşıyor, geçmiş, gelecek umurlarında değil. Biz umutla yaşarız sevgili Tan, tek güvencemiz şimdilik bu galiba! Şimdi daha iyi anlıyorum şu adamla kadında tükenen şeyi ve tepemdeki çığırışmayı, hüznün önüne geçen o güzel arzuyu, yaşama sevincini...

Ona "aynı evde birlikte oturalım Tan" diyeceğim, "ayrı odalarda oturur gibi! İki dost, karşısındakini eritmeyi düşünmeden, bir başka biçim verme isteği nedir, haa neden?"

İyi ki, sela da sustu, ne var şu anda ölümü düşünecek? Ya onu söyleyen, acı çekiyor mu, duyarak mı söylüyor, ölümün bilincinde mi, nedir bu çekilen acı öyleyse? Sahi o nasıl davranır evinde? Kuşkusuz hanımı onu her akşam dönüşü kapıda bekler, elleri göğsünde kavurulu:

"Hoşgeldin bey!" der

"Hoşbulduk hanım!"

Elinde ibrik hanımın sonra, bir elinde peşkir, beyin eline su döker, ayaklarını yıkar bir bir, evde çit yoktur, bey işten dönmüştür.

Bir çay daha içmeli, garson bakmaya başladı. Birkaç çay parası karşılığında sarı sicağı yelpazeleyen bir yer, düşünmek için bir de, sonra manzara resimleri gibi seyirlik adalar, deniz...

Beni bana bırakmıyorlar oysa, "şuna baştan başlayalım" dedi adam, gömleğinin açık yakasından beyaz kıllar görünüyordu.

"Bir de insanın kendine karşı sorumlulukları olmalı, insanın kendini geliştirmesi sözelimi, ülküleri var, bunları yerine getiremiyorsan..."

"Ben mi engeldim?" dedi kadın, "yapmak isteyip de yapamadığının sorumlusu sayıyorsun beni!"

"Yapmak isteyip de yapamadığı şeyle uğraşmak bile insanı mutlu edebilir, insanı insan eden de o küçük mutluluklardır."

Sonra bir süre daha konuştular, biraz ötedeki ağlayan çocuğun sesi, annesinin niye ağlıyorsun diye çocuğu dövmesi adamların konuşmalarını dinlememi önlediler bir süre. Ama şimdi duyuyordum artık, konuşan adamdı yine:

"İki insanlı bir dünya kurmuştuk seninle. Yalnız seni seviyordum dünyada. Hep seni arıyordum, seni düşünüyordum, seni yaşıyordum kısacası (kadın sessizce ağlıyor, durmadan burnunu siliyordu). Bu arada başka uğraşlar edindim, bu uğraşlardan beni uzak tutmak istedim..."

Kadın sözünü kesti adamın, yine ne dediğini duyamıyordum, ama ne söylediğini kestiriyordum. Birgün annemin bama bağırdığını duymuştum:

"Gençliğimi, güzelliğimi seninle tükettim!"

Anneme hak vermiştim, çünkü onu hep mutfakta görürdüm, sürekli çamaşır yıkardı.

Saat on bire gelmek üzere, Tan'la buluşacağım.

"Yalnız senin ülkün olmayacak Tan!" diyeceğim ona, "yalnız sen gelişmeyeceksin! Beni hep mutfakta görmeyeceksin! Bir evde iki ayrı odada oturur gibi ne sen bana ayak bağı olacaksın ne ben sana..."

Bir de baktım kadın ayakta, elini adama uzatıyor, gözleri açık mı kapalı mı belli değil.

"Kimi doğrular" dedi adamın elini sıkarken "yaşanarak bulunuyor, konuşarak değil"

Ve yürüdü gitti kadın.

İçime bir hüznü çöktü, nerdeyse ağlayacağım. Daha çok adama kızyordum, onu duygusuz buluyordum, bencil! Kadının kamburunu çıkararak gidişi pek dokunmuştu bana, çaresiz ve en önemlisi mutsuz! İnsanları mutsuzlaştırmaya ne hakkımız vardı? Tiksintiyle baktım adama, "noğlacak" dedim "domuz!" Dedim ama adam tortop olmuştu, acı çekiyor gibiydi, en duyarlı bir yerine bıçak saplamışlardı sanki, kıvrnıp duruyordu ve şaşılacak şey gözlerinde yaş vardı!

Artık bu kahvede kalamazdım, zamanım da dolmuştu zaten.

Geçerken direktteki aynaya gözüm takıldı, saçımdan bir tel ak gibi göründü bana, sonra daha iyi bakarım dedim. Gözlerimin kıyıları da fazla kırışmış bugün, yorgunluktan olacak.

Tan'ı bekletmemeliyim, "on birde değil, on bire bir kalla" demişti.

Hasan Hüseyin'le Düşsel Görüşme

Aydın KARAHASAN

Üç yıl oldu Hasan Hüseyin öleli. Kendini sosyalizme adayan, bize şiir balını sunan bu insan ömrünün en güzel yıllarını türlü sıkıntılar, yokluklar, acılar içinde geçirerek gerek sanatıyla, gerek eylemiyle yılmadan savaştı durdu. Sannattan çok sanatın dedikodusunun yapıldığı bir ülkede Hasan Hüseyin'i yeterince anlatabilmek için onu iyi tanımak, onun kişiliğini beraber yaşamak gerekir. Benim tanıdığım, dostluğunu kazanmakla öğündüğüm Hasan Hüseyin küçük hesapların adamı olmadı hiç. Dostluğu da şiiri gibi, kendi gibi güzeldi. "Kokuşmuşlar mezarlığıyla imamlar sofrası"na dönüştürülmüş bir Türkiye'de Hasan Hüseyin gibi onurunu koruyan saygıdeğer sanatçılar, aydınlar gün geçtikçe çoğalmaktadır. Bu kokuşmuşlar mezarlığı, bu imamlar sofrasında gene çağ dışı olaylar yaşanıyor. İpe sapa gelmez konular ciddi ciddi tartışılırken, en ciddi konularda suyuna tirit önlemlerle güya sorunlara çözüm aranıyor. Gene kitaplar toplatılıyor, bazan hamur bazan çamur ediliyor. Bunları düşünürken Hasan Hüseyin'le düşsel bir görüşme yaptım. Türkiye'de olup bitenleri şöyle dile getirdi:

kata kata katılmış
sata sata satılmış
bu ne biçim düzen bu
çağ dışına atılmış

Ama devlet var, hükümet var Hasan Hüseyin, gene de işsizler dünya haritasında yer arıyorlar kendilerine, acep nere iş verir bize diye. Düzen, Hasan Hüseyin'i de yıllarca işsiz bırakmış, ancak altı ay kadar yapabildiği edebiyat öğretmenliğini de elinden almıştı.

ocağım var aşım yok
gömütüm var taşım yok
dost ağlar düşman güler
devletim var işim yok

İmamların okulu liselerle meslek okullarını geçti Türkiye'de diyorum, hala çağın gereklerine uygun eğitim olmadığı gibi büyük çoğunluk ülkede abc'ye de yabancı, ne dersin?

abece görmemişsem
okuma bilmemişsem
kulak duyar göz görmez
bu gözü neylemişem

Seçimler geldi yaklaştı. Ülkenin yağının altına bir karpuz kabuğu daha koyup kaydırmazlarsa gelecek yıla seçim var, belki işler düzeler:

ayranım yok içmeğe
yol bulamam geçmeğe
su başları tutulmuş
oy veririm seçmeğe

Ülkenin gerçek sahiplerine çektirilen acılar, sıkıntılar, eziyet ve işkenceler yetmiyormuş gibi şimdi de ceza yasasında değişiklikler yapılarak düşünen insanlara yeni eziyet yolları açacaklar. Öte yanda vurgunu vuran, köseyi dönen gene gözde vatandaşa olacak:

fareye sıçan derler
vurguna kaçan derler
vatana sahip çıksan
sen kimsin haçan derler

Dinciler aldı başını gidiyor Hasan Hüseyin.. Bizim bazı ilericiler de ha dayan arkandayız, diyorlar. Biz yıkamadık siz yıkın, bize de pay verin, ne dersin bunlara?

dağları deldim sana
yolları serdim sana
çek elini dünyamdan
cenneti verdim sana

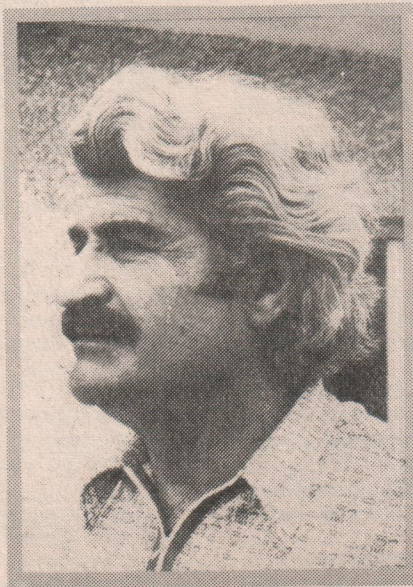
Nice yiğit delikanlı, nice gözüpek aydın, nice yurtsever canını dişine takmış, can vermiş daha iyi bir düzen için. Sen de bu kavganın içinde idin. Sen seni bir daha ele geçersen gene kavgayı mı seçerdin?

toprağı ektim buyur
denizi çektim buyur
sen efendi ben uşak
kavgayı seçtim buyur

Bu kavgaya kadar, bu denli çaba, böylesi bir uğraş içinde gide gide bir arpa boyu yol aldık ya almadık. Öfkeli olduğümü görüyorum. Senin öfken de güzeldi.. Basardın kitabın ortasından kalayı, gene öfkeli misin Hasan?

gidişi sapık bildim
soyguna yatık bildim
ben sövgüyü a dostlar
ekmeğe katık bildim

Bazı keskin devrimciler gene sloganlarla sosyalizm yapıyorlar. "Kahrolsun yaşasın" edebiyatı sürüp gidiyor gene. Bu sloganlar ne işe yarar?

Hasan Hüseyin

aç doymaz esnemekle
yol bitmez beklemekle
yıkılır mı korkuluk
yıkılarsın demekle

Gene devrimciler, ilericiler, toplumcular parça parça, gene birbiriyle uğraşır herkes. Beride sorunlar, konular düğümlenmiş, aldırان yok.

sen söyle ben yazayım
derdi derde dizeyim
ver elini bana ki
bu düğümü çözeyim

Elele veren nerde Hüseyin? Dostlukla yüze gülüp arkadan vurmaya dönüştü. Nazım da yakınırdı "dostun gülerken arkandan sapladığı bıçak" diye. Sen ne diyorsun?

yoncalar biçildi mi
mor çiçek seçildi mi
bu nasıl dünya böyle
sevgiden geçildi mi

Avrupa Ortak Pazarı'na, Avrupa Topluluğu'na girmek istiyoruz ama zindanlar düşünen insanlarla dolu. Avrupanın aklı yatmıyor bu işe. Tutuklamalar, kelepçeler sürüp gidiyor. Hani senin bileklerinde de kapkara bir kelepçe vardı da üzerinde ak bir güvercin konmuştu:

sudur akar durulur
yeldir eser yorulur
hak diyenin koluna
kelepçe mi vurulur

Altlarından koltukları kayanlar, gencecik canlara kıyanlar, olmayacak duaya amin diyenler şimdi demokrasi şampiyonu kesildiler. Bize konan yasak demokrasiye aykındır; komünistlere, sosyalistlere konan yasak demokrasiye uygundur, diyorlar. Eskilerin yerine gelenler çünkü ağababalarının B takımı bile değil. Ağababalarından neleri görmüşlerse yüzlerine gözlerine buluşturarak onları yapıyorlar:

gül bitti gelen gitti
ağlıyan gülen gitti
yel eğri toprak bozuk
gül ektim diken bitti

Şimdi gençlere sevdayı da sevgiyi de muzır diye yasak ediyorlar. Böylelikle gençlerin ahlakını koruyacaklar-mış.

kirpiyi ellemeli
acıyı dillemeli
sevmek nedir bilmezsin
anasın bellemeli

Sevgili Hasan Hüseyin, kafama takılan güncel bütün konuları şairce aydınlattın. Rakıdan önce bir de akşam çayı içerdik seninle. Bak dal gibi ipince bir kız tavşan kanı çay getirdi:

ince bellere kurban
tatlı dillere kurban
çay yapmış keklik kanı
yapan ellere kurban

Bir Öykü

“Umud”un Dönüşü

Metin BUZ

Köyün tepesinden batan güneşe, ufka doğru, sessiz, kimildamiyan ağaçlara bakıyordu Recep. Dalgındı. Hazindi. Hayal kırıklığına uğramıştı. Herkes ona Almanyalı gözüyle bakacak, selam verecek, saygıyla eğilecek sanmıştı. Köylüleriyle konuşacak bir yakınlık kuracaktı. Genç arkadaşlarıyla Almanya'ya gidiş öncesi gibi dolaşacağını, şakalaşacağını sanmıştı. Bir iki tanıdık dışında hiç kimse hoş geldin sefa geldin dememişti. Köyün adamları bir yabancıymış gibi yanından geçmişlerdi. Yanından geçiyorlardı, selamsız kelamsız. Arkadaşları da yabancılaşmıştı. O eski arkadaşlarından bir iki tane dışında kimse gelip sormuyordu. Onlar da bir iki sözcük söylüyor, kendi aralarında şakalaşıyor veya kendi aralarında geçmiş bir olayı tartışıyorlardı. Diğerleri ya hiç gelmiyor ya da görünce çekiniyorlardı. Bazen bakıp geçiyorlar, bazende çekinerek selam veriyorlardı.

Canını çok sıkıyordu bu olaylar. Dönünce konuşacak, gülecek sanmıştı. Yurt özlemini arkadaşlarıyla, toprakla, suyla, güneşle geçirmek, gidermek istiyordu. Tüm o hasret acıya dönmüştü. Boğazına takılıp kalmıştı. Düşünüyordu... Ya bir daha geri dönüp hiç dönmeyi ya da dönüp önümüzdeki sefere diğer "Alamancılar" gibi güzel bir arabayla gelmeyi, tüm tanıdıklarına hediye getirmeyi düşünüyordu. O zaman herkes ona selam verecek, onunla konuşacak, ona "adam oldu" gözüyle bakacaktı.

Kardeşleri, ablaları, yeğenleri bile yabancılaşmıştı ona. Yeğenleri ondan çekiniyorlar, onları tutmak isteyince hemen bağırma başlıyorlardı. Kardeşleri ondan uzak duruyorlardı. Annesi-babasıyla arasında bir sınır olmuştu. Onu incitecek, kıracak bir sözden, bir davranıştan sakınıyorlardı. Bir misafir gibi davranıyorlardı. Onda da bir çekingenlik olmuştu bu davranışlar karşısında. Altı yıl öncesiydi. Yoksulluğa, acılara rağmen neş'eli, heyecanlı bir gençlikti. Güzel yıllardı. Okula arkadaşlarıyla birlikte gidip geliyor, hafta sonları top oynuyor, dağa tırmanıyor, bazen da ırmağa gidip balık avlıyorlardı. Yokluklara rağmen neş'e, kahkaha vardı. İşten döndüğünde annesini, kardeşlerini görüyor, oturup bir olmanın sevinciyle içi neş'e doluyordu. Ya da arkadaşları gelip onu alıyor, bazen kente, bazen komşu köylere, kızlara bakmak için çıkıyorlardı.

Yazın boş bir vaktinde küçük bahçedeki ağaçlarının birinin gölgesi altında uzanıp kitap okuduğunda ya da uykuya daldığında acı bir zevk duyardı.

Altı yıl önce başkaydı kızlara bakmak, başkaydı arkadaşın yakınlığı, sıcaklığı... Soğuk suyun yaz günlerinin sıcak bir saatinde kana kana içilmesi, ağacın gölgesi, toprağın kokusu, akşamüstü havanın serinliği, serin gecenin parlayan yıldızlar altındaki sessizliği başkaydı. Çiçekler, kuşlar, ağaçlar, toprak, güneş, su insan hep başkaydı şimdi. Herşey değişmişti sanki.

"Yoksa değişen ben miyim" diye geçirdi içinden. "Artık kalkmalı" dedi kendi kendine. Yoksa annesi geç kaldığı için merak eder, üzülürdü.

Ertesi gün uyandığında güneş epey yükselmişti. Odadan tahta balkona çıkınca serin ve taze havayı içine içine çekti. Yemyeşil ağaçlar durgun, canlılıklarını yitirmişlerdi sanki. Bu ağaçlara bakmaya hakkı yokmuş gibi acı bir his geçti içinden.

Bahçede ağaçların altındaki masaya oturdu yüzünü kuruturken.

"Sabahın hayırlı olsun oğlum" dedi, çıkıp kendisine doğru gelen annesi.

"Açsın herhal" diye devam etti. "Kardeşin çay yapıyor, hemen gelir."

"Yok anacığım" dedi Recep, "aç değilim. Nasılsın bugün?"

"Eh şöyle böyle oğul, iyiyim sağol. Sen burda ara-

mızda olunca elbetteki çok iyiyiz." Durdu biraz. Sonra aniden karar vermiş gibi devam etti:

"İşte görüyorsun halimizi oğul. Nasıl anlatsam... İşte görüyorsun halimizi. Baban ihtiyarladı, yoruldu. Çalışmıyor artık. 'Artık yapamıyorum' diyor. Kardeşlerin aç, uryan. Onlara bakınca dünyanın gözyaşları toplanıyor sanki. Ben eskisi gibi çalışmıyorum. Yoruluyorum, gücüm kalmadı. Yetiştiremiyorum bende. Kışın halimizi göreceksin oğul, perişanınız. Dam dışansı gibi akıyor. Kova, tencere su dolup taşıyor, su doluyor ev."

Kısa bir süre durdu. Sonra yüzünde acı bir ifadeyle ama kararlılıkla devam etti:

"Sana birşey söyleyeceğim oğul. Kızımıyacaksın ama, emi? Anana doğruyu söyleyecek misin? Köy... Dedikodu çok biliyorsun. Milletin ağzı açık birşeyler ararlar konuşmak için. Dilleri yılan dilinden uzun hani. Biz de inanmadık ya! Fakat kim inanırki bize? Babana takılıyorlar, gülüyorlar: 'Okuttun ha, mektepten umut bekledin. Gitti işte. Unuttu sizi!... Bunca masraf, bunca emek...' Evli olduğunu söylediler bize, okula gitmiyor muşsun. Çok içiyor muş, imtihanında kazanmıyor muşsun. Dedim sana oğul, gücünme, vallahi biz inanmadık, inanmıyoruz! Seni benim kadar kimse tanımaz. Senin böyle şeyler yapacağın aklımızın ucundan geçmez.

Bak, halimizi görüyorsun işte. Bizden fakir kalmadı köyde. O hep sarhoş bildiğin Nasır evini beton yaptı, oğlunu da evlendirdi. İçki içip bağırıyor artık. Sende de bitir, dön oğul. Hep senin yolunu bekliyoruz. Bayram olur gitmeyiz, seyran olur bilmeyiz. Kardeşlerine bakar, ağlarının o günlerde. Bitir. Bitir, dön, dön oğul. Memleket gibisi yok. O Yusuf'un oğlu Ferit gibi bir yer açarsın şehirde. Senin için, kardeşlerin, bizim için. O zaman belki ev de yaparız inşallah, evlendiririz seni. Yaştaşlarının hepsi evlendi, çoluk çocuğa karıştılar. Süleyman'ın oğlu senden sonra başlamıştı. O da bitirdi, çocuğu bile oldu. Allah sahibine başıslasın!"

Hıçkırıkla hıçkırık ağlamaya başladı sonra.

"Oğul... Bak görüyorsun. Hergün böyle. Şimdi sen burda olduğun için içim biraz daha açık. Ama hala bizim birşey yapamadığımızı yanarım. Evimiz köyün en kötü evi. Kardeşlerin gibi giyinende yok. Sen bizi mahcup etme! Biz de kendimizi gösterelim elaleme, işte emek boşa gitmedi diyelim. Varımız, yoğumuz, tek umudumuz sensin. Çalış! Çalış, bitir, dön. Tek kuruş istemiyoruz senden. Sadece okulunu bitir. Bu yeter bize."

Annesini çok severdi Recep. Biliyordu okuması için ne kadar çalışıp didindiğini. Annesinin yıpranmışlığını görünce, bu sözleri de işitince daha fazla üzülürdü, biraz daha yıkıldı. Bir kat daha güçsüz hissetti kendini. Bunu belli etmemek için cesaret vermek istedi annesine:

"Ahh anacığım ne düşünüyorsun! Sen üzülme hiç. Böyle şeyler düşünme. Mümkün olan kısa zamanda bitireceğim. Ondan sonra hep beraber kalacağız."

Bu söylediklerinin imkansız olduğunu biliyordu. Sonra Almanya diyorlar başka birşey demiyorlar. Sanki para yağıyor orda. Sanki adam otomatikman okula alınıyor, okul masrafı, geçim masrafı ödeniyor. Taşı toprağı altın sanıyorlar, bey gibi yaşadığımızı sanıyorlar. Kaç kişinin mahvolup yıkıldığını, yüzde kaç kişinin okulu bitirebildiğini, bitirenlerin kimler olduğunu bilmiyorlar. Almanların bize nasıl baktıklarını, nasıl horladıklarını, sokaklarını, tuvaletlerini nasıl temizlediğimizi, bize, sırf yabancı olduğumuz için ev vermediklerini, perişan olduğumuzu bilseler bakmazlardı burda. Selam bile vermezlerdi bu Alamancılara. Bu Almanya'ya gidip "Bey" dönenlere. Zaten hep onlara aldanmadık mı? Yok efendim sadece "dügmeye basıyormuş", yok efendim "şefin hanımını günde iki-üç saat gezdiriyormuş", "istediği kıızı alıp götürüyormuş..." Böylelikle "aklımı çaldılar fukara milletin. Hepsini

Almanya hayranı yaptılar" söylemeyi geçirdi içinden. Annesini üzmemek için vazgeçti.

Altı yıl önce gitmişti Recep Almanya'ya. Binbir umutla gitmişti. Okulunu bitirip dönecekti. Oysa gideli altı yıl olduğu halde tatile hiç gelmemişti. Gittiği ilk aylarda sık sık mektup yazıyor, okulu bitirir bitirmez döneceğini, öğrenimi uzarsa kaydını alıp Türkiye'de devam edeceğini bildiriyordu. Daha sonra yavaş yavaş kesildi mektuplar. Yaştaşı okulu bitirince, kendisi de dönmeyince dedikodu başladı köyde. Binbir söylenti döndü doladı. Alay ettiler Recep'in ailesiyle. Onlar evlerine sığınıp kah ağladılar, kah avutucu sözlerle üzgün üzgün beklediler.

Daha sonraki günler pek değişik geçmedi. Bazen annesiyle, kardeşleriyle birarada olmanın sevincini yaşadı, bazen de acı bir cansıkıntısına düştü. Akşamları mutfaktaki hamam böceklerini, sinekleri, diğer anlarda da yeğenlerinin pisliğini, evin kirliliğini, tozu, görünce, hiç sevmediği, alışamadığı, bir daha dönmek üzere terkettiği Almanya'yı özlemişti. Oysa bir daha dönmeyecekti. Gelmek için ne çok neden vardı, ne çok özlem vardı. Şimdi herşeye rağmen geri dönmek istiyordu.

Otobüsün penceresinden dalgın ve zorla gülmeye çalışan yüzüyle dışarıda yıkık, çökmüş, gözyaşlarına boğulan annesine, hazin, sessiz duran babasına baktığında acı bir hüznün dalgası sardı içini. Ağlamamak için kendini zor tutuyordu. "Artık otobüs bir an önce kalksa" dedi içinden.

Motorun sesiyle dünyanın hüznü, gözyaşları gelmişti ennesine. Daha sesli ağlıyor, arabaya yaklaşıp arabayı tutmak istiyor, birşeyler söylüyor, dualar, yalvarışlar yağıyordu. Sallanan eller, hüzne boğulan, küçülen çehreler arasında ufaldı Recep. Ellerini ağır ağır sallarken yavaş yavaş yaşlar süzülmeğe başladı Recep'in gözlerinden.

O ne Almanya'nın ne de Türkiye'nin insanıydı artık. Ne oraya alışabilmiş, orayı sevmişti, tutunabilmişti ne de Türkiye'de kalma, orda yaşama yeniden başlama cesareti bulmuştu kendisinde.

İstanbul'a kadar hiç birşey söylemedi. Tek sözcük konuşmadı kimseyle. Düşünüyordu. Yüzünde, bazen bir çöküntünün izi bazen kurduğu hayellerden, olmaz tesadüflerden bir gülümseme belirliyordu. Almanya'ya yaklaştıkça daha kara düşünüyor, yüreği daha hızla artıyor, ruhsal çöküntüsü daha açık belirliyordu.

Alman karısıyla ilk günlerde nasıl umutlandığını, kız arkadaşları için ne kadar fedakarlık yaptığını, para harcadığını, evi nasıl süpürdüğünü, çamaşırları, bulaşıkları nasıl yıkadığını, kız arkadaşının yakınlarının doğum günlerinde nasıl sıkıldığını, saçının ve derisinin rengi yüzünden Almanya yaşamının bir çok alanında nasıl horlandığını anımsadı tekrar. Bütün bunlara rağmen karısının tutumunu, eve geç gelişini, kendisinin masrafı dışında tek feniği bile nasıl muhafaza ettiğini, bencilliğini, bu ufak anlaşmazlıklarla başlayan kavgaların nasıl büyüdüğünü, bu maddi ve ailevi nedenlerden dolayı okulu nasıl bırakmak zorunda kaldığını ve nihayet çocuğunun doğumundan sonra artan sıkıntılardan, kavgalardan karısının nasıl boşanma davası açtığını, daha sonra da evsiz, işsiz, meteliksiz sokakta nasıl sürüldüğünü bir bir anımsayınca, Almanya'ya yaklaşmaktan korktu. Yüzü sarardı. Türkiye'ye geri dönmek istedi tekrar. Zaten Türkiye'ye dönüşünün nedeni buydu. Tüm bu sorunlardan kurtulmak, bunları unutmak, herşeyi anlatıp yaşama yeniden başlamak, yitirdiği eski sıcak sevgiyi annesinin, babasının, kardeşlerinin, dostlarının yanında tekrar yaşamaktı.

"Herşeyi anlatmalıyım" dedi içinden. Evet evlenip boşandığını, okulu çoktan bıraktığını, burada herşeye yeniden başlamak istediğini, bir daha dönmek üzere geldiğini söyleyecekti. "Bir anlık trajediden sonra herşey düzeldi" diyordu. Kenidini suçluyor, pişman oluyor, kahroluyordu söylemediğine.

Büyük gürlütlerle indi uçak havaalanına. Almanya havası yine soğuk ve nemliydi.

Umutsuzluk, binbir kara düşünce içinde durdu bir an. Elinde bavul, başı eğik, nereye gideceğini bilmeyerek, ağır adımlarla, yavaş yavaş sis içinde kayboldu...

Ünlemsiz Münlemsiz Şiir

Bu şiiri-miiri
yazmaya da hiç niyetim yoktu,
dün elinde boyundan büyük üçtelli sazla
pat diye çıkıp gelmeseydin.

Taksitle doksan filan Marka almışsın,
teknesi biraz ağırmış, olsun,
öğrenmek için yetermiş.

Biraz sıkılmadım değil,
onbinbeşyüzbilmemkaç yıl kulaklarımda
ve hem de yazıklar olsun kulaklarımin arkaları:
—Kolaya yatıtlar yine.

Seni bir piyanonun önünde düşündüm,
müthiş güzel ellerin ve en büyük
onsekiz yaşın, kara ve pırl gözlerin:
Gel şimdi Bach, ya da Mozart olma da,
çat diye çatlama.

İşte bunları sana söyleyemedim,
—Böyle yazmış kör talih neyleyim—
Amma da zormuş şiir yazmak.

Olsun ne yapalım,
Onbinbeşyüzbilmemkaç yıl da,
burada dinleriz,
inleriz,
hep Halep şehri şen olmaz ya?

Kenan SİNANOĞLU

Ağaç gölgesi

O gün ve o gece
Yürüdük dağları
Parkta yürürmüşçesine.
Ve dağınık bulutlarda
Yıldızların eşliğiyile.
Karanlık gölgelerle
Saklambaç oynuyormuşçasına.
Ve dikenli tarlalarda
Kırmızı güller toplarmışçasına.
Ve öyle bir gün,
Ve öyle bir gecede,
Acımasızcasına
Budandırken ağaçlar,
Filizlendi fidan tarlaları
O gün ve O gece.

Ünal SAKALLI

Zwei Kinderbücher

Monika PFEIFER-CEYLAN

Angelika Mechtel
Die Reise nach Tamerland — Ein modernes Märchen
Bayreuth 1984, Loewe-Verlag

Die 10 jährige Emma ist mit einem türkischen Klassenkameraden gut befreundet, versteht aber dessen Heimweh nicht.

Mit Hilfe eines Geistes aus der Fernsehfernbedienung kommt Emma mit ihren Eltern nach Tamerland. Hier erlebt sie nun selbst das Schicksal eines Gastarbeiterkindes.

In Tamerland scheint nie die Sonne. Alle Nahrungsmittel werden unter der Glas gezüchtet und schmecken dementsprechend fad. Die Tamerländer lachen nicht, weinen nicht und sind im Ganzen sehr distanziert, höflich und still. Auch in der Schule ist das Leben sehr viel ordentlicher und Hygiene wird übertreiben, so daß die Kinder sich kaum berühren und sich niemals schmutzig machen. Emma bleibt abseits; keiner spricht mit ihr, zumal sie sich auch weigert, ihre aus Deutschland mitgebrachte Kleidung, vor allem ihre alten Jeans, auf denen die Namen ihrer früheren Klassenkameraden geschrieben sind, gegen die blau-weiße, picksaubere Schulkleidung einzutauschen. Emmas Eltern erleben genauso wie Gastarbeiter in Deutschland, wie sie als ungelerte Arbeiter den Schmutz der Tamerländer wegräumen müssen. Emmas Mutter arbeitet als Putzfrau und hat Kolleginnen, die bereits vorher in Deutschland Gastarbeiter waren, Jugoslawen, Türken, aber auch Amerikaner.

Emma bekommt nun von ihrem Fernbedienungsgast drei Aufgaben gestellt, die

sie lösen muß bevor sie wieder nachhause darf. 1. soll sie einen Apfel finden, der so schmeckt, wie sie es liebt; 2. drei tamerländische Freunde finden und 3. ihr Heimweh überwinden. Nachdem sie alle diese Aufgaben mit Hilfe einer türkischen Familie, eines tamerländischen Lehrers und eines tamerländischen Klassenkameraden gelöst hat, wird sie nach Deutschland zurückversetzt. Hier zeigt es sich, daß sie ihren türkischen Freund jetzt ganz anders begreift als vor der Reise nach Tamerland.

Die Idee der Geschichte ist originell und die Art und Weise, wie sie erzählt wird, lebendig und fesselnd.

Ob Verständnis für die Situation der Gastarbeiter, besonders der aus dem Süden Gekommenen, erreicht wird, müßte bei Kindern selbst erforscht werden. Immerhin ist Emma ein deutsches Mädchen, das seine deutschen Vorstellungen gegen eine fremde kalte Welt verteidigt. Die konstruierten Parallelen und auch Emmas Erinnerungen an ihren türkischen Freund wirkten auf mich etwas abgehoben und sehr belehrend. Warum läßt die Autorin dem jungen Leser nicht allein die Möglichkeit offen, Parallelen zu ziehen?

Trotzdem, lesenswert ist es bestimmt, weniger als Lektüre für Gastarbeiterkinder, sondern eher für die deutschen Mitschüler.

Ilse van Heyst: Alles für Karagöz
Stuttgart: Spectrum Verlag 1976

Bischam, ein etwa 8 jähriger Türke, kommt zusammen mit seinen Eltern nach Deutschland. In der Schule wird er an-

fangs recht freundlich vom lehrer und neugierig von den Mitschlüern aufgenommen, fühlt sich selbst aber immer fremd und unverstanden.

Um eine bevorstehende Kasperleveranstaltung besuchen zu können, von der sich Bischam ein Wiedersehen mit seinem Freund "Karagöz" verspricht, verkauft er seine, aus der Türkei mitgebrachte neue Jacke. Allerdings gibt er das Geld bei einem Schulausflug aus, um seinen Kemera-den eine türkische Mahlzeit zubereiten zu können. Damit erlangt er einen gewissen Höhepunkt zu Anerkennung.

Auch seine Fähigkeiten beim Ringen imponieren seinen Mitschülern, führen aber dazu, daß der Lehrer sich von ihm abwendet. Ein weiterer Vorfall, bei dem Bischam einem Mitschüler Geld stiehlt, damit er zu Karagöz gehen kann, führt zu der völligen Isolierung des Jungen. Mit seinen Eltern kann er sich auch nicht aussprechen, da die selbst mit ihren Problemen in Deutschland belastet sind. Eine fälschliche Diebstahlverdächtigung führt dazu, daß der Vater sich entschließt, Mutter und Sohn in die Türkei zurückkehren zu lassen. Er bleibt mit der Hoffnung in wenigen Jahren ebenfalls für immer heimfahren zu können.

Die Geschichte vermittelt einen sehr guten Eindruck von den Erfahrungen und Gefühlen eines Gastarbeiterkindes. Besonders deutlich wird Bischams Entwicklung vom Kampf um Selbstbehauptung bis zu Resignation dargestellt und parallel dazu die anfängliche neugierige Sympathie seiner Mitmenschen, die mehr und mehr in Unverständnis und Ablehnung umschlägt. Besonders deutlich wird das an der Person des Lehrers. Anfangs ist er bereit, Bischam zu dulden und vermittelt auch seine Schulwissen über die Türkei den Mitschülern. Bereits bei den Gelegenheiten, wo Bischam innerhalb des Unterrichts zeigt, was er kann z.B. in Mathematik, wehrt der Lehrer seine ungestüme Art ab. Als es dann auf dem Schulhof zu jugendhaften Raufereien kommt, wird Bischam vom Lehrer ermahnt, sich gerade als Ausländer besonders gut zu benehmen. Schließlich ignoriert der Lehrer Bischam total und prägt damit auch das Verhalten der Mitschüler, nachdem der Gelddiebstahl geschehen ist. Der Lehrer macht sich zu keiner Zeit die Mühe, wirklich nach den Gründen für Bischams gute und böse Taten zu fragen. Er erwartet wie selbstverständlich ein angepaßtes und darüber hinaus noch dankbares Verhalten. Die Situation der Eltern wird ähnlich dargestellt. Sie wird geschickt mit der von Bischam verwoben, so daß der Leser selbst einen Weg zum Verständnis der vielschichtigen Schwierigkeiten finden kann. Ich denke, daß Kinder in Bischams Alter sich gut mit ihm identifizieren können, sowohl Türkische als auch Kinder anderer Nationalitäten, und finde die Geschichte gerade wegen des realistischen Schlußes sehr lesenswert.

İki Çocuklu Adam

İki çocuk babası iki çocuklu adam
Biraz yorgun yıllardan biraz düşük omuzlar
Göz altları mor halka göğsü hırıldar durur
Kömür saçın siyahı sardı ak pak bulutlar...

Kanayan

Dost gözlere söylenir yitikte şarkılarım
Bir hazin uğultuyla tümceleri savrulur
Usumda pusu kurmuş günahkar elleriniz
Ansızın yürek içi bir gelir bir kaybolur...

Geçende Dönüşe

Ne zaman gülebiliriz derin ve sıcak
Yükleyip kaygularımızı akşam yeline
Bir seher bir bahar bir güz usuldan
Geçende dönüşe yaban ilinden...

Ali ÖZENÇ

Für Nilgün

8. März
Frauentag
Tag der Freude
dein Tag
Nilgün

Feiertag
aller Frauen
Freudentag
Tag der roten Nelke
Nilgün

Fünf Kontinente
gedenken
dieses Tages
und feiern
Nilgün

8. März
Trennungstag
Tag des Leids
dein Tag
Nilgün

Trauertag
alle Freunde
Abschiedstag
Tag der grünen Kränze
Nilgün

Fünf Nationen
kommen
diesen Tag
und weinen
Nilgün

Gesina LASSEN
März 1986

Türkiyeli Sanatçı Arkadaşlar

Bizler, Nikaragualı üç müzisyen, Nazım Hikmet'in:

Yaşamak
bir ağaç gibi
tek ve hür
ve bir orman gibi
kardeşcesine
bu hasret bizim!

düşüncelerini kendimize klavuz edinerek, içinde bulunduğumuz savaş koşullarında, yeni Özgür Nikaragua'yı kurmaya çalışırken "Kültür Cephesinde" sürdürdüğümüz çalışmalarımıza yeni bir boyut kazandırarak, başkentimiz Managua'da bir "Halk Kültür Merkezi" kurmayı kararlaştırdık. Yurtdışında yaptığımız konserlerimizden, plak satışlarımızdan elde ettiğimiz gelirlerimizi bu amaç için kullanıyoruz.

Bu kültür merkezinde açacağımız kitabevine "Hazım Hikmet Kitabevi" adını vermeyi kararlaştırdık. Nazım Hikmet'in gerek kişi olarak, gerekse eserleriyle bizlere verdiği moralin yanısıra, uluslararası düşüncelerinin altını çizerek, bu merkezde ülkemiz sanatı ve sanatçılarıyla, diğer ülkelerden Nikaragua'ya gelen sanatçıların kaynaşmasını amaçladık.

Her türden gereksinimimiz var. Yardımlarımızı aşağıda sunduğumuz adrese ve konto numarasına yapabilirsiniz. Bize Türkçe de yazabilirsiniz. Bunları yanıtlamaktan büyük mutluluk duyacağız.

William AGUDELO, Javier ALONSO, Lalo Eduardo OROZCO

Bağış konto numarası:
Ernesto CARDENAL
Parola: "Kulturzentrum"
Konto-no: 990 27 68
BLZ: 330 500 00
Stadtsparkasse Wuppertal
Federal Almanya

Yazışma adresi
Hermann SCHULZ
(Kültür Merkezi)
Föhren Str. 33-35
5600 Wuppertal-2
Federal Almanya

Geceler Parlak Yıldız

Bir ben öyleyim küçüğüm,
Bir de
Konuşamayan küçük kuş.
Ve
Hişirtisiz yeşil vadi.
Ve
Kır çiçeklerde kelebek.
Ve
Dünü mavi deniz.
Ve
Gecesi parlak yıldız.
Ve de,
Gün ışığında sadece
Düşünür dertli, dertli
Belli olmayan geleceği.
Bir ben de öyleyim
Küçüğüm
Sessiz, sessiz...

İ. TANYELİ

Mehmet Ünal çok yönlü bir sanatçı. Onu ilk kez fotoğraflarıyla ölümsüzleştirdiği ilginç işçi portreleriyle tanıdım. F. Almanya'nın birçok kentinde sergilenen fotoğraf dizilerinden sonra La Pasionara ve Rafael Alberti gibi çağımızın ilginç kişilikleriyle yaptığı röportajları izledik. Türkiye'de sanat dergilerinde sürekli yazıları yayınlanan M. Ünal bir süre önce Nikaragua'ya dört haftalık bir gezi yaptı. Bu gezi ile ilgili izlenimlerini sunuyoruz.

Mehmet Arkadaş, bir süre önce Nikaragua'ya giderek bu ülkede 4 haftalık bir inceleme-araştırma gezisi yaptığını duyduk. Böylece devrimden sonra Nikaragua'ya giden ilk Türk gazeteci oldun. Fotoğrafçılık ve gazetecilik çalışmaların içinde seni oraya çeken nedenleri açıklayabilir misin?

Bu güne dek birçok kez İspanya'ya gittim. Son gidişimde ünlü şair Rafael Alberti, flamenko dansının büyük ustası koreograf Antonio Gades, yüzyılımızın önemli kişiliklerinden İspanya iç savaşı kahramanı Dolores İbaruri ve daha birçok cumhuriyetçi aydınla sanatçıyla tanıştım, dostlar edindim. Bu dostluklar sonucu bende giderek İspanyol diline ve kültürüne karşı bir sevgi doğdu. Resimden başlayarak tüm sanatlarında, özellikle şiirindeki renkler ve duyarlıklar beni çok etkiledi. Bunun üzerine İspanyolca öğrenmeye giriştim. Bu ilişki beni giderek Latin Amerika edebiyatıyla ve Ernesto Cardenal'le tanıştırdı. "Gecede Sözcükler Işıyor"un çevirisi işte böylece gerçekleşti.

Bu çalışmalar sırasında birçok Nikaragualı müzisyen, şair, ressam tanıdım. Sıcak dostluklar kurdum. Bütün bu inceleme ve araştırmalarım süresince tüm dünyanın dikkatini üzerine çeken Nikaragua devrimi üzerine ne Türkiye'de ne de Türkiye dışındaki Türkiyelilerin yayınlarında az sayıda çeviriden başka bir şey olmadığını üzülerek saptadım. Yedi yıl boyunca (devrimden bu yana) bu ülkedeki dönüşümler üzerine tüm bilgilerimi başka dillerden bölük pörçük çevirilmiş metinlere dayanıyordu.

Saniyorum bu nedenle bizzat Nikaragua'ya giderek bu ülkeyi görmek, bu küçük ülkedeki büyük dönüşümleri bir an için bile olsa yaşamak, bunu gerçekleştiren insanları fotoğraflamak ve gözlemlerimi kendi dilimi konuşan insanlara sunmak bende bir tutku haline geldi.

Nikaragua şiirine olan tutkun saniyorum bu seyahatle daha da de-

Mehmet Ünal'la Röportaj

rinleşmiş. "Gecede Sözcükler Işıyor"u başka çeviriler izleyecek mi?

"Gecede Sözcükler Işıyor" duyduğum kadarıyla Türkiye'de oldukça geniş ilgi toplamış. Bu bana cesaret verdi. Şimdi yine Ernesto Cardenal'in bir başka yapıtını çevirmeye çalışıyorum. Ancak çalışmalar oldukça yavaş yürüyor. Bir yanda Nikaragua'da çektiğim 600 fotoğrafı değerlendirmek, tuttuğum güncelyi, yaptığım röportajları yeni baştan taramak ve bu gezim üzerine bir kitap hazırlamak - ayrıca bu kitaba da çeşitli Nikaragualı şairlerden şiirler koymak istiyorum, diğer yanda da Ernesto Cardenal'den çeviriler... bilmiyorum bunların tümünü ne zaman bitirebilirim.

Nikaragua anılarını bir kitapta toplamakta olduğunu söyledin. Bir büyük kitap tutacak bu anıları senden istemeye hakkımız yok ama bize Nikaragua'da seni en çok etkileyen bir anı aktarırsan seviniriz.

Orada yaşadığım her an, gözlemlediğim her şey benim için unutulmaz bir anı oldu. Bunlardan hemen aklıma gelen biri, Nikaragua'ya varışımın üçüncü günü katıldığım bir şiir resitali. Ülkenin en çok sevilen sekiz kadın şairinin şiirlerini sunduğu bu resitalde devrimle birlikte kurtuluşunu yaşayan "kadın"ın kavuştuğu özgürce kendini ifade etme olanağı beni çok derinden etkiledi.

Örneğin Giogonda Belli'yi daha önce şiirlerinden tanıyordum ama o koca salonda dalga dalga yayılan müzik dolu sesi beni bir başka büyüledi.

Erkeğimin sevgisi beni kurallara bağlamaz. Büyümem ve gelişmem için bana özgürlük besin ve solunum verir, devrimin kendini hergün yeniden geliştirdiği gibi

Şiirlerinde politikayla erotiğin birlikteliğinin nedenini açıklayan Giogonda Belli'yi unutmak olanaksız: "Bizler ataerkil öğeleri ağırlıkta olan, ataerkil yasallıkların yüzyıllardır hüküm sürdüğü bir toplumun insanlarıyız. Kadınlar devrimden sonra kadının kurtuluşu konusunda önemli kazanımlar elde ettiler. Bu süren mücadeleye ben de şiirlerimle katkıda bulunuyorum. Şiirlerim hem politik hem de erotik. Çünkü Nikaragua'da devrim de hem politik hem erotik."

Giogonda Belli Nikaragua'da tanıdığım ve benim için yaşam boyu unutulmayacak birer anı olan sayısız insandan sadece biri.

Nikaragua'da şiir geleneğinin çok yaygın olduğunu biliyoruz. Senin bu konudaki gözlemlerin neler?

Ernesto Cardenal "insancıl ilişkilerin başka biçimi şiir"dir diyor. Nikaragua'da şiir gerçekten çok yaygın. Şiirin konuşulmadığı, tartışılmadığı, yazılıp okunmadığı gün ve yer yok. Sevgi şiirle ifade ediliyor, politika şiirle yapılıyor.

Şiir yaşamın en önemli bir ifade biçimini oluşturuyor.

Nikaragua edebiyatında en çağdaş şiir denemelerinin yanında yüzyıllardan buyana yaşayan gelenek de unutulmuyor. Örneğin bundan 2500 yıl önce yaşamış olan kadın ozan Mytilene'nin

Sen unutabilirsin.

Ama herhangi bir

gelecekte

herhangibirinin

düşüncelerimizi sürdüreceğini

söylememe izin ver.

dizeleri tüm canlılığıyla halk arasında yaşıyor.

"Dergi"ye bir süre önce Nikaragua'lı üç sanatçının bir çağrısı geldi. Bu sayıda yayınladığımız bu çağrıya ilgili bilgin var sanıyorum. Bizi bu konuda aydınlatır mısın?

Nikaragua'da devrimci mücadele sürüyor. Orada hergün savaş konuşuluyor. Savaş yaşanıyor. Hergün onlarca insan ölüyor. Ama bütün bunlar savaşın sürdüğü cephelerden sadece biri. Bir diğer ve aynı derecede önemli cephe de "kültür cephesi".

Devrimle birlikte kültür ve sanat alanında da yeni bir benlik kazanma çabaları başlatılmış. Devrimci hükümet bu alanda her girişimi destekliyor. Sürekli yeni okullar, kütüphaneler açılıyor. Bu çerçevede yapılan çalışmalarda yeni bir proje daha oluşmuş. 1972'de tüm Managua kentini yerle yer eden büyük depremde önce bu kentte sanatçıların ve sanatseverlerin sürekli bulunduğu, tartıştığı bir forum varmış. "İsla India" adındaki bu kahve aynı zamanda FSLN'in gizlilik koşullarında çalışmalarını koordine ettiği bir merkezmiş. Yukarıda bahsettiğim üç sanatçı işte bu geleneği sürdürmek üzere orada bir halk kültür merkezi projesi geliştirmişler. Açık ve kapalı konser salonları, büyük bir kitabevi, ulusal el sanatlarının sergileneceği bir galeri ve bir kafeterya birimini içeriyor bu proje. 3000 metrekare alana kurulacak 500 metrekarelik bir binayı kapsıyor. William Aquadello, Javier Alonsa ve Lalo Eduardo Orozco uzun süreden bu yana verdikleri konserlerde bağış olarak ayırdıkları paralarla bu kültür merkezinin arsasının satın alınmasını ve bu yılın Ocak ayında da inşaatın başlatılmasını sağlamışlar. Ne var ki, inşaatın başlatılmasıyla proje bitmiyor. Kültür merkezinin hizmete açılabilmesi için daha birçok gereksinim var. Proje için girişim yapan sanatçılar kendi özverilerinin yanısıra diğer ülkelerin sanat ve kültür çevrelerinden de yardım bekliyorlar. Bu arada Türkiye'den ve yurtdışında yaşayan Türkiyelilerden de gelecek yardımların anısına kültür merkezindeki kitabevine "Nazım Hikmet" adını koymak istiyorlar.

Bu üç müzisyen arkadaş 15 Mayıs 15 Haziran tarihlerinde bu amaçla bir kez daha F. Almanya'ya gelerek bir dizi konser verecekler.

Renkli Mantolar

Gönül ÖZGÜL

Yabancıların oturduğu eski bir binadan, takkeli, sakallı adam çok erken çıkmıştı sokağa. Tıpkı çalıştığı günlerdeki gibi. Alışkındı erken kalkmaya. Her sabah çalar saatiyle uyanırdı. İşten çıkarıldıktan sonraki günler de bu alışkanlığı devam ediyor, bir türlü yatakta kalamıyordu.

Nasıl kalsındı yatakta. Dört bir yanına binlerce çiviler çakılı gibiydi. Sağına soluna dönüyor, uyuyamıyor ve yurdundaki işlerini düzene koymıyordu. O iki katlı evi almaz o laydı. Üstüne bir üçüncü katı çeker, kira alır, rahat ederim diye düşünmüştü. Şurda iki yıl daha çalışabilseydi Almanya'da. Ama hani iş. İlk sırada onu çıkarmışlardı işten. Küçük işyerinde yedi kişiydiler. Her gün renkli arabaları püsküllü yıkama yerinde yıkar, evine dönerdi. Evindeki küçük ocakta yemeğini pişirir, Köln radyosu başlayınca dek az uzanırdı. Uyuyamaz, duvardaki halıya bakar, düşler kurardı. Bu dünya kimseye kalmıyor, işte Menderesgil de çoktan göçtü der umutsuzluğa düşerdi. Duvarda Menderes'in resmi örülmüş halı, onu kasabasına yeni yollara götürür... Orda, kendi kamyonu, otosuyla gezindiğini görürdü. Menderesgilden sonra başlamıştı ya buraya göç. Yolun üzerinde işyeri de olsaydı gelir miydi buraya?

Bir zaman sonra halısı değişti. Sık sık gidip Türk mercimeği, fasulyası aldığı dükkanda yeni duvar halıları vardı. Üzerinde de yeni yöneticinin resmi. Ehh, herkesin evinde varsa bir de ben alayım dedi. Eski halının üzerine yeniyi çaktı.

Yine akşamları uzanıyor, düşlerinde çıkıp geziniyordu. Geziniyorken köyüne giden yollarda hep askerler oluyor, ellerinde kara silahları, gelen geçenin burnuna uzatıyorlardı. Otobüsleri durduruyor, yolcuları indirip, bazılarını alı koyuyorlardı. Halıdaki adamlardan biri yollar yapmıştı. Biri de yollara askerleri dizmişti. Yollar da, askerler de beni burdan kurtaramadı diye düşündü.

Adam, sabahın erken saatlerinde henüz kalabalıklaşmamış alışveriş merkezine gitti. Meydanda uyuyakalmış eroinçiler, sarhoşlar yatıyordu. Bir köşeye oturup büyük mağazaların açılmasını bekledi. Belki temizlik işleri bulabilirdi. Girip soracaktı. Hem bu büyük yerlerin temizliği akşam kapandıktan sonra yapılıyordu. Böylece namazına, abdestine kimse söylenemezdi. Herkesten önce işinden çıkarılışı, öğle ve ikindi namazlarını bırakmayı şüphelenen değil miydi. Biliyordu ama namazdan vazgeçmiyor, dualarıyla bir gün evine, çocuklarına, buz gibi akan nehirlerle kavuşacağına inanıyordu.

İşyerinde, tam dualar için ellerini havaya kaldırıırken, Herr Roth gelip çağırırdı. Domuzun oğlu, Allah Türkiye'de kaldı diye söylenirdi.

Mağazalar açılana dek dolandı. Canlı insanlara benzeyen vitrin mankenlerini gözledi. Karısına yeşil bir manto beğendi. Gül kuruşu başörtüsü vardı. Yeşil mantoyu, ne edip karısına alacaktı. Hep bit pazarından götürdüklerini giyiyordu karısı. Torbalar dolusu giysiler götürüyordu. Bit pazarından aldım demiyor, karısı da sormuyordu. Kendi de buraya gelmezden önce herşeyin sokaktan toplandığını düşünüyordu ya. Almanya'nın her yanı her şeyle doluydu. Topluyor, topluyorlardı... Sokaktaki torbaları toplamaya o da çıkmıştı ya arabalı arkadaşıyla. Sokaklara pılı pırtıların koyulduğu günlerdi. Bir gece sabaha karşı sokaklarda dolanmış, üzerinde kızılhaç resimli ne kadar torba varsa almış, arabayı doldurmuşlardı. O torbaların içinden eski tül perdeler, tuvalet halıları, çocuk giysileri, kadın mayoları çıkmıştı. Karısının giyeceği bir fişan yoktu onların içinde. Kendine de bir dağcı çorabı, eldiveni uydurmuştu seçtiklerinden. Olur da kasabasındaki dağlara kavuştuğunda geyik avlanırdı. İşte geyik peşinden koşmak yerine, şimdi büyük mağazaların temizliği, paspası peşindeydi.

Adam, mağazaları tek tek dolanıp bürolarına çıktı. Aşığıda danışmaya soruyor, gideceği katı buluyordu. Döner merdivenler kapıya kadar götürüyordu. Anlatılabildiği kadar

söylüyordu. İş deyince, bir yabancıymın, hem de başı takkeli sakallı birinin ne işe geldiğini bilirdi ordaki kadınlar. Çoğundan, olumsuz yanıt aldı. Birinde, akşam gelmen gerek, biz bilmeyiz denildi. Orda bir ışık yanmıştı işte. Akşama dek evinde yatıp, kalktı. Gözleri hep duvardaki resimli halıdaydı. Gözleyecek başka bir yeri yoktu ki. Karşı duvarda lavabosu, aynası vardı. Baş tarafındaki pencereydi. Kapının yanına düşen duvarda da dolabı duruyordu. İşte onun Almanya'sı bu kadar büyüktü. Halıyı gözledikçe duvarları aşılıyor, dağlar, denizler geçip evine gidiyordu. Halıda her şeyi görüyordu da bir para getirecek, ailesini yaşatacak iş bulamıyordu. Evine üçüncü katı çıkınca kim doyuracaktı karınlarını. Alta kiracı gelse güvenilir mi. Onun kirasıyla nasıl geçinilir. En iyisi biraz daha durmakta burda. Gittiği camilerde öyle konuşuyorlardı. İşyeri olsa... Bu gavurların kahrını kim çeker. Çekip giderim diyenler vardı. Halıya resimleri örülmüş adamlar hep gülümsüyorlardı. Biri yollar yaptığına, biri askerleri dizdiğine... İki kişinin gülümsemesi yetiyor muydu?

Akşam, büyük satış yerine gitti. dışarda mağazanın önünü temizleyenlerden biri, onu sorumluya götürdü. Bodrum katta büyük deponun temizlenmesi için biri gerekmiş. Adam sevindi. İşte işe alınmıştı. Paspas işi de olsa akşamları üç saatlik bir işi vardı.

Büyük depoda karton kutular doluydu. Önce depo temizlenecek, eski kartonlar atılacak, yeniler numaralarına göre dizilecekti. Böylesine büyük bir depo hiç görmemişti. Orayı her akşam çalışsa iki haftada temizlerdi. Sonra yerlerinin yerleşmesi, daha sonra başka bir yerin temizliği verilirdi. İş işti. Üstelik orda hepsi de yabancı olan insanlarla güllüp konuşuyordu. Portekizli kadının şişmanlığı, hemen dikkatini çekmişti. Saçı da siyah, uzundu.

Adam her akşam işine koştu. Güçlü kuvvetliydi. Kontrol gelenleri görmüyordu bile. Yönetici memnundu. Nasılsa çalışıyor diye bakmaz oldu depoya.

İş sonrası kapıdan çıkarken, herkesin çantası kontrolden geçiyordu. Onun çantası yoktu. Cebinde tespihten başka bir şey de yoktu. Depodaki boş kartonları ceplerine koyamazdı. Bir akşam çıkışında Portekizli kadının çantasında bir çift pabuç bulundu. Mağazanın etiketini yolamamış, yakalanmıştı. Kadın bir daha görünmedi.

Deponun temizliği bitmiş, yeni büyük kartonların sıraya dizilmesi başlamıştı. Arabaya koyuyor, yerlerine diziordu. Ne ağırdı kutular. Taş mı vardı içlerinde. Kavun, karpuz hiç olamazdı. Üstünde yazılar vardı ama anlaşılmaz çizgiler, sözlerdi. Adam her akşam merak etti. Her akşam kutuları dizdi. Ne vardı içlerinde? Bu mağazada etten, mobilyaya her şey satılırdı. Ama bu kutularda ne vardı? Arkadaki kutulardan birine gitti. Kalın, sıkı bantları söktü. Kutunun kapakları açıldı. İçinde renkli kışlık mantolar üst üste dizilmişti. Elini sürdü. Yumuşacıktı kumaşlar. Mantoların kolu, yakası bol boldu. Her rengi vardı. Vitrinde gördüğü yeşil mantoya benziyorlardı, karısına götürmeyi düşlediği... Bantlarını yapıştırıp, kutuyu kapattı. Akli hep mantolardaydı. Koca kutuyu hediye verseler, trene koyduğu gibi götürür, kasabadaki akraba kadınlara dağıtırdı. Almanya'da olmak, başkalarına hediyeler götürmekti. Bit pazarından götürdüklerini beğenmeyenler vardı. Şu kutudaki mantolar renk renk yumuşaktı... Bir tanesi karısına olsaydı... Olsa, nasıl da sevinirdi.

Adam, hep kutuları ve içindekileri düşünerek ertesi günü akşama dek dolandı. Akşam işyerinin soyunma odasında paltosunu çıkarmayacak, soranlara, depo soğuk üşüyorum diyecekti.

Temizlik şefi kontrole geldiğinde paltosuyla çalıştığını, hem de çok çalıştığını gördü. Bir daha uğramadı. Adam, paydosa yakın kutuların arkasına geçti. Bir akşam önce bantlarını söktüğü koca kartonu buldu. Yerine koyduğu gibi duruyordu. Paltosunu çıkardı. Üstteki mantoyu alıp giydi, Kadın mantosunun içinde yüreği bir hoş oldu ama hemen üstüne

paltosunu giyip, düğmelerini kapattı. Çıkarırken kalabalığa karşırırsa belli olmazdı. Cebinde tespihten başka şey olmadığını, her akşam biliyordu kapıdaki. İçine kim bakacaktı.

Sokağa çok kolay çıktı. Nefes alışları sevinç doluydu. Evine gelir gelmez mantonun etiketlerini söktü. Halıların üstüne duvara astı. Kırmızı manto, halıların bir bölümünü kapatmıştı. Ama aklı hep yeşil mantodaydı. Yeşili de vardı. Ötekilerin altındaydı.

Adam her akşam bir başka renk mantoyu içine giydi. Eve getirdiği mantoyu bir öncekinin yanına astı. Duvarda, gülümseyen surat örülmüş halı artık görünmez oldu. Renkli

mantolar halyı tamamen kapatmıştı. Şimdi mantolara bakarak düşler kuruyor, hediyeler veriyordu.

İki haftada koca kutuyu boşalttı. Kutunun içinde bir kaç manto bırakırsa anlaşılırdı. Mantoların hepsini aldı, boş kartonu çöpe attı. Depoyu temizleyen solgun, sakallı bir yabancının paltosunun altında manto götürdüğünü kimse anlamadı.

Parlak halının üstü çalıntı mantolarla kapanınca... Adama bir neşe geldi. Arada bir mantoları çekip halıdaki gülümseyen başa baktı.

— Görüyorsunuz, biz de büyük işler beceriyoruz deyip, her akşam katılarak güldü.

Üstün İnsan, Üstün Kültür ve Yabancılar

T.ADAY

Bugün endüstri toplumları 70'li yıllarda başlayan bir krizi toplumsal yaşamın tüm boyutlarında duyuyorlar. Geçmişte salt iktisadi kriz olarak ele alınmaya çalışılan bu kriz; geçici, dömsel bir kriz değil. Egemen ideolojilerin bugünkü yaklaşımlarıyla da kolayca aşılacağı benzemiyor. Gelinek noktada her birey var olan insan ilişkilerini, birey ve toplumun doğa ile ilişkilerini, devlet ve din kurumlarının toplumun çıkarı için olduğu söylenen yaptırım gücünü, yetkisini sorgulama gereksinimi duyuyorlar.

Öz olarak topluma ve insana ait tüm değerler yeniden bir sorgu süzgecinden geçiyor. Kültürel, ahlaki, iktisadi tüm boyutlarda süren bu sorgulama; çeşitli sancuları da tüm bireyler için duyulur hale getirdi.

İnsanın, bir parçası olduğu doğaya hükmetmeye başlamasından bugüne kadar, iki süreç birlikte yaşandı. Birincisi; insanın bu hükmedişini kolaylaştırmasını sağlayan teknolojik gelişme ve bu teknolojinin uygulanış biçimi süreci, ikincisi, insanın, kendi bulduğu teknoloji ve araçlarla girdiği ilişkide, hükmeden konumundan, yavaş yavaş hükmedilen konumuna girişi süreci; yani kendine yabancılaşması süreci.

İnsanın doğaya karşı açtığı savaşta görünen kazanımları, özellikle pozitif bilim alanında ortaya çıktı. Bugün özellikle batılı endüstri toplumlarında yoğun biçimde yaşanan bu süreç, kendi ideolojisini de oluşturdu.

İnsanın, insanlığın gelişmesi, gelişme kavramını salt teknik gelişme ve onun başarıları ile özdeşleştirilerek bir gelişmişlik gelişmemişlik teorisi oluşturuldu. Bugün bu "gelişmenin" en fazla yaşadığı batı toplumlarında —insanlarında— bu teknolojik üstünlük, yeni bir "üstün insan" "üstün kültür" tanımını da geliştirdi. Çok kaba bir biçimde üstün-gelişmiş bir batı ve geri-az gelişmiş bir doğu; ya da üçüncü dünya tablosu çizildi. Öyle ki, tüm insanlığın kurtuluşu olarak düşlenen sosyalizmin bile ön koşulu, bu gelişmiş batı ülkelerinin ulaştığı aşama olarak öngörüldü. Böylece gelişmiş Batı ideolojik düzeyde savunucularını az gelişmiş; ya da gelişmemiş üçüncü dünyada bulmuş oldu. Artık dünya halkları köylü halklar ve şehirli halklar olarak ikiye ayrılabilir.

Bu şehir-kır ikilemi üçüncü dünyalı aydınları uzun süre tartıştırdı. Onlar kendisine ulaşmayı zorunlu olarak gör-

dükleri Batı'da, bu "şehirleşme"nin getirdiği diğer sorunları hiç görmeden, süratle bir türlü şehirleşmeyen köylülerine bir "şehirli bilinci" olarak sınırladıkları ilerici dünya görüşünü aşılama çabasına girdiler. Yaşanan her yenilgi sonrası, onlardaki hayal kırıklığını yeniden bir batı üstünlüğü hayranlığına dönüştürdü. Yok canım, biz bir türlü adam olamıyacaklık!

Tüm bu anlatılanlarla biz yabancıların ilgisi ne?

Yukarıda genel hatlarıyla kabaca çizdiğimiz görüntüden biz yabancılar da etkileniyoruz. Yaşanan kriz, bir parçası olduğumuz toplum gibi, bizleri de sardı. Ancak burada bizimle ilgili farklı bir yan var. Bu farklılık: egemen sınıf sözcüleri tarafından yabancıların —bizlerin— Alman toplumuna sunulmuş biçimi. Son zamanlarda Çernobil, kimyasal artıklar, nükleer enerji merkezleri vb. sorunlar yanında topluma ayrı bir felaketmiş gibi sunuluyoruz. Bu kadar sıkıntının yanı sıra bir de bizimle uğraşmak zorunda kalıyor ileri toplumun sıkıntılı bireyleri. Bazıları bir misyoner tavrıyla yabancıları "sosyalleştirmeye" çalışırken, diğerleri bu yabancı unsurunun geldiği yere dönmelerini ve orada "dış yardımlarla" tedavi edilmesinin daha hayırlı olacağını düşünüyor. Geri göndermeden yana olan da, yabancıya yardım etmek isteyen de aynı belirleyici düşünceye sahip. "Yabancı bu topluma uymuyor." Ya uydurulur, ya döndürülür! Yabancı'nın kendisine benzemesi öngörülen toplum hiç sorgulanmıyor. Öyle ya onların bulunduğu yer, tüm insanlığın ulaşmak zorunda olduğu aşamadır. Gelişmişlik aşaması.

Bu gelişmiş, ileri topluma katılan grupların —burada Türkiyelilerin— sosyalleşmedikleri en çok yakınılan konu.

Türkiyeliler üzerine yapılan açıklamaların ortak yanı: onların Anadolu'dan gelmiş olmaları, hala köylü olmalarıdır.

Genelde bu doğru olmasına rağmen, tartışma böyle başlayınca, iki farklı kültürün karşılaşmasından doğan sorunların cevabı kır-şehir ikileminde aranıyor. Bu durumda şehirli yaşama uyum sağlayamayanların suçlu sandalyesine oturtulması doğal. Çağımızda şehirleşmek gerek. Köyden şehre akın bunu gösteriyor! Buraya geldiyseniz buraya uyacaksınız!

Peki, bu en gelişmiş şehir, Avrupa'da kırlardan —köylü yaşamdan— uzak olmanın insan doğasında yarattığı bozukluklardan yakından milyonlar ne yapar? Köye dönüp köylülere uyum mu sağlasın?

Görülüyor ki sosyal gruplar arasındaki sorunlar bire bir karşılaştırmalarla tartışılmıyor. Sosyal kavramının bile tekelleştiği yerde bazı aksaklıklar olsa gerek. Terminolojiye bakın: "Gelişmiş", "az gelişmiş". Burada her iki kavram da toplumsal bir grubun sahip olduğu tüm değerler için kullanılıyor. "Sosyalleşmek" "sosyalleşmemek". Burada da sosyal birinin malı. "Uyanlar", "uyamayanlar". Biri kendine uyulacak olan, öteki uyulacak olan. Daha ne denebilir ki?

Bütün bu olumlu olumsuz tartışmalara rağmen gene de beraberiz. Hatta artık bazı acılarımız, kaygularımız, sevinçlerimiz ortak olmaya başladı.

Ayrılmak, ayrı olmak çok kolay. Onun bahanesi de kolay bulunuyor. Ama birlikte olmak, eskiyenı bırakıp yeniyi birlikte yaratmak zor. Artık cesaretli olmanın zamanı da geldi. Çok geç olmadan hoşgörü ile, daha cesaretli ama mutlaka birlikte bir üçüncüye doğru yürümeli.

yalan / mı?

herşeyin bir rengi vardır
bir kentin, bir duygunun bile
berlin gridir meselâ, paris mor
ve hüznün her kentte mavidir

Kemal ERDOĞAN

İsveç'ten Sıcak Bir Ses: Özkan Mert

Abdullah GÜRGÜN

Özkan Mert ile Stockholm Radyosu'ndaki odasında konuşuyoruz. Düzenli, gösterişsiz bir oda burası. Kitaplar, der-

giler, gazeteler, yayın bantları özenle kitaplıklara yerleştirilmiş. Masaların üzerinde yalnızca ivedilikle gerekebilecek

şeyler var. Oturduğu koltuğun arkasında, duvarda, sazını havaya kaldırmış bir ozan resimi ile Dagens Nyheter gazetesinin seçtiği yılın en iyi kitapları dizelgesi asılı.

Konuşmamıza İsveç'teki on yılını özetleyerek giriyor Mert: "On yıl önce İsveç'e geldiğimde, bu toplum hakkında çok az şey biliyordum. İlk yıllarda da topluma yüzeyden bakıp, yargılara varıyordum kolaylıkla. Genel bir yabancılik psikolojisi bu. Hatta içgüdüsel bir savunma duygusu."

"İsveç'te liman işçiliğinden tutun da öğretmenliğe kadar yapmadığım iş kalmadı. Çok şey gördüm, çok insan tanıdım; radyodaki bugünkü işim gereği hükümet yöneticileriyle, parti başkanlarıyla konuşmalar yaptım. İsveç'i çok iyi tanımam gerekirdi belki. Ama bu, insanın bir ağaç gibi topluma kök salmasına bağlı bence. Oysa kültürel bakımdan, Türkiye top-rağında benim köklerim."

Ozandan, bu ülkede yaşadığı on yılın ışığında, bugünkü İsveç'i anlatmasını istiyorum.

"İsveç, sekiz milyonluk küçük bir ülke. Bunun bir milyonu yabancı ya da yabancı kökenli. Yüzden fazla milliyetten insan yaşıyor burada. Bu özellikle İsveç'i, ister istemez çok kültürlü bir ülke yapıyor. Afrikalı, Asyalı, Amerikalı, Avrupalı günlük yaşamımıza girmiş. Bu insanlardan çok şey öğreniyoruz. İsveç, bunların kültürlerini korumalarına ve geliştirmelerine olanak tanıyor. Klasik Batı demokrasisinin en geliştiği, kitlelere yayıldığı bir ülke burası. Bu çok önemli. Kültürün, sanatın, yazının özgürce gelişmesi olanak sağlıyor bu ortam."

"Nobel ödülleri dağıtan ülke oluşu da burayı, tüm dünya kültür, yazın ve bilimlerinin kesişme noktası yapıyor."

"Madalyonun öteki yüzü de var kuşkusuz. Orada da kültür kurumlarında önemli köşebaşlarını tutmuş bürokratlar görürüz. Yazın ve sanat büyük ölçüde satışa yönelmiş. Anamacı ilişkiler ve istem yönlendiriyor sanatı. Yazarlar arasında dayanışma yok. Bunun yerini yarışma almış. Hele yabancı yazarların kitaplarını yayınlaması olanaksız gibi. İçlerinde ancak yeteneklilerin küçük bir olanağı var."

Sizi, bir Türk ozanı olarak, İsveç'te yaşamanız nasıl etkiliyor?

"İsveç Akademisi Üyesi ünlü ozan Arthur Lundqvist, İsveç'te yaşayan yabancı yazarların ancak İsveç kültürü içinde eriyerek varolabileceklerini açıkladı. Bu bence yanlış olduğu kadar gerici bir sav. Dayandığımız binlerce yıllık kültür ve geleceğimiz var bizim. Yeryüzünde yüz mil-

Şiir Beni Kurtarır

Dev bir karanfil gibi
düştü kalbim bu sabah
kentin üzerine
Pire'li iki gemici
iki konyak şişesi gibi
yürüyerek sahilden
attılar kendilerini
en yakın meyhaneye
Aldırmadılar pembeliğine dünyanın
kristal bir kadeh gibi
düştü gece kucaklarına
Hiç kimse tanımıyor beni
yüzümü ve tüm mutluluklarımı
acılarla değiştirdim
Hüznün tutuklusunu olarak yaşayacağım artık
hayatım boyunca
Silin adresimi yeryüzünden
sığırcıklar ovalarda
cesedimi yırtınsınlar
Pire'li iki gemici gibi
içebilseydim ben de
sarhoşlanıp
iki tokat atabilseydim
dünyaya
Gözlerimi kamaştırıyor hayat!
açılanmadan yeni bir aşka
meşeliklere kaçmalıyım
Aşklarını sunarak
Beni öldüreceklerini sanıyorlar
kadınlar
likör tadındaki kırmızı dudaklarıyla
yakmak istiyorlar oralarımı
Bilmiyorlar ki
maki topluluklarında doğdum ben
toprağın sütüyle beslendim
yağmurlar bile başedemedi benimle...
Bilmiyorlar ki
Şiir beni her zaman kurtarır

Özkan MERT

Özkan Mert
(Foto: Lütfü Özkök)

yon insan Türk dilini konuşuyor; sekiz milyonun konuştuğu İsveç dili içinde erime-miz mümkün mü? Ben kendi adıma bunun tersini yapıyorum: Batı kültürünü kendi yaratıcılığım ile, kendi ülkemin kültürü içinde eritiyorum. Bence, olumlu yönde gelişmek, geniş bir bakış açısı kazanmak için de gerekli bu."

"Tüm ülkelerin ilerici kültürleri, bu zincirin halkaları gibidir. Örneğin, bir Neruda'nın, bir Ritsos'un, bir Whitmann'ın, bir Aragon'un bize Nazım Hikmet kadar yakın olmadığı ileri sürülebilir mi? Tüm ülkelerin kültürleri birbirlerini karşılıklı etkileyerek geliştirmişlerdir. Önemli olan sanatçının tüm bu etkilenmelerin ötesinde, özgün yapıtı yaratmasıdır."

İsveççe şiir yazmayı denediniz mi?

"Hiç denemedim. Günlük konuşma dilim İsveççe bile olsa, bu dil yabancı bir dil bana. Matematiksel, mantıksal bir dil İsveç dili. Tadı olmayan meyve gibi. Sözcüğü kendi anlamı dışına taşırmak sınırlı. Büyüsel bir yanını bulamıyorum sözcüklerin. Duygusal bir yakınlığım yok bu dille. Bir yazar duygusal yabancılık duyduğu bir dilde iyi bir yapıt veremez."

Şiirleriniz İsveççeye çevrilerek "Kampa Mitt Hjarta (Diren Kalbim)" adıyla kitap olarak yayınlandı. Şiirlerinizin çevirilerini nasıl buluyorsunuz?

"Şiir çevirisi başlıbaşına bir sorun... Bazı şiirlerimin çevirisi başarılı oldu. Ama aşk gibi başarılı olamıyor çeviriler. Örneğin, şiirlerimde bazı imgelerin, sözcüklerin İsveççe karşılığı yok. O zaman en yakın karşılıklarını bulduk. Bu noktada, şiir çok şey kaybediyor kuşkusuz."

Özkan Mert'e teşekkür ediyorum. Biraz önce gelen yazar Demir Özlü'ye dönüyoruz.

"Bugünlerde altmışıncı yaş gününü kutlayacakmış Lütfi Özkök" diyor Demir Özlü. Konuşmamız Lütfi Özkök üzerine uzayıp gidiyor...

Baltık'ta Lacivert Bir Tango

Çağdaş bir sesim vardı benim
Dört martini atardım, dört daha
Jetler yırtarken gökyüzünü
Masmavi bir Stockholm tutuşturdu beni

İnanır mısınız ama
Yemyeşil tropikal bir içkiden sonra bile
Yırtık güvercinlerini omuzlayıp gecenin
Yağmalardım kendimi

Ama nasıl yağmalamak kendimi!
Kalbime bir gülü sokup bastırarak
İrzına geçilmiş bir senfoni gibi
Çarpıştırdım hüznün arabalarıyla

Doğrudur uçarken gözlerini ateşe veren
Bir albatros olduğum
Hoyratı sakallarını kadınların ağzına verip
Unutulmuş şarkılar söylediğim

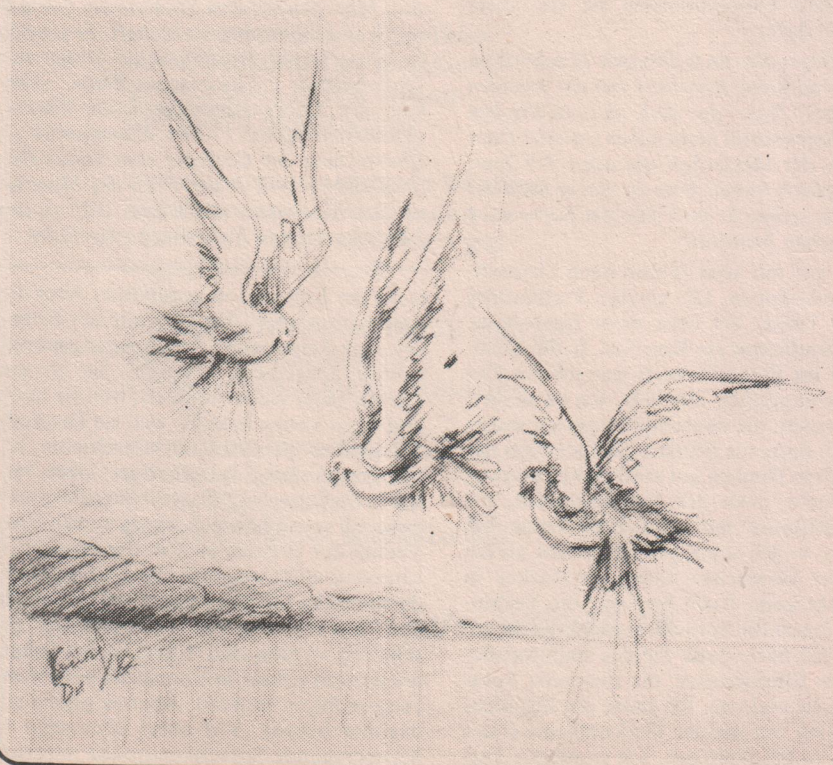
Gece güneşinin altında geyiklerle öpüştürüm ben
Soğuk mücevher tozları gibi çarparken yüzüme kar
Sıcak bir akdeniz mavisini çalkalanır düşlerimde
Dünya cam bir bilya gibi yuvarlanır şiirlerimde

Attığım martiniler tartışılıyor evlerde
Ev değmemiş göllerinde Kuzey'in
Ateşlediğim hüznün ve yağmaladığım sarışınlar
Kalbim dünyaya açılan bir geçit

Yırtık kalbimi güvercinlere öptürüp
Lacivert bir tangoyla dans ediyorum Baltık'ta.

Özkan MERT

Desen: Sait Günel

Ein Interview mit Zafer Şenocak

Eine Synthese der gedanklichen Sättigung und der farbigen Gemütsausstrahlung

Wann hast du angefangen zu schreiben? Wie hat sich deine Schreibarbeit entwickelt? Welche deutschsprachigen Dichter haben dich beeinflusst? Kannst du uns deinen literarischen Weg skizzieren?

Das Interesse für Literatur wurde bei mir schon sehr früh geweckt. In meinem Elternhaus wurde sehr viel gelesen. Man sprach viel über Bücher. Der Sprung vom Lesen zum Schreiben erfolgte bei mir ziemlich plötzlich. Mit sechzehn schrieb ich meine ersten Gedichte. Es waren Versuche sich in der Sprache zu orientieren. Gleichzeitig las ich die moderne Lyrik, vor allem die französischen Symbolisten und Surrealisten, Rilke und Brecht, später auch die deutsche Nachkriegsdichtung. Meine Gedichte in Deutsch zu verfassen war für mich ganz selbstverständlich. Zum einen hatte ich zu jener Zeit noch keinen Zugang zur türkischen Lyrik gefunden. Zum anderen sprach ich abgesehen vom Elternhaus fast nur Deutsch. Über Literatur und andere Themen diskutierte ich in Deutsch und mit Deutschen. Ich hatte nicht den türkischen Horizont, um auf Türkisch schreiben zu können. Das Türkische Erbe habe ich erst später entdeckt. Meine ersten Themen waren das Großstadtleben, Glanz und Verfall der modernen Welt, wie sie im Herzen Europas existiert und in der wir alle leben. Ich wollte den Schutt der Zivilisation thematisieren. Gerade von diesen Themen her bot sich die deutsche Sprache aufgrund ihrer Kraft und Exaktheit an. Die Sprache der deutschen Expressionisten ist ein gutes Beispiel dafür.

Du fängst also an in Deutsch zu schreiben. Gab es da keine Konflikte mit der fremden Sprache? Hast du dich der türkischen Sprachmentalität nicht näher gefühlt? Oder beiden, der türkischen wie auch der deutschen gleich fremd? War die Suche nach der Sprache vielleicht auch eine Art Suche nach der eigenen Identität?

Ich war mit acht Jahren nach Deutschland gekommen. Die einzige Verbindung in die Türkei lief über mein Elternhaus. Die Familie war ein Reservat. In der Schule und im Freundeskreis war ich ein Teil meines deutschen Umfelds. Ich hatte meine Themen, die deutschlandtypisch waren und ich hatte die deutsche Sprache mit der man diese Themen gut ausdrücken konnte. Die Suche nach der Vergangenheit, die Beschäftigung mit dem Erbe setzte bei mir erst in den achtziger Jahren ein, als ich mit der türkischen Literatur stärker in Kontakt kam. Auch hier war die Verbindung durch die Sprache ausschlaggebend. Denn ich hatte dank meines traditionsbewußten Elternhauses, die türkische Sprache nicht verlernt. Ich hatte die Möglichkeit mich mit meiner Herkunft aus erster Hand zu beschäftigen. Ich stand der Tat-

Zafer Şenocak, geboren 1961 in Ankara in der Türkei, lebt seit 1970 in München. Nach dem Abitur begann er an der Universität München mit dem Studium der Germanistik und Literaturwissenschaft. Er schrieb in Deutsch und veröffentlichte bisher vier Gedichtbände (»Elektrisches Blau«, »Verkauf der Morgenstimmungen am Markt«, »Flammentropfen«, »Das Kummerrad — Übersetzung der Gedichte vom Yunus Emre«). 1984 erhielt er den Preis des Münchener Literaturjahres und wurde 1985 zu den Literaturtagen in Kreienhoop eingeladen.

sache der Emigration gegenüber. Aber die Emigration oder »das Leben in der Fremde« war keineswegs der Ausgangspunkt meines Schreibens gewesen. Sie ist ein Thema unter vielen anderen, weil sie mich und mein Leben betrifft, weil sie Bestandteil meiner persönlichen Geschichte ist. Mit der, Anfang der achtziger Jahre verstärkt diskutierten »Gastarbeiterliteratur« habe ich somit herzlich wenig zu tun. Das Thema der Fremde ist von der modernen Literatur nicht wegzudenken. Und gerade die deutsche Literatur kennt viele Beispiele von Werken, die von Minderheiten geschaffen worden sind. Literarisches Schaffen ist vom Leben, von persönlicher Erfahrung nicht zu trennen. Aber es geht auch darüber hinaus. Vor allem aber setzt es hervorragende Sprachkenntnisse voraus.

In letzter Zeit sieht es so aus, als würdest du dich mehr der Übersetzung widmen. Du hast Gedichte von Yunus Emre ins Deutsche übertragen. Zur Zeit arbeitest du an Pir Sultan Abdal und an Karacaoğlan. Wie bist du darauf gekommen, diese drei wichtigen Vertreter der türkischen Volksdichtung zu übersetzen? Ich glaube, daß vor allem Yunus Emre sehr schwer zu übersetzen ist. Was für Probleme hattest du beim Übersetzen?

Das Interesse zu übersetzen verspürte ich gleich nach meiner ersten gründlichen Beschäftigung mit der türkischen Literatur. Ich glaube, daß die Türkische Dichtung in einer großen Tradition steht und daß sie viele Dichter von hohem Rang hervorgebracht hat. Gerade die ursprüngliche Kraft der türkischen Volksdichtung hat mich nachhaltig fasziniert. Ich denke, daß man ohne eine gründliche Aufarbeitung der Tradition, die Moderne nicht verstehen kann. Deswegen habe ich es immer als einen Mangel empfunden, daß zwar zunehmend die Dichter der Moderne in europäische Sprachen übersetzt wurden, selten aber die wichtigen Vertreter der Volksdichtung. Und wenn man sie einmal in Anthologien berücksichtigte, übersetzte man diese Dichter so ähnlich wie die Diwandichter. Von Volksdichtern wie Yunus Emre oder Pir Sultan Abdal aber, geht immer noch eine unbestreitbare Frische aus. Auch ihre Themen und ihr Gedankengut gehören nicht nur der Vergangenheit an. Bei Yunus Emre suchte ich die ästhetisch reizvollsten Texte aus. Natürlich gab es viele Schwierigkeiten bei der Übersetzung. Die Übersetzung von 38 Gedichten hat zwei Jahre beansprucht. Jede Übersetzung ist eine Grenzüberschreitung. Ein Wagnis. Der Übersetzer muß sich bedingungslos zum Übersetzen bekennen. Das bedeutet, daß es gar nicht darum geht, das einmal, in meinem Fall vor sieben Jahrhunderten in Anatolien, geschaffene, jetzt hier in Deutschland auf deutscher Sprache zu wiederholen. Vielmehr ist der Übersetzer ein Brückenbauer. Eine Übersetzung hat nur dann eine Chance zu gelingen, wenn Ausgangs- und Zielsprache optimal beherrscht werden und vor allem die Zielsprache literarisch bewältigt werden kann. Die im Fall von Yunus Emre von mir geschlagene Brücke mußte sowohl den Zeitraum von sieben Jahrhunderten wie auch die Kulturräume Orient und Okzident miteinander verbinden. Was übrigens nicht so schwer ist wie manche meinen. Bei meiner Übersetzung setzte ich bestimmte Prioritäten. Am Anfang stand das Verstehen. Emres Texte konnten nur über die Kenntnis seiner Philosophie erschlossen werden. Obwohl Emre in Türkisch gesprochen hat, verwendet er doch sehr viele islamische (arabische) Begriffe. Ich legte Wert darauf die Frische und die gekonnte

Einfachheit seiner Sprache auch im Deutschen beizubehalten. Die Sprache durfte weder antiquiert noch konstruiert wirken. Anschließend versuchte ich, so gut es ging, den Yunus Rytmus in der deutschen Sprache nachzuempfinden. Ich bevorzugte eine reimlose Übersetzung, weil die Größe von Yunus nicht im Reim, sondern in der Klarheit seiner Sprache, seiner Gedanken und der Originalität seiner Bilder liegt. Bei Pir Sultan dagegen möchte ich auf den Reim nicht verzichten. Pir Sultans Gedichte sind liedhafter, als die vielschichtige und tiefsinnige Lyrik Emres. Übrigens glaube ich, daß man die bisherigen Übersetzungen aus den orientalischen Sprachen ins Deutsche sehr genau studieren muß, wenn man traditionelle Texte übersetzt. Da gibt es vor allem im 19. Jahrhundert sehr viel schlechtes, aber auch sehr gute Sachen, Beispielsweise von Rückert..

Mit deiner Lyrik bist du Bestandteil der deutschen Literatur. Da der Faktor der Sprache in der Literatur von existentieller Bedeutung ist, meine ich, daß sie darüber entscheidet in welche Literatur ein Autor einzuordnen ist. So viel ich weiß schreibst du aber in letzter Zeit auch Gedichte in Türkisch. Wird eine literarische Zweisprachigkeit dein Ziel sein? Eine Literatur der Synthese?

Ich hatte vorhin erwähnt, daß der Übersetzer ein Brückenbauer ist. Wenn ich übersetze muß ich nicht in diese Rolle hineinschlüpfen. Den einen Fuß hier, den anderen dort. Das ist meine reale Situation. In letzter Zeit traue ich mich Gedichte in Türkisch zu schreiben. Aber ich zwingen mich nicht dazu. Ich nehme es mir nicht vor. Ich wehre mich gegen nostalgische Versuche. Ich betrachte die türkische Literatur als ein Stück Erbe, ihr Einfluß bringt mich auf neue Themen und Ausdrucksweisen. Selbstverständlich kommt es zu einer Synthese. Das ist nichts neues. Da ich mich mittlerweile in die türkische Dichtung eingearbeitet habe, entstehen von sich aus Gedichte in türkischer Sprache. Ich glaube aber, daß sie deutsche Gedichte in türkischer Sprache sind, nicht anders als meine Gedichte auf Deutsch, türkische Gedichte in deutscher Sprache sind. Wer in zwei Kulturen lebt, muß zweisprachig sein. Ansonsten lebt er dazwischen, nicht hier, nicht dort und ist eigentlich sprachlos.

Verändert die Kenntnis der türkischen Literatur auch den Blick auf die deutsche Literatur?

Literarische Zweisprachigkeit und gute Kenntnis von verschiedenen Kulturen bieten einem Schriftsteller natürlich Vorteile, auch wenn man oft Gefahr läuft dazwischen und damit nirgendwo zu stehen. Ich glaube beispielsweise, daß die türkische und die deutsche Lyrik voneinander viel lernen können. Der gedanklichen Sättigung der deutschen Poesie steht die farbige Gemütsausstrahlung und die kraftvolle Bilderwelt der türkischen Lyrik gegenüber. Umgekehrt mangelt es der türkischen Lyriktradition oft an tiefgehender Reflexion. In meiner eigenen Lyrik versuche ich diese verschiedenen Elemente zu kombinieren.

schütte mein Jünglingsblut
nicht in die Beete
schon die Geburt hat mich dunkel gefärbt
ich habe mich eingeschlossen in eine Vase
daß mich das Licht nicht findet
der böse Zeigefinger
mich nicht an der Nase stubst
ich habe keine Hand gehalten
und den Boden nicht berührt mit dem Kopf
gesenkte Köpfe dürfen nichts erwarten
und die Hände sind unsere geheimsten Stellen
nur zu Märchen fähig

Zafer ŞENOCAK

Kayıp

gökyüzü mavi bir taştı
dün kaybettim
bir sonbahar günü kışüstü
bir akşamüstü karanlık bastırdı bastıracak
çeviremedim göğü parmaklarımın arasında
atamadım kuşlara
suya

Şairin Düşüncesi

usulca serptiğimiz sözcükler
şimdi yıldızlardan biçtiğimiz
gökyüzünde başak ormanı
insanlara dağıttığımız

tırpanlarımızın ağzında köpüren
küfelerimizden dolup taşan
sözcükler hem başak hem gül
biçtiğimiz başak gül

o sözcüklerden hem başak hem gül
bütün insanlar doydu
küfelerimizden çıkan ekmekten

insanların kimi aklandı kimi mest oldu
yürekleri kartopuydu
hiç aç kalmadılar
usulca ektiğimiz sözcüklerden

Zafer ŞENOCAK

Anna Seghers'in Bilinmeyen Mektubu

Çev: Celâl CANÖZ

Yoldaş Dymshitz'e

Son haftaki sohbetimiz üzerine ya-
zıyorum. Size belirli bir plan ve kastedi-
len makale yerine, tartışmayı devam et-
tiriyor, birtakım öneri ve düşüncelerin
ayrıntılarını iniyorsam, affınızı rica ede-
rim. Ben zamanımı ve zaman üzerine gü-
cümü küçümsedim.

Siz çocuk edebiyatının Almanya'
da, genel olarak Batı Avrupa'da zayıf ge-
liştiği gerçeğinden hareket ediyor ve bu
durumun, her şeyden önce doğu bölge-
sinde; bizim anlayışımız içinde çabuk ve
esaslı bir şekilde nasıl değiştirilebilece-
ğini soruyorsunuz.

Gençlik edebiyatının gelişimi veya
geri kalışı ciddi ve ilginç bir soru. Bunu
ayrı bir eserde, bir makalede veya ben-
zerinde ayrıntılı bir şekilde irdelemek istiyorum. Sizin için başlıca ikinci soru
pratik olarak nazari itibara değer. Bu-
nun için, şimdi sadece makalenin araş-
tırması gerekli olan sorulara şunları söy-
lemek istiyorum: Bazı büyük eserler, ço-
cuklar için standart eserler, sadece bu-
rada Almanya'da nispeten gelişim gös-
terdiler. Diğer ülkelerde ise hemen hiç.
Bununla sadece büyük Rus yazarları uğ-
raşmamışlar. Büyük kapitalist ülkelerde
ki itibarlı yazarlar da gençlik için yaz-
mışlar. Şayet biz burjuvazinin (Bürger-
tum) nasıl, niçin ve ne için kendi ço-
cuklarını yetiştirmesini iyi biliyor oldu-
ğunu anlamıyorsak, meşgul olacağımız
bu insanları küçümsemiş demektir.

Çocukların dikkatini Çengel kita-
bında (Dschungelbuch) imparatorluğun
bütün imkanlarına ve maceralarına çen-
ken, İngilizlerden sadece Kiepling'i ha-
tırlattırım. Bizim için daha ilginç olanı
onun "Kim"i. Serserilik eden küçük
genç öyle tasvir ediliyor ki, gencin sade-
ce İntelligence Service için, onu eğitme-
si ve olgunlaştırması gereken atraktif
maceraları muvaffakiyetle başardığını,
yetişkin okuyucular bile daha sonradan
anlıyorlar.

İskandinavya'da Mesela Selma La-
gerlöf meşhur "Die Reise des kleinen
Niels Holgerson auf den Wildgansen"
(Küçük Niels Holgerson'un yaban kazla-
rı üstünde gezileri) kitabını yazdı. Efsa-
nevi bir eylem sahası içinde İsveç'in tam
bir Coğrafyası ve Tarihi. Genç Ameri-
kan devleti, gençlik için kendi başlangı-
cının bir portresinin çizilmesini sipariş
etti, ki Birleşmiş Devletler de deri çorabı
nı ortaya çıkışı böyle oldu. Bu kitabın
büyük başarısını, asli halk, kızıl derililer
üzerine kısmen asılsız tasvirlerin propa-
ganda etkisini burada anlatmaya gerek
yok. Ben burada gelişigüzel bir kaç ki-
tap zikrettim ve en önemlileri bıraktım.

Almanya'da her bakımdan, niçin
böyle bir benzeri gelişmenin olmayışı,
Almanya'daki toplumsal gelişmeyle ilgi-
lidir. Yine aynı nedenle burjuva roman-
ları da diğer ülkelerdeki gibi aynı ölçüde
oluşmamıştır.

İnsan toplumunda çocuk nasıl bir
öneme sahip, çocuk için anlatım genel
itibarıyla anlatımla nasıl bir alaka için-
de, bunun yeri ayrı bir makale. Bununla
sadece sizin için bu bağlamda önemli
olan ikinci sorunuzun cevabına geçmek
istiyorum. Zengin bir çocuk edebiyatı-
nın mümkün olduğu kadar hızlı bir şe-
kilde oluşması nasıl teşvik edilir?

Ben mesela aşağıdaki imkanları dü-
şünüyorum:

1. (Bu yukarıda söylenenlere de bağ-
lıyor). Çocukların kendi beni nevisinin
gençliği içine girişini sağlayan ve onlara
halkın doğru bir tablosunu çizen, bil-
hassa biyografik karakterde mevcut kitap-
lardan hemen bir seçim yapılmalı.

Mesela ben Marchwitza'nın kitapla-
rını ("Meine Jugend") (Gençliğim), An-
dersön Nexö'nün biyografilerini vs. dü-
şünüyorum. Bu kitaplar sadece gençlik iç-
in düşünülmemiş (bu kitaplar bende
mevcut, fakat henüz okumadım), bunla-
rın bizzat yazar tarafından veya yazarın
iştirakinde bir başkası tarafından bizim
gayemiz için kaleme alınması gereklidir.
Bu, Alman ve diğer halklardan biyog-
rafya yazan dostlarımız nezdinde nispeten
kolay olacaktır. Daha zor olan, çok
da anlamlı olabilir, şayet insanlar, ki
bunlar keza yoldaşlardır ve öbür kamp-
tan geliyordurlar, çocuk olarak veya bü-
luğa ermeden nasıl şüpheye düştüklerini
ve kendilerinin nasıl bu tarafa geçtikle-
rini doğru bir şekilde anlatırlarsa. Aklı-
ma burada hemen Bedo Uhse geliyor.
Kendisi yakında gelecek ve sanyorum
böyle bir şeyi iyi bir şekilde ve severek
yapar. Bunun şu anda ülkede korkunç
yaygınlıkta olan militarist gençlik edebi-
yatına karşı, "Der Seekadett" (Deniz
Okulu öğrencisi), "Der gute Kamerad"
(İyi arkadaş) vs. gibi, çok iyi olacağı
kanaatindeyim. Çünkü çocuklara kah-
ramanca sıfatıyla tasvir edilmiş bir or-
tam bu şekilde aydınlatılmış olur.

Her ne kadar mesela Protestan ve
saygın bakış tarzından da olsa, eskiden
burada da biyografik olarak çocuğun
büyüyüp özel bir mesleğe vs. atılışına
işaret eden bir takım kitaplar vardı. Me-
sela "Amalie Dietrich". (Saksonya ma-
den köyünden gelen bir kız türlü şartlar
vasıtasıyla doğa araştırmacısı ve benzeri
oluyor.)

Mevcut materyalin araştırılıp bu-
lunmasında —başlangıcı kolaylaştırmak
için ilk önce gençlik hikayelerinin—
muhtemelen yazarlardan, öğretmenler-
den, kütüphanecilerden vs. oluşacak bir
çalışma grubuna ihtiyaç var.

2. Mevcut kitaplardan hangilerinin
bizim için yararlı olduğunu bakmak ge-
rekli, tıpkı Cengel Kitap (Dschungel-
buch), Robinson, Niels Holgerson gibi,
nesillerce okunan İsveç'teki "Heidi" gi-
bi. İyi bilinmesi gereken; neler mutlak
şekilde tasfiye edilmek isteniyor ve ne-

ler yeniden tetkik için elverişlidir. Ço-
cukların görüşleri üzerine materyal iste-
mek gerekli. Eğer çocukların ilgisini ne-
ler çektiği anlaşılırsa, (mesela büyük şe-
hir çocukları, eğer dağ çocuğu Heidi ü-
zerine okuyorlarsa) eserler üzerine önerilerde
bunlar üzerine değer verilir. Yay-
gın kitapların mevcut planlarından ya-
rarlanmak gerekli; Lagerlöf'ün "Niels
Holgerson"u gibi ve Alman çocuklarına,
kendi ülkelerinin doğru bir coğrafik ve
tarihi portresinin nasıl sağlanacağı üze-
rine düşünmek gerekli. Zamanımız ve
gençliğimiz için, Almanya'nın doğru bir
şekilde coğrafik ve tarihi tablosunu an-
latan bir eylem sahasının bulunması ta-
mamıyla mümkün. Doğru bir sosyal, ta-
rihi ve coğrafi dünya tablosu yaratılmak
zorunda.

3. Cengel Kitabı ve Robinson gibi
bir kitap, bir organizasyon ve teşebbüs
aracılığıyla bugünden yarına oluşamaz.
Bunun için sanatçının gelişimi ve sanat-
çının toplum içinde gelişimi zorunlu-
dur. Fakat belirli bir dereceye kadar, bir
çalışma topluluğu aracılığıyla düşünüle-
bilecek bir takım kitaplar var, her ne
kadar bu kitaplar "orijinal" de tek bir
yetenekli sanatçı tasarlanmış olsalarda.
Burada size daha önce bahsettiğim Ami-
cis'in "Herz" adlı kitabı aklıma geliyor.
Bu kitabın önemi, bir halkın sosyal yapı-
sını bir okul sınıfının sosyal yapısında
açıklama imkanı vermesinde yatıyor.
Ayrıca: Ki bu kitapla okul sınıfına her
ay bir kahramanlık hikayesi anlatılıyor.
Böylece çocuklarda geliştirilmesi gerekli
olan vasıflar şekil alıyor. Sizden bu ki-
tabı bizim çalışmamız açısından oku-
manızı önceden rica etmişim. Bu plana
göre, böyle bir kitap öğrencilerin, öğ-
retmenlerin, yazarların kolektifi ve
mevcut hikayeler aracılığıyla meydana
gelebilir. Bu plana göre bir kitabın her
bakımdan çekici olabileceğini düşünüy-
yorum. Bunun için şunlara ihtiyaç var:

1. Geçmiş yıllardan kişisel olayların
anlatıldığı okul kompozisyonları.

2. Öğrencilerin veya öğretmenlerin
hatıra defterleri.

3. Okulların ve sınıfların teşekkülü
üzerine ve günü gününe olaylar üzerine
tam ve detaylı öğretmen raporları. (Yani
bugünkü çocuk problemini kapsayan
herşey üzerine)

4. Hazırda mevcut olan kısa anla-
tımların bir seçimi. Ben herhalde böyle
bir kitabın, ödüllü bir yarışma içinde
kollektif-okul hatıra defteri olarak orta-
ya çıkmasını isterdim. Bunun üzerine
daha konuşulabilir. Ben bunu herhalde
yazarlar tarafından yazılması yerine,
onların redaksiyonuna bırakırdım. Dedi-
ğim gibi iyi düşünülmüş bir plana göre
yarışmalı olmasına önem vermek. (Me-
sela okullar arasında).

Gençliğin, öğretmenlerin vs., geniş
bir çerçevede coğrafi ve tarihi bir kol-
lektif kitabın ortaya çıkmasında, ilgi-

Anna Seghers

lerini çeken bir araç bulunabilir. Bizim tüm toplumlarımız, kültür birliklerimiz şehirleri ve meslekleri vs. üzerine ihtisaslaşan insanlarla kaynıyor. Bölgelerinin tarihinden progressif unsurları bu insanlar seçmelidirler. Bu bize bizim "Niels Holgerson" a doğru ön çalışmayı ve rektir.

4. nokta. Şu sıralarda kapitalist ülkelerde, (muhtemelen sık sık sovyetle- rinkinden örnek olarak yararlanan) tek tek maddelerin, bilimlerin vs. mesela pa- muğun tarihini veren, bir gençlik edebi- yatı oluşum içinde. Şu günlerde Ams- terdam'da Kurt Klæber, İsveç, Hollan- da vs. gibi küçük devletler için, böyle bir gençlik yayınevini oluşturması tartışma- sında bulunuyor. Klæber önceleri bur- da Berlin'de bizim yayınevlerimizden bi- rinin yayın yöneticisiydi. Şimdi uzun zamandan beri mütevazı bir şekilde İs- veç'te yaşıyor. Telefonda size hanımın- dan bahsetmişim, ayrıca Mischa da size ondan bahsetmişti. İsmi Lisa Tatzner Klæber. Tanınmış bir gençlik yazarı. Şu sırada Dresden'deki Sachsen-yayın- evi onun "Kinderodyssee"yi basıyor. Kiepenheuer ve Müller München, Lisa Tetzner'in redaksiyonunda küçük band- lar halinde, bir dünya masallar kolleksiyonu neşrediyorlar. Lisa Tetzner şu sıra- larda Hotel Am Wannsee'de oturuyor, ve Amerikan sektöründeki Volkshoch- schule'lerde (halk yüksek okullarında) masallar okuyor. Bu nedenle buraya ge- lebildi. Kendisi muhtemelen masal ve gençlik edebiyatı üzerine, içerik ve ya- zınsal açıdan iyi bilgilendirilmiş biri. Si- zinle Mischa üzerine çok iyi anlaşması lazım, şayet bunu çoktan beri daha apmadı ise.

Diğer bir kadınsa, bir müddet önce köylü savaşlarından bir gençlik kitabını bitiren, Franz Weiskopf'un hanımı. Mischa mutlaka onun ismini biliyordur, şu anda ben hatırlayamıyorum. Alex Wedding?

"Die neue Schule" (yeni okul) adlı dergiyi çıkaran Karl Sonthmann'dan bir mektup var bende. Bana öyle görünüyor ki, dergi iyi malzemeleri içeriyor. Sont- hmann bu sıralarda başka bir gençlik dergisi çıkarmanın hazırlığını yapıyor. Fakat şahsen kendisini tanımıyorum. Çalışmalarına göre onun gibi birini ça- lışma kolektifi içine almak, bana göre yararlı gözüküyor

5. nokta. Alman dilinde veya Al- man diline çevrilmiş tanınmış meşhur romanlar, kolayca basitleştirilmiş bir şe- kilde gençlik için kaleme alınabilir. Sa- yısız klasik romanlarla ne yapıldıysa, bu, bu konu için önemli iyi anti-faşist ro- manlarla da yapılabilir.

Ben burada sadece birkaç noktaya değindim, esas itibarıyla bilinenleri ise bıraktım: Sovyet Edebiyatını. Büyük bir bölümüyle yabancı olduğum halk cum- huriyetlerindeki gençlik literatürünü de. Oralarda iyi deneyimler yapıldığını sık sık duyuyorum. Bu alana ait bir sürü ö- nemli soruyu da atladım. Her şeyden önce masal ve efsaneyi. İşte dilbilimci- rin, yazarların, pedagoğların kararına bı- rakılması gereken ve onlar arasında bun- ların işlenmesi için taksim edilecek alan- lar, bütünüyle bunlar. Mesela Grimm'in masalı. Onun ortaya çıkışı. Grimm kar- deşlerin kendisi. Onda yazılmış güzel Al- manca. (Yayıncılardan ve öğretmenler- den sık sık aldığım mektuplardaki Al- mancayla nasıl ayrılıyor!)

Sonsuz ve yorucu tartışmalara götü- ren önemli ve ilginç konular da: Hitler tarafından korkunç bir şekilde istismar edilmiş olan Almanca efsaneler konu- su na karşı nasıl bir tavır alıyoruz: Niebel- ungen, Edda vs., bunların da düzeltilme- si gerekli.

Bütün bunlar sadece ikinci -veya üçüncü- veya dördüncü mükemmellikte, ama henüz en mükemmeli değil: Ger- çekten büyük bir gençlik kitabı, büyük bir sanatçı tarafından yazılır. Veya "Gul- livers Reisen zu den Zwergen" (Gulliver' in kücelere seyahati) gibi bir kitap, tec- rübeyi öyle bir sembolik güçte dile ge- tirsin ki, onu nesiller büyük bir arzuyla okusun, yaşlı ve gençlerin okuduğu ka- dar. Oraya gelinceye kadar çok şeylerin yapılması gerekli. Ben sizlere sadece şimdi kafamdan geçen birtakım düşün- celeri bildirdim.

Şayet gençlik edebiyatı üzerine bir

makale yazmayı gerçekten yararlı bulu- yorsanız, o zaman böyle bir makaleye böyle bir talebi ekleyin. Şayet köy ve şehir okullarından oluşacak böylesi or- tak çalışmaya ilginiz varsa, malzeme te- minini okullardan talep ediniz. Alman- ya'da ve yabancı dilde mevcut olan gençlik literatürünü eleme yapacak in- sanları seçin. Yetişkinlere muayyen ki- tapları, daha önce bahsedilen biyografya ve romanları seçecek ve gençlik için kı- saltıp kaleme alacak insanları tesbit edin. Genç öğretmenlerin, yazarların ve bütün yetenekli insanların genç bir insanın i- lişkide olduğu önemli ihtisas alanları, ö- nemli hammadeler üzerine yazmalarını teşvik edin. Her şeyden önce: Toplum- daki değişmeler nerede ve nasıl genç in- sanların bilincine ulaşıyor vs. vs.

Benim görüşümce; siz bir takım in- sanlarla bir çalışma planı yaratıp ve onu birlikte çalışan insanlardan oluşan kol- lektive hemen önerebilirsiniz. (Böylece sayısız alanlar paylaşılabilir ve kendi alanı için sorumlu olan her biri, kendi arkadaşlarını bulur).

Çocuklar ve genç insanlar, ki onlar- la ben kendim de bir araya geliyorum, uzun zamandan beri neşredilmiş kitap- ları kendilerine hiç tedarik edemedikler- lerinden şikayet ediyorlar.

Saniyorum bizim yeni arzularımız gerçekleşinceye kadar, daha çok iş var, ki böylece bu çocukların arzuları ger- çekleşsinsin. Zaten sizin gözünüze çar- pan okul kütüphanelerinin fakirliği de buna bağlı.

Önerilerin tesadüflüğü ve gelişigüzel- liği için beni mazur görmenizi rica ede- rim.

Emrinize memnuniyetle amadeyim.
Sizin Anna Seghers

Not: Telefonla veya yazılı "Taeglic- he Rundschau" için gençlik edebiyatı üzerine bir makale isteyip istemediğinizi bana bildirin.

Kaç Yaşında

Geçiyorum gölgenin düştüğü günlerin üstünden
Lunaparklara götürün beni yarın her şey geç
Yetişemiyorum seni sevmelere ilk görüşte

Yırtılan birşeyler var aramızdaki acılarda
Sevince sıra gelmeli gömdük tüfeklerimizi
Yıkandık yeni sularda, yeni fotoğraflar astık odalara
Dışarda baharın çılgın kokusu, türkülerimiz yanık hâlâ

Kaç yaşında bu kavga, kaç kez meyvaya durdu bu elma
Yorgun bir akşam iniyor üstümüze, eylül gecelerine
Damla nasıl düşer güle, nasıl yakar canımı sessizce

Beni küçük şeyler büyütür tıpkı basım kitaplar gibi
Mektuplar geliyor mevzilerden, düşük faizlerden
Yetişiyorum öpüşlerine, sevinçlerimi çıkar koynundan
Dolaşıyorum bu yaşlı kentin çocuk kalmış yüzünü sensiz

Gültekin EMRE

Federal Almanya'da Bir Sanat Olayı Yaşadık

Bir Konser'den İzlenimler

Yüksel SELEK

27 Ocak 1987, Salı. Birkaç dostla Köln Müzik Yüksek Okulu'na doğru yol alıyoruz. Bir konsere gidiyoruz. Dile getirmiyoruz, ama sıradan olmayan bir sanat olayına katılacaklara özgü, merakla karışık hafif heyecanlı bir ruh hali içindeyiz. Oysa konser ne ünlü bir orkestra tarafından icra edilecek, ne de çok tanınmış bir şef tarafından yönetilecek. Orkestra şefi, adını ilk kez duyduğumuz genç bir Türk ve konser programı Türk bestecilerinin eserlerinden oluşuyor. Heyecanımızın nedeni bu. F.Almanya'da yaşayan biz Türkiye'de sanatseverler için gerçekten bir sanat olayı.

Evet, sanat adına göçmenlik yaşamamızın kültürüne damgasını vuran ve boğazımıza kadar doydüğümüz işlenmiş folklorik sergilemelerin dışında, gerçekten sanatsal haz alabileceğimiz ürünlerle, gösterilerle öylesine az karşılaşılıyor ki, olay oluyor böylesi.

Konser salonunun fuayesine girdiğimizde bir çok dostla, tanıdık yüzle karşılaşılıyor. Ayaküstü biraz sohbet ediliyor. Dostların kafalarında da bizimkine benzer sorular var. Kimdi bu genç besteci-orkestra şefi? Neden varlığından haberimiz olmadı bugüne kadar? Yanıtını biliyoruz. Kim tanıyacaktı bize bu sanat adamımızı? İlk Türk klasik müzik

plaklarının, Cumhuriyetin kuruluşundan 64 yıl sonra ve Ankara Devlet Konservatuvarı'nın 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla daha geçenlerde basıldığını okumamış mıydık gazetelerde. 30 yılı aşkın bir süredir egemen resmi kültür politikasının gerçek sanatçılarımızın desteklenmesindeki, tanıtılmasındaki umursamazlığı bilmiyor muyduk? Hele Eylül 80'den sonra sanat, kültür adamlarımızın başına gelenlerin, pişmiş tavuğun başına gelmediğini düşününce "umursamazlık" ne kadar da hafif kalyordu. (Konser sırasında Elçiliğin bu güzel olayı desteklemiş olduğunu öğrenip sevinecektik.)

Salondaki yerlerimizi alıyoruz. Bizlerden konser başlayacak. İşte, müzikle uğraşmanın ayrıca güzelleştirdiği genç orkestra üyeleri yerlerini alıyorlar. Yaş ortalamalarının 25'i aştığını sanmıyorum. Nihayet Betin Güneş, siyah kostümü içinde incecek, gencecik ve aydınlık yüzüyle, orkestra şefi olarak giriyor konser balonuna. Orkestra ile birlikte tüm salon soluğunu tutuyor bir an. Şefin başlama işaretini bekliyoruz.

Betin Güneş ilk parçayı, Ferit Tüzün'ün orkestra için "Esintiler"ini çalıyor. 57 kişilik orkestra çok sesliliğin gelişkin armonisiyle halk ezgilerimizden bir esintiler ziyafeti sunuyor kulaklarımızımıza.

Ardından A. Adnan Saygun'un op. 34 Piyano Konçertosu çalınacak. Solist Yeşim Gökalp'i bekliyoruz. Bize mi uzun geliyor bekleyiş? Yo.. bir eksiklik var anlaşılıyor. Çünkü başta oturan viyolonselci genç gülerek kalktı yerinden ve kocaman kuyruklu piyanonun kapağını açtı. Ardından yirmi yaşındaki piyanist Yeşim Gökalp, kısa siyah saçlı, ufak tefek, sevimli bir lise öğrencisi görünümüyle, küçük çiçekli tuvaleti içinde giriyor ve piyanonun önündeki yerini alıyor. Betin Güneş, Adnan Saygun'un konçertosunu başlatıyor. Yeşim, bu yer yer fırtına gibi ard arda kabaran ruhunu saran konçertoyu, özellikle de 3. Allergo assai bölümünü incecek bileklerinden, küçük bedeninden umulmayacak bir dinamizmle icra edip bitirdiğinde uzun uzun alkışlanıyor. Genç piyanist, orkestra şefiyle birlikte dinleyicilerini dakikalarda selamlamak durumunda kalıyor.

Sıra şimdi Betin Güneş'in "2. Senfoni"sinde. Soluk almadan dinliyoruz. Modern bir eser... Tadına kolay varılmayacak kadar modern. Senfoninin bir bölümünde, "Bulut gelir pare pare," adlı halk türkümünü kullanmış, genç besteci. Konser sonrası söyleşimizde, bunu babasının isteğini yerine getirmek için yaptığını anlatıyor kıvançla.

Son eser, Ülvi Cemal Erkin'in "Köçekçeler" adlı, ünlü orkestra süiti. Köçekçelerimizin kıvrak ritimli ezgilerini çok seslendirilmiş olarak dinlerken, bestecimizin orkestrasyondaki ustalığına

hayran oluyoruz. Bu batılı genç orkestranın kendilerine oldukça yabancı ritimleri icra edişindeki beceriye ve orkestra şefi Betin Güneş'in yorumuna da tabii...

Konser sonrası verilen kokteylin ardından Köln Müzik Yüksek Okulunun sakin bir köşesinde, konserin yöneticisi, piyanisti ve orkestradaki 19 yaşında klarinetçi Selçuk Şahinoğlu, Köln Radyosu için röportaj yapmak isteyen Nedim Hazar, yine Köln Radyosu muhabirlerinden Ali Gürcan, bir yakın dost ve ben sorularımızı yönelmek genç sanatçılarla söyleşmek üzere toplanıyoruz. Üç sanatçının da mutlulukları görülmeye değer. Heyecanları hala yatışmamış. Gözleri pırl pırl. Sorularımızı evencenlikle, bir çırpıda yanıtlıyorlar. Ne kadar içten ve coşkular.

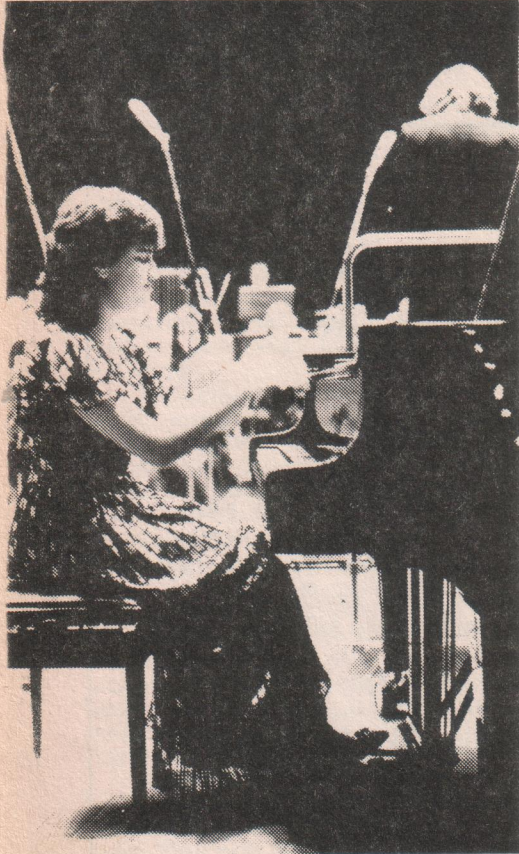
Yeşim Gökalp, Ankara Devlet Konservatuvarı'nın piyano bölümünü bitirmiş. Burs kazanarak F.Almanya'ya gelmiş. Üç yıldır öğrenimini burada sürdürüyor.

Selçuk Şahinoğlu da Ankara Devlet Konservatuvarı mezunu. 4 yıldır burada, Köln Müzik Yüksek Okulu'nda 7. sönem, klarinet bölümü öğrencisi.

Betin Güneş, 1957'de İstanbul'da doğmuş. İstanbul'da, Konservatuvar'ın piyano yüksek bölümünü, kompozisyon bölümünü bitirmiş. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nda okumuş. DAD bursuyla F.Almanya'ya gelmiş. Köln Müzik Yüksek Okulu'nun orkestra şefliği, trombon ve kompozisyon bölümlerinden mezun olmuş. Şimdi ise aynı okulun elektronik müzik bölümünde çalışmalar, kayıtlar yapıyor. Elektronik müzik bestesi yakında bitecektir.

Betin Güneş, "Yanılmıyorsam, bu akşam dünyada ilk defa tümüyle Türk bestecilerinin eserlerinden oluşan bir konser yapıldı. Türkiye'de bile bir Adnan Saygun çalınsa, yani sıra bir Çaykovski, bir Beethoven konur programa. Özellikle Türk bestecilerden oluşan bir program olsun istedim," diyor, Nedim Hazar'ın bir sorusuna yanıt olarak. "Ben gerek şef, gerek solist olarak Türk bestecilerini tanıtmaya katkıda bulunmak istiyorum. Bu bir başlangıç oldu, devamı muhakkak gelecek," diye ekliyor.

Bu konserin Köln Müzik Yüksek Okulu'nun öğrenim programı içinde bir çalışma olduğu sanımıza, "Hayır, hayır..." diye itiraz ediyor. "Ben zaten bu okuldan mezun olalı epeyce oluyor. Yeşim ve Selçuk burada öğrenci ama, bu orkestra bir okul orkestrası değil. Çalanların hepsi profesyonel müzisyenler. Operalarda çalışıyorlar. Dünyanın her yanından, Kanada'dan Malezya'ya kadar, müzisyenler var aralarında. Hepsi de memleketlerinde yüksek okul bitirmişler. Buraya bir bakıma master yapmaya gelmişler."

Yeşim Gökalp

Konserin bu genç Türk müzisyenlerinin girişimi ve çabalarıyla gerçekleştiğini anlıyoruz Betin'in açıklamalarından. "Üçümüz el ele verdik. Gece gündüz çalıştık. Telefonlar ettik, ilişkiler kurduk. Arkadaşlarımızın hepsi de çok yardımcı oldular tabi. Severek çalıştılar. Fakat profesyonel olmalarına rağmen ritimlerimiz değişik olduğundan başlangıçta zorluk çektiler. Sonra alıştılar, ama yine de kavrama sorunu var. Bizim ritimlerimizi bir Türk gibi hissedemiyorlar. Biraz da zaman sorunu, provalar kıstı." "

Sanatsal zorluklardan konserin gerçekleşmesi için gerekli desteklerin sağlanması sorununa geçiyoruz. "Başlangıçta çok zorluklarımız oldu. Ama ilk defa elçilik, Konsolosluk bu işe el attı. Çok sevindiler, böyle bir faaliyetin F. Almanya'da yapılmasına. Özellikle Türk bestecilerinin dünyaya tanıtılmasını büyük ilgiyle karşıladılar. Büyük destek gösterdiler. Bundan sonra da bu çalışmaların devamını destekleyecekler," diye anlatıyor Betin Güneş. "Zannediyorum, bunun peşinden diğer konser dizileri gelecektir." diye ekliyor.

Nedim Hazar en canalcı soruyu yöneltiyor. "Ferdî Tayfur'un, Orhan Gencebay'ın bütün Türkiye'yi sardığı bir ortamda, klasik batı müziği olsun, Adnan Saygun, Ferit Tüzün gibi klasik müzik bestecilerimiz olsun elit bir şey olarak görülüyor. Almanya'daki Türkiyeli işçiler arasında bu olay nasıl karşılanıyor?"

"Kesinlikle fark yok. Türkiyedeki de Türk, buradaki de Türk. Hatta daha da bağlanıyorlar Orhan Gencebay'a, Ferdî Tayfur'a. Mühim olan şu: Zaten senfonik konser denince herkes korkuyor. Gidelim mi, anlar mıyız, anlamaz mıyız? Siz de gördünüz, örneğin "Köçekçeler" bizim havalarmız. Herkes sevdi, neredeyse alkışlayacak, oynayacaktı. Bu bir alışma meselesi. Müziği dinleye dinleye alışır insan. Bir arabesktir tutturuldu gidiyor. Herkes arabesk dinleye dinleye alışkanlıklar o yönde geliyor.

Biz elimizden geldiği kadar klasik Türk bestecilerini yaymaya çalışıyoruz. Ne kadar geniş kitlelere yayabilirsek o kadar çok alışacaklar ve aradaki farkın da ayırımına varacaklardır."

Türklerin burada kalıcılığa eğilimleri göz önüne alınarak müzik yüksek okullarında Türk müziği ya da oryantal müzik bölümleri açılma olasılığının olup olmadığını soruyoruz. Betin Güneş şöyle yanıtıyor: "Tabi ki, böyle bir şeyi olumlu karşılarım. Ben burada kompozisyon bölümünden mezun olurken, doktoramı Türk müziği ile batı müziğinin karşılaştırılması üzerine hazırladım. Ben zaten bir Türk olarak Türk müziğini en derin noktalarına kadar incelemek ve yaptığımız batı müziğiyle karşılaştırmak zorundayım.

Gönül ister ki, müzik okullarında bizim makamlarımızdan, bizim sazlarımızdan oluşan özel bölümler kurulsun. Zannediyorum Norveç'te var. Burada nasıl olur, ne zaman olur bilmiyorum. Ama böyle bir girişim olursa dört elle sarılırım muhakkak ki."

Gelecek için ne gibi tasarıları oldu-

ğu sorusunu ise, "Sabahtan akşama orkestra şefliği yapmak istemiyorum, çok zaman alıyor. İstedğim konserleri yönettiğim sürece bu şekilde devam edeceğim. Gerek turneler yapmak, gerekse bu orkestrayla Türkiye'ye giderek festivallerde çalmak isteğimiz var. Kompozitör olarak çalışmalarım devam edecek. Solist olarak piyano ve trambon çalıyorum. Kısaca, müzik dolu bir yaşam..."

Yine arabeske dönüyoruz, Ali Gürcan'ın sorusuyla. "Herkes arabesk dinliyor diyorsunuz. Bir de dinletme olayı var. Müzik politikasıyla ilgili değil mi bu? Siz bana arabesk dinletirseniz ben de dinlerim."

"Tabi, yüzde yüz kültür politikasıyla ilgili. Siz söylediniz. Türkiye'de klasik müzik plağı ararsınız, yok ki öyle bir şey!.. Radyo açarsınız, bir tek TRT 3'de klasik müzik çıkar, onu da kapatır çoğunluk. Plak dersiniz arabesk, kayıt dersiniz arabesk. İnsanlarımızın alışkanlıkları doğuştan bu yönde geliyor. Başka bir şey dinlemelerine imkan yok ki."

Konserin hazırlıklarının bir yıl öncesine kadar uzandığını, son ayın yoğun provalarla geçtiğini, hele son hafta her gün dört-beş saat prova yapıldığını öğreniyoruz.

"Bu konser bugünlük kalacak mı? Başka yerlerde de keşke bir şeyler olsa" diyor Ali Gürcan. "İnşallah olacak!.." diye yanıtıyor üçü bir ağızdan. "Elçilik

bu işe el attı dediğim gibi. Bu bir başlangıç oldu. Başka şehirlerde de konser verme imkanları var," diye ekliyor Betin.

F.Almanya'da her yıl düzenlenen işçi konserlerinden söz ediyorum onlara. Konsolosluğun da yardımıyla Türkiyeli göçmen işçiler için de, böyle bizim klasik bestecilerimizin eserlerinin yer aldığı, ucuz işçi konserleri düzenlenemez mi, diye soruyorum. Bu öneri hoşlarına gidiyor, ama "İnşallah!.." demeden edemiyorlar. Haklılar... Önerim bana da biraz hayalci gibi geliyor ya..."

Elektronik müziğin onu hangi yönüyle çektiğini soruyorum. "Çok önemli... Geleceğin müziği demeyeyim, ama bugüne kadar orkestradaki bütün aletler sonuna kadar kullanıldı, teknik son haddine kadar geldi, modernliğin son haddine kadar gelindi. Modernlik adına olmayacak şeyler yapıldı. Elektronik aletlerle, orkestradaki aletlerle yapılamayacak şeyleri yapmak, yani müziğin boyutlarını bir aşama daha öteye götürülebilmek mümkün. Tamamen yepyeni bir şey bu."

Sohbetimiz ayaküstü görüşmenin sınırlarını aşiyor, uzuyor. Betin Güneş'in bestelerinin dünyanın çeşitli ülkelerinde çalındığını, sayısını bile hatırlayamadığı kadar çok plak kaydının olduğunu öğreniyor, bu genç sanat elçilerimizi, onlara duyduğumuz saygı artmış olarak, kutluyor ve vedalaşyoruz. ●

Şu İstanbul

Şu İstanbul dedikleri çağlar üzre bir şehirdir surlarında yaşar gelir kölelerin can emeği.

Ayasofya kilisesi sütun sütun kubbe kubbe yaratıcı ellerinde insanlığın sanat dili.

Şu İstanbul dedikleri yüzyılların zorbasıdır güzelliği kızıl kandır zulüm zulüm eser yeli.

Sultanahmet, Selimiye ferah ferah, çini çini ulusumun inceliği acılardan süzülmeekte.

Şu İstanbul dedikleri yedi tepe üzre şehir fabrikadan çıkar gelir sokakları işçi işçi.

Boğaz, Haliç köprü köprü mavi mavi akar gider alanları coşar eser Bir Mayıs'ta türkü türkü.

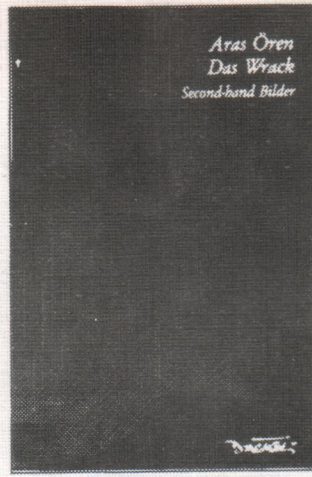
Şu İstanbul dedikleri polis copu dipçik-süngü zindan içre emek gültü ince ince bir kan seli.

Etekleri gecekondü çoluk-çocuk yorgun emek tükenmeyen umut-yürek soluğunda Anadolu.

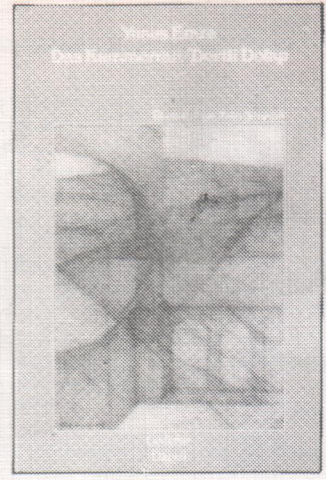
Cengiz DOĞAN

(4.3.1986)

**F.Almanya'da
yaşayan yazarlara
ve yayınevlerine ait
kitaplardan
"Dergi"ye gelenler**

Aras ÖREN
"DAS WRACK—SECOND-
HAND BILDER"
(Helga Dağyeli—Bohne ve Y.
Dağyeli'nin çevirileriyle Alm.
şiiirler)
Dağyeli Verl., Frankfurt

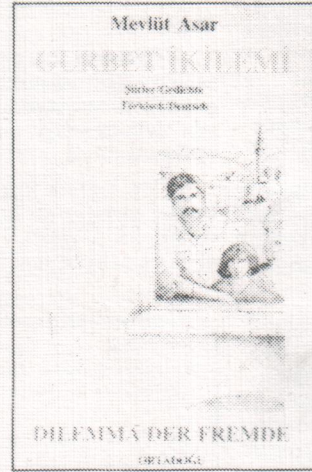
Yunus EMRE
"DAS KUMMERRAD/
DERTLİ DOLAP"
(Zafer Şenocak'ın çevirile-
riyle Türkçe-Alm. şiiirler)
Dağyeli Verl., Frankfurt
96 s., 9,80 DM

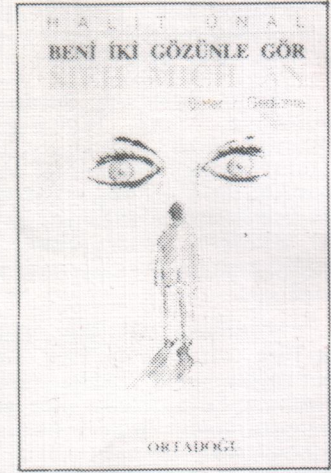
Nevfel CUMART
"HERZ IN DER SCHLINGE"
(Alm. şiiirler—S. Dohrendorf
tarafından desenlenmiş)
Törtel Verlag, Stade
62 s., 9,80 DM

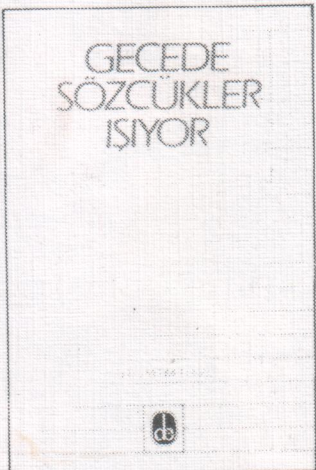
Levent AKTOPRAK
"EIN STEIN DER BLUHEN
KANN"
(Alm. şiiirler. Desen İ.Çoban)
Express Edition, Berlin
94 s., 17,80 DM

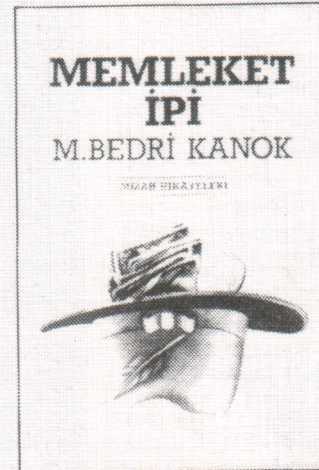
Mevlüt ASAR
"GURBET İKİLEMİ/
DILEMMA DER FREMDE"
(Türkçe-Alm. şiiirler. Desen:
S.Hagedorn)
Ortadoğu, Oberhausen
96 s., 9,80 DM

Halit ÜNAL
"BENİ İKİ GÖZÜNLE GÖR/
SIEH MICH AN"
(Alm.-Türkçe şiiirler. Desen:
Tonguç Baykurt)
Ortadoğu, Oberhausen
128 s., 9,80 DM

Ernesto CARDENAL
"GECEDE SÖZCÜKLER
İŞİYOR"
(Şiiirler, çeviri Mehmet Ünal)
De Yayınevi, İstanbul
94 s., 4,90 DM

Bedri KONAK
"MEMLEKET İPİ"
(Mizah öyküleri)
160 s., 7,80 DM

Serol TEBER
"MEHMET, REŞAT ve NURİ
BEYLER" (Paris Komünü'nde
üç yurtsever Türk)
(Tarihsel inceleme)
De Yayınevi, İstanbul
124 s., 4,90 DM

Tsola DRAGOYÇEVA
"YENİLGİDEN ZAFERE"
(Anı)
Dayanışma Verl., Duisburg
472 s., 15,00 DM